

0793
ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

1837 - 1937

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

Α.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΥΠΟ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ
ΤΥΠΟΣ "ΠΥΡΡΟΥ", Α. Ε.
1937

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

1837 - 1937

Α'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ
ΤΥΠΟΙΣ "ΠΥΡΣΟΥ", Α. Ε.
1937

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΟΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΟΝ

1837-1937

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Β.Ι.Ε.
Β. & Ε. ... 3234
μερομηνία ... 29. 5. 1964.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ
 (ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ 1837-1937)

Α. ΙΔΡΥΣΙΣ

Διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Ἀπριλίου 1837 διατάγματος¹ περὶ προσωρινῶ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀθωμανικοῦ πανεπιστημίου, ὅπερ διὰ θεσπίσματος τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1862 μετονομάσθη ἐθνικὸν καὶ διὰ τοῦ νόμου τῆς 17 Ἰουλίου 1911 ἐθνικὸν καὶ καθολοκρατικὸν πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐβρόθησαν ἐν αὐτῷ τέσσαρες σχολαί, ἐξ ὧν πρώτη ἀναφέρεται ἡ θεολογικὴ². Τῇ 3 Μαΐου 1837 ἐτελέσθη ἐπισήμως ἡ ἐορτὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου ἐν τῇ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν οἰκίᾳ Κ. Κλεάνθους³ καὶ εὐθὺς κατόπιν ἤρξαντο αἱ πανεπιστημιακαὶ παραδόσεις ἐν πάσαις ταῖς σχολαῖς καὶ ἐν τῇ θεολογικῇ.

Διὰ διατάγματος τῆς 6 Ἰουλίου 1849 ὁρίσθη διὰ τὴν ἐορτὴν τῆς θεολογικῆς σχολῆς θέλει ἔχει ὡς ἔμβλημα τὸ μονόγραμμα τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν (τὸ γνωστὸν σύμπλεγμα τοῦ Χ καὶ Ρ καὶ ἑκατέρωθεν Α καὶ Ω), κύκλῳ δὲ τὴν ἐπι-

¹ Πηγαὶ καὶ βοηθήματα. Τὰ πρακτικὰ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, τετρώμενα μὲν ἀπὸ τῆς 14.1.1862. Τὰ πρακτικὰ αὐτῆς σχολῆς, τετρώμενα ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ πανεπιστημίου. Αἱ πρακτικαὶ λογιδοσταί. Αἱ πανεπιστημιακαὶ ἐπιτηρίδες. Αἱ συλλογαὶ νόμων καὶ διαταγμάτων τοῦ πανεπιστημίου, ὧν ἡ πρώτη ἐπιμελεῖται Ἀρ. Βασιλῆς, Ἀθήναι 1880. «Χρονικὸν τῆς α' πνευματικῆς σχολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου» ἐκ τῆς Παναγιώτου, Ἀθήναι 1889. «Ἀπὸδοξα βιογραφικὸν τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου ἐκλεκτόνων τῶν βίων καθηγητῶν αὐτοῦ», ἐπιμελεῖται Δ. Δημητριάδης, Ἀθήναι 1916 (ἐν ταῖς ἑξῆς θὰ σημειῖται Ἀπόδοξα). Ἐθνικοὶ καὶ καθολοκρατικὸν πανεπιστήμιον. Βιογραφίαι ζώντων καθηγητῶν, ἐπιτημῶν, τακτικῶν καὶ ἐπιτημῶν, τομ. β', τεύχος α', Ἀθήναι 1920 (ἐν ταῖς ἑξῆς θὰ σημειῖται Βιογραφίαι). Ἐπεμνήματα ὑποφώνων καθηγητῶν. Ἐπιτημῶν κυβερνήσεως, ἐπιτημῶν καὶ ἐπιτημῶν ἐν ἐφημερίᾳ καὶ θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς περιόδου. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ μνημονεῖα ἀναφερόμενα ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς Ἀρθροῖς ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ» (Μ. Ἐ. Ἐ.). Τὸ τεύχος τετυπωμένον κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου 1937, περιέχεται ἐν αὐτῷ ἕως ἡμέρας 20 Μαρτίου 1937 ἱστορία τῆς σχολῆς.

² Αἱ μὲχρι τοῦ ἔτους 1822 χρονολογίαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ ἕως τότε ἰσχύον ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον.
³ Καὶ κατὰ τὸ καταργημένον διατάγμα περὶ συστάσεως πανεπιστημίου τῆς 31.12.1836 (12.1.1837) τὰ πανεπιστήμιον συστάθη ἐν 4 σχολαῖς, ὧν α' ἡ τῶν γνησίων ἱστοριῶν (φιλοσοφία, φιλολογία, μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ ἐπιστήμη), β' ἡ θεολογία, γ' ἡ ἰατρικὴ καὶ δ' ἡ τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν.
⁴ Ὁ Θεμελίος λίθος τοῦ σημερινοῦ πανεπιστημίου κατετίθη, ἐκ τῆς βασιλείας Ὀθωνος τῆς 2.7.1839 καὶ κατὰ τὸ μῆκος Νοεμβρίου 1841 συνετελέσθη ἡ αὐτὴ μεταφορὰ καὶ ἐγκατάστασις τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχαίων.

γραφὴν «θεολογικὴ σχολὴ τοῦ ἑθνικοῦ πανεπιστημίου» (καὶ ἀπὸ τοῦ 1862 εἰς τὸ ἑθνικὸν πανεπιστημίου, μεταγενεστέρως δὲ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν).

Β'. ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ

Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 22 Ἀπριλίου 1837 διορίσθησαν οἱ πρῶτοι τακτικοί, ἐπίτιμοι καὶ ἑκτακτοὶ καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, 34 τὸν ἀριθμὸν, ἦτοι 3 τῆς θεολογίας, 8 τῆς νομικῆς, 9 τῆς ἱατρικῆς καὶ 14 τῆς φιλοσοφίας. Οἱ τῆς θεολογίας ἦσαν τακτικοὶ μὲν ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης καὶ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, εἰς 2' ἑκτακτοὶ, ὁ Κωνσταντῖνος Κοντογόνος¹.

Κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου (1837-1937), διορίσθησαν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τριάκοντα

καὶ τρεῖς ἐν ὄλῳ καθηγηταὶ οἱ ἑξῆς:

1. **Μισαήλ Ἀποστολίδης** (τακτικὸς 1837-1852 καὶ εἰτα ἐπίτιμος)². Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κανίοις Κρήτης τὸ 1789. Ἀπὸ ἐξέμαθαι τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ μονῇ Γωνιάς (Κρήτης), οὗ οὐ χειροτονήθη διάκονος καὶ εἰτα πρεσβύτερος, ἐσπούδασεν ἐν τῇ φιλολογικῇ γυμνασίῳ Σμύρνης. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του ἐγγρημάτισεν ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Βιέννῃ ἐλληνικῆς κοινότητος (1815-1817) καὶ εἰτα τῆς ἐν Τεργέστῃ (1817-1832). Τὸ 1832 μετέβη εἰς Μόναχον, ἵνα διδάξῃ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ἐκλεγμένην βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδος Ὀθωνα, μεθ' οὗ κατέλθεν εἰς Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος διαφόρων σχολείων, μέχρις οὗ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 22 Ἀπριλίου 1837, 2' οὗ διορίσθησαν οἱ πρῶτοι καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, διορίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς καὶ συγχρόνως πρῶτος σχολάρχης αὐτῆς, ὡς ἐλέγοντο τότε οἱ κοσμητοροί. Ἐδίδαξε δογματικὴν καὶ ἠθικὴν καί, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ προγράμματος τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ δημοσιευθέντος τῆ 29 Ἀπριλίου 1837, καὶ ἐρμηνεῖαν εἰς τὴν Π. Διαθήκην, ἐκ τοῦ κειμένου τῶν Ο'. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἰδρύσεως τῆς Ριζαρείου σχολῆς (1844) διηγήθηεν αὐτὴν καὶ ἐδίδασκεν ἐν αὐτῇ. Ὁ Ἀποστολίδης ἔλαβεν ἀναργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς διοργανώσεως τῆς νεοσυστάτου ἐλληνικῆς ἐκκλη-

¹ Οἱ τρεῖς οὗτοι διορίζοντο καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 10.1.1837 διατάγματος, ὅπου ἐκδοθὲν ἀπὸ τῆς ἀνωβασιλείας κατὰ τὴν ἀποφασὴν τοῦ βασιλέως, ἐκυρώθη κατὰ τὴν ἐπίδοσον αὐτοῦ. Ὁ Κοντογόνος διὰ τοῦ διατάγματος τούτου διορίσθη ἑκτακτὸς καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν γενικῶν ἱστιορῶν, μετὰ τὴν ἀποχρίσιν ἐν παραδόχῃ εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 22.4.1837 ὁ Κοντογόνος διορίσθη ἑκτακτὸς καθηγητὴς καὶ συγχρόνως ἀποτίμησε τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν.
² Ἰδὲ Ἀπόθεσμα σ. 9-13, ἐνθ' αὐτῶν καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία. Πρβλ. καὶ Χριστοφίδου Ἀ. Παπιδουκάου, «Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Α', Ἀθήναι 1920, σ. 396-330 κ. ἄ. καὶ «Μ. Ἐ. Ἐ.» 5, 230.

σίαι, άσπαζόμενος, κατά τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τὰς φαρμακίδεους ἀπόψεις, καὶ ἀπε-
στάλη τὸ 1850 εἰς Κόν/πολιν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ αυτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας
τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ 1851 εἰς Ρωσίαν διὰ τὸ ζήτημα τῆς κληρονομίας Ριζάρη.
Τὸ 1852 ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας, ὅτε ἑνομήθη, ἐπίτιμος
καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1862 ἐχειροτονήθη
μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ ὡς τριετής ἀπέθανεν αἰφνιδίως τῇ 21 Ἰουλίου 1862.

2. **Θεόκλητος Φαρμακίδης** (1837—1889 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολο-
γίας: 1839—1843 τακτικὸς τῆς φιλοσοφίας: 1843 τακτικὸς πάλιν τῆς θεολογίας:
1844—1850 ἐπίτιμος τῆς θεολογίας καὶ 1850—1860 αἰθὴς τακτικὸς τῆς θεολογίας)¹.
Ἐγεννήθη τὸ 1784 ἐν Λαρίσσι, ἔπου καὶ ἐξεπαιδεύθη, καὶ τὸ 1802 ἐχειροτονήθη
διάκονος. Κατὰ τὰ ἔτη 1804—1806 διέτριβεν ἐν Κων/πόλει, φοιτῶν εἰς τὴν ἐν
Φαναρίῳ πατριαρχικὴν σχολὴν, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1806—1811 παρέμεινεν ἐν Ἰασίῳ
σπουδάζων, διδάσκων καὶ ἱερουργῶν. Τὸ 1811 ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ἐν Βουκου-
ρεσίῳ. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1811 ἐγκατέστη ὁ Φαρμακίδης ἐν Βιέννῃ, ὡς
ὑπεφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καταγινόμενος εἰς μελέτας καὶ ἐκμά-
θησιν ξένων γλωσσῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1861 συμμετέχων μετὰ τοῦ Κοκκινόκη εἰς
τὴν ἐκδοσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Ἐκεῖ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1819, ὅτε, δαπάνῃ τοῦ
λάρδου Γυλφορδ, μετέβη εἰς Γοττίγγην τῆς Γερμανίας, πρὸς σπουδὴν τῆς θεο-
λογίας. Ἐκτραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐπανήλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ μετὰ μικρὰν
διαμονὴν ἐν Σπείταις καὶ Βερβαίνῃ, ἐγκατέστη ἐν Καλάμαις, ἐνθα ἐπὶ τινα
χρόνον ἐξέδιδε τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἑφημερίδα, τὴν «Ἑλληνικὴν Σάλπιγγα». Ὁ
Φαρμακίδης μετείχεν ἐνεργῶς τῶν τῆς διοικήσεως, μέχρι οὗ διορίσθη καθη-
γητὴς τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἰονείου ἀκαδημίας, ἔπου ἐδίδαξε δογματικὴν (1823—1825)
κατόπιν διορίσθη ἑφημεριδογράφος τῆς διοικήσεως (1825—1827). Ἐπὶ Καποδι-
στρίου, πρὸς ἐν δὲν διέκειτο εὐμενῶς, παρέμεινεν ἱεροεπίσκοπος (1828—1831). Κατὰ
τοὺς χρόνους τῆς ἀντιδασειᾶς διεδραμάτισεν ὁ Φαρμακίδης σπουδαίον ρόλον διὰ τὴν
ρύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς νεοσύστατου ἐπικρατείας, ἐλθὼν εἰς
σύγκρουσιν πρὸς τοὺς ἄγαν συντηρητικοὺς, ὧν ἡγήτοιο ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος. Τὸ
1833 διορίσθη πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἀρτισυστάτου ἱερᾶς συνέδου καὶ τὸ 1837
διορίσθη εἰς τῶν τριῶν πρώτων καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστη-
μίου, ὅθεν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1839, ἐνεργείας τῶν ἐχθρῶν του, μετετέθη εἰς τὴν
φιλοσοφικὴν σχολὴν, παυθεὶς ἅμα καὶ τῆς γραμματείας τῆς συνέδου. Τὸ 1843 ἀπα-

¹ Ἴδε Δ. Σ. Μυαλίτης, «Θεόκλητος Φαρμακίδης» (1784—1889), σελ. 62, Ἀθήναι 1903, Πρῶτ. Ἀπεί-
θομα σ. 15—20, ἰσθᾶ καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία. Σ. Ἰ. Βουτυρά, «Ἀθηναῖοι ἱστορίας καὶ γεωγραφίας», τ. Θ
(1890) σ. 115—117. Χρυσόστομος Δ. Παπαδοπούδης, «Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», Α' (Ἀθ., 1900) σ.
55 κ.λ. καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Ἀθήναι 1888 σ. 163—187) ἀποκαρτερικῶς καὶ
μετὰ δεικνύσεως διὰ τὸν μέγαν ἐκείνον Ἑλληνα καὶ θεολόγον, τὸν τῶν παρεχόμενων καὶ παρεχόμενων
ἡβλ. καὶ «Μ. Ἐ. Ἐ.», 29, 892—893.

ἐπαρκέστη εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τῆς θεολογικῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας ἐπι-
ικανὰ ἔτη, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ πανεπιστημίου ἀποχώρησιν τοῦ Μισαήλ Ἀποστολλίδου
(1852), ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μέχρι τοῦ 1864, ὁ μόνος τακτικὸς καθηγητὴς,
λαμβανομένου ὑπ' ἑφῆν ὅτι ὁ Φαρμακίδης ἐλλιπέστατα ἐδίδασκε διὰ τοῦτο μάλιστα,
ἐπειδὴ ἦτο χωλός, ἐλέγετο, ἐπὶ τὸ εὐτραπέλωτον, ὅτι ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἐστη-
ρίζετο ἐπὶ ἐνὸς ποδός. Ὁ Κοντογόννης ἐδίδασκε πλείστα μαθήματα καὶ δι' ἐγκυ-
κλοπαιδείαν καὶ μεθοδολογίαν τῆς θεολογίας, ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν, εἰσαγωγὴν
καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰς ἀγίας γραφάς, ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν
γραμματολογίαν¹. Ἐδίδασκε καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ.

4. **Δαμιανὸς Λιβερόπουλος** (ἐκτακτὸς 1852-1856)². Πελοποννησιακῆς
καταγωγῆς, ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1808. Λαβὼν τὴν πρώτην μέρψωσιν
ἐν ἀγίῳ ὄρει, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κοσμᾶ, μετὰ τὴν ἐκρηξὴν τῆς ἐπανάστασεως
τοῦ 1821 ἐγκατέστη ἐν Μισιρᾷ, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη. Βραδύτερον ἐλθὼν εἰς
Ἀθήνας, παρῆκολούθησεν ὡς ἀκροατὴς θεολογικὰς παραδόσεις ἐν τῷ πανεπιστημίῳ,
μεθ' ἧς ἐπορεύσασεν ἐν Γερμανίᾳ. Ἀρχιμανδρίτης ὢν, διορίσθη τῇ 17 Ὀκτωβρίου
1852 ἐκτακτὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας, διδάξας δογματικὴν καὶ χριστιανικὴν
ἠθικὴν. Τὸ 1856 παρῆτήθη τῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ θέσεώς του καὶ μετέβη εἰς
Βιέννην, παρὰ τῇ ἐκεῖ ἀδελφῷ του, ὅστις ἦτο ἐφημέριος τῆς κοινότητος, ὅπου καὶ
μετ' ὀλίγον ἀπέθανε (1856).

5. **Διονύσιος Κλεόπας** (τακτικὸς 1856-1857)³. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει τὸ 1816. Ἀπὸ τοῦ 1830 μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη
τὰ πρῶτα γράμματα, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Κωνσταν-
τινουπόλει, μεθ' ἧς ἐπορεύσασε θεολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν
εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀνέλαβε διδασκτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὸ 1855 διορίσθη διευθυντὴς
τῆς ἀριστευτάτου σχολῆς τοῦ σταυροῦ. Πρεσβύτερος ὢν, διορίσθη τακτικὸς καθη-
γητὴς τῆς θεολογίας τῇ 7 Αὐγούστου 1856 καὶ διατέλεσε τὴν θέσιν μέχρι τοῦ
Νοεμβρίου 1857, ὅτε παρῆτήθη διὰ λόγους ὑγείας διὰ διατάγματός τῆς 31 Ἰανουα-
ρίου 1858 ἐγένετο ἀποδεικτὴ ἡ παραίτησίς του. Ὁ Κλεόπας κατὰ τὸ ἐραγὸν διά-
στημα τῆς καθηγεσίας του ἐδίδασκε δογματικὴν καὶ χριστιανικὴν ἠθικὴν. Ἀπέθανεν
ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 6 Μαΐου 1861.

6. **Παναγιώτης Ρομπότης** (ἐκτακτὸς 1858 — 1868, τακτικὸς 1868 —

¹ Κατὰ τὸ πρῶτον πανεπιστημιακὸν ἔτος (1837) ὁ Κοντογόννης ἐδίδασκεν ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν, τρεῖς τῆς
ἑβδομάδων, καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Λακτιανίου, μεθ' ἑρμηνείας αὐτοῦ, διὰ τῆς ἑβδο-
μάδος (Πρβλ. «Ἀθηνᾶς» 19.2.1837).

² «Ἀπένθεσμα» σ. 27—29. Πρβλ. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 1686. Τὸ Λιβερόπουλου εἰν σφίεται εἰκόν.

³ «Ἀπένθεσμα» σ. 31—36. Πρβλ. Χρυσόστομος Α. Παπαδοπούλου, «Διονύσιος Κλεόπας» (ἐν Ἀθήναις
Κόπρος 1913, σ. 48). «Μ. Ἐ. Ἐ.» 14598. Καὶ τοῦ Κλεόπα εἰν σφίεται εἰκόν.

1875)¹. Έγεννήθη ἐν Κρανιδίῳ τὸ 1830. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Πετρούπολει καὶ Γερμανίᾳ, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς ἐν γυμνασίῳ. Διορισθεὶς ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς θεολογίας τῇ 13 Αὐγούστου 1858, προήχθη τὸ 1868 εἰς τακτικὸν καὶ διατέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του, τῇ 6 Ἰουλίου 1875, ὅτε ἦτο πρόεδρος. Ἐδίδαξε δογματικὴν, ἠθικὴν καὶ λειτουργικὴν. Ἀπὸ τοῦ 1870 εἶχε χειροτονηθῆ προσβύτερος, προσληφθεὶς ὡς ἐφημέριος τῆς βασιλίσσης Ὑλγας. Ματέσχεν ἐνεργῶς τῆς φιλανθρωπικῆς καὶ εκπαιδευτικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς του, διατελέσας καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις φιλοκατασκευαστικῆς ἐταιρείας.

7. **Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος** (ἐκτακτὸς 1860—1864, τακτικὸς 1864—1866, ἐπίτιμος 1867—1875)². Έγεννήθη ἐν Χώρα τῆς Σάμου τὸ 1827, ὅπου ἔμαθε καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐπανελθὼν ἐν Ἀθήναις τὸ 1858, τῇ 9 Μαΐου 1860 διορίσθη ἐκτακτὸς καὶ τῇ 6 Νοεμβρίου 1864 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1866, ὅτε προαχθεὶς κληρικὸς ὦν ἀπὸ τοῦ 1862, εἰς ἀρχιεπίσκοπον Σύρου, Τήνου καὶ Μήλου. Τὸν Μάιον τοῦ 1867 ἀνομήσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς. Ἐδίδαξεν ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας, ἑμιλητικὴν, συμβολικὴν καὶ ἱστορίαν τῶν δογμάτων. Τὸ 1869 μετέβη εἰς Λίβερπουλ διὰ τὴν ἐγκαινιάσιν τῶν ἀλληλικῶν καὶ τοῦ ἀγίου Νικολάου, καὶ ἐκείθεν εἰς διάφορα κέντρα τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἔτυχε μεγάλων τιμῶν. Ἀπέθανε τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1875.

8. **Θεόκλητος Βίμπος** (ἐκτακτὸς 1860—1867, τακτικὸς 1867—1869, ἐπίτιμος 1869—1903)³. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1832. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἀθήναις, Κιέβῳ, Πετρούπολει, ὅπου ἔλαβε δίπλωμα θεολογίας, καὶ ἐν Λειψίῳ. Ἀμα τῇ ἐπανόδῳ του διορίσθη, τῇ 8 Δεκεμβρίου 1860, ἐκτακτὸς καὶ τῇ 22 Νοεμβρίου 1867 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1869, ὅτε, ἀπὸ τοῦ 1866 ἱεροθεὶς, προαχθεὶς εἰς ἀρχιεπίσκοπον Μαντιναίας καὶ Κυνουρίας, λαβὼν καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐπίτιμου καθηγητοῦ. Ἐδίδαξε πρῶτος ἀπὸ τῶν ἐβραϊκῶν γλώσσων, εἰσαγωγὴν καὶ ἐρμηνείαν τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ κειμένου. Ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Δεκεμβρίου 1903.

9. **Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακὸς** (ἐκτακτὸς 1868—1872, τακτικὸς 1872—1918, ἐπίτιμος 1918—1923)⁴. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1848. Ἐσπού-

¹ «Ἀπάνθισμα» σ. 37—40. Πρβλ. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 21221.

² «Ἀπάνθισμα» σ. 41—45. Πρβλ. Δ. Σ. Μασαλίτου, «Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος», Ἀθήναι 1923. Ἐδήγειο Κουρίλα Λαυραῖου, «Ἀλέξανδρος ὁ Λυκοῦργος», ἐν περιοδικῷ «Θεολογία» 1927, τόμ. 135 κ. 1. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 16, 347—348.

³ «Ἀπάνθισμα» σ. 47—49. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 7311.

⁴ «Προγράμματα» σ. 3—4. Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, «Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακός».

δαταν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ καὶ εἶτα ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ, ἀναγορευθεὶς ἐν Λειψία διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπανελθὼν, ἐνεκρίθη τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1866 ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ὡς ὑφηγητῆς τῆς συμβολικῆς καὶ τῇ 2 Ἰουνίου 1867 τῷ ἀνετέθη καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Τῇ 13 Ἰανουαρίου 1868 διορίσθη ἑκτακτος καθηγητῆς τῆς θεολογίας, ἀναλαβὼν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τῆς συμβολικῆς. Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1911 θεοπρεπῆτος ὀρίου ἡλικίας, ἀπαχώρησε τῆς τακτικῆς ἑδρας καὶ ἀνομιάσθη διὰ β. β. τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1913 ἐπίτιμος καθηγητῆς, ὡς ἐλέγοντο τότε οἱ διὰ τοῦ πανεπιστημιακοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ 1923 ἀνομιασθέντες ὀνότιμοι. Ὁ Κυριακὸς ἐδίδαξε καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ ἀπὸ τοῦ 1870 ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν καὶ διετέλεσεν ἐπανεπιλημμένως βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ. Ἀπέθανε τῇ 3 Φεβρουαρίου 1923.

10. Νικόλαος Δαμαλάς (ἑκτακτος 1868—1872, τακτικὸς 1872—1892)¹.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1842, ἐκ γονέων Χίων. Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ἀθήναις, ἐν Γερμανίᾳ, ἔπου ἀναγορεύθη τὸ 1863 διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα, τῇ 13 Ἰανουαρίου 1868 διορίσθη ἑκτακτος καὶ τῇ 1 Ἀυγούστου 1872 τακτικὸς καθηγητῆς τῆς θεολογίας, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐδίδαξεν εἰσαγωγὴν καὶ ἐρμηνείαν τῆς καινῆς διαθήκης. Διετέλεσε καὶ βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ (1876). Ἀπέθανε τῇ 21 Ἰανουαρίου 1892.

11. Νικηφόρος Καλογεράς (ἑκτακτος καὶ ἐπίτιμος 1868—1879, τακτικὸς 1879—1883 καὶ ἐπίτιμος 1883—1896)². Ἐγεννήθη ἐν Σπείτοις τὸ 1835. Νεαρὸς μετέβη εἰς ἄγιον ὄρος, ἔπου ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἀθωνιάδα σχολὴν, μεθ' ἧς ἐναγράφη φοιτητῆς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου. Πρὶν ἢ παρατεῖσαι τὰς σπουδὰς του, ἐξήσκησεν ἐπὶ διετίαν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ Καΐρου, μεθ' ἧς μετέβη εἰς Γερμανίαν διὰ σπουδῶν. Ἐπανελθὼν, πρεσβύτερος ὢν, ἀνομιάσθη μετὰ τὴν νόμιμον πρὸ τῆς σχολῆς δοκιμασίαν, τῇ 3 Ἰανουαρίου 1868, ὑφηγητῆς τῆς πατρολογίας. Τῇ 14 Ἀυγούστου 1868 διορίσθη ἑκτακτος καθηγητῆς, καὶ τῇ 18 Ἀυγούστου 1873, διορισθεὶς α' γραμματεὺς τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἀνομιάσθη ἐπίτιμος καθηγητῆς τῇ 24 Μαΐου 1876, ἀποχωρήσας τῆς γραμματείας. Διορίσθη αὖθις ἑκτακτος καὶ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1879 τακτικὸς καθηγητῆς, διατελέσας

1866—1914, Ἀθῆναι 1915. Ἰγρήνη ὑπὸ τοῦ διαδόχου του, τότε ἀρχιεπισκόπου Χριστοφοῦ Παπαδοπούλου. Περιοδικὸν Ἀνάκτορος 15.9.1923. Περὶ Δ. Σ. Μουσιόπου, Ἀναστασίας Διομήδους Κυριακῆς (1843—1923). Ἡμερολόγιον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1924 σ. 229—238. Μ. Ἐ. Ἐ. 9.393.
¹ Ἀπόθρομα σ. 51—54. Μ. Ἐ. Ἐ. 8.888.
² Ἀπόθρομα σ. 55—60. Μ. Ἐ. Ἐ. 13.593.

ποταμίου Χίου, το 1858. Έσπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ καὶ ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ¹ αὐτῆς τὸ 1884. Συμπλήρωσας τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ, μετὰ τὴν νόμιμον πρὸ τῆς σχολῆς δοκιμασίαν, ἐψηφίσθη τῇ 14 Μαρτίου 1890 ὑφηγητῆς τῆς ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ. Δις προταθεὶς ὑπὸ τῆς σχολῆς διὰ τὴν ἔδραν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ.², διορίσθη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1893 τακτικὸς καθηγητῆς. Ἐξέβαλε καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ (1912—1919). Ἀπέθανε τῇ 19 Νοεμβρίου 1919. Εἶναι ὁ πρῶτος καθηγητῆς τῆς θεολογίας, ὅστις διορίσθη, προτάσει τῆς σχολῆς, κατὰ τὰ διατάγματα τοῦ 1882 καὶ 1883.

15. **Προκόπιος Οἰκονομίδης** (τακτικὸς 1891—1896 καὶ ἐπίτιμος μέχρι τοῦ 1902)³. Ἐγεννήθη ἐν χωρίῳ Δουμενὰ τῶν Καλαβρῶτων τὸ 1837. Παιτώσας ἐν Ἀθήναις τὰς πανεπιστημιακὰς του σπουδὰς, συμπλήρωσε ταύτας ἐν τῇ θεολογικῇ ἀκαδημίᾳ Μόσχας, ἔπου ἔτυχε καὶ πτυχίου, καὶ εἶτα ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας, ἐξέβαλε κατ' ἀρχὰς ὡς καθηγητῆς γυμνασίου. Διάκονος ὢν, ἐγένετο τῇ 5 Νοεμβρίου 1880 ὑφηγητῆς τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων καὶ τῇ 11 Δεκεμβρίου 1891, πρεσβύτερος ὢν, διορίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος καὶ προσωρινῶς τῆς πατρολογίας καὶ ἀπολογητικῆς⁴. Παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τῆς ἐκλογῆς του ὡς μητροπολίτου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1896, ὅτε ὀνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητῆς. Ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης ἀπέθανε τῇ 4 Ἰουλίου 1902, παρητημένος, λόγῳ τῶν ταραχῶν ὡς ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου ἀπὸ τῆς 8 Νοεμβρίου 1901.

16. **Γεώργιος Δέρβος** (τακτικὸς 1897—1923 καὶ ἐπίτιμος 1923—1925)⁵. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1854. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ καὶ εἶτα ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, ἧς ἐγένετο διδάκτωρ, καὶ ἐν Μονάχῳ. Ἐπανελθὼν, ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, ἧς ἐγένετο διδάκτωρ, καὶ ἐν Μονάχῳ. Ἐπανελθὼν, ὀνομάσθη ὑφηγητῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (7/2/1881), μεθ' ἧς διορίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς πατρολογίας καὶ χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας τῇ 20 Δεκεμ-

¹ Μῆχρι τοῦ ἔτους 1907 οἱ πτυχιῶχοι τῆς θεολογικῆς σχολῆς ὄντες ἐλάμβανον τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος, ὡς οἱ τῶν ἑλλένων σχολῶν, ἀλλὰ τὸν τοῦ προλήτου· οἱ δὲ βεβαρωμένοι διὰ σχεδὸν καλῶς τὸν τοῦ τελειοδικαίου. Τὸ πρῶτον δὲ ἀποράσας τῆς σχολῆς τὸ 1907 ἀπεραιώθη ἡ ἀκνομή τοῦ τίτλου τοῦ διδάκτορος καὶ εἰς τοὺς πτυχιούχους τῆς θεολογίας καὶ πρῶτος λαβὼν αὐτὸν ἦτο ὁ πρῶτος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡμεροθελὴς ὢν καθηγητῆς κ. Ἄμ. Ἀλιβιζέτος. Ἐκτοτε καὶ οἱ μῆχρι τοῦ 1907 λαβόντες τὸν τίτλον τοῦ προλήτου ὀνομαζοῦνται διδάκτορες, ἰσάων ἡ παλαιῶς προλήτως ἰσοδυναμοῦν πρὸς διδάκτορα.

² Κατ' ἀρματαίους τῆς ψηφοφορίας (20.4.1899 καὶ 22.3.1893) ἔλαβε μέρος Σ, τῶν καθηγητῶν Παυλίδου, Ράου καὶ Οἰκονομίδου. Ὁ Κυριακὸς κατὰ μὲν εἰς α' ψηφοφορίαν ἰβήθηεν ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοπούλου, κατὰ δὲ τὴν β' ὑπὲρ τοῦ Δέρβου.

³ «Ἀπόδειγμα» σ. 65—68, «Μ. Ἐ. Ἐ.» 18, 748.

⁴ Ἐν ταῖς συνεδρίαις τῆς 4 καὶ τῆς 19 Νοεμβρίου 1891 προετίθη ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης καθηγητῆς διὰ μέρος 2, τοῦ κορυφαίου Δεμαλῆ καὶ τοῦ Παυλίδου, κατὰ 2, τοῦ Κυριακοῦ καὶ τοῦ Ράου, φηρισίντων τὸν Γ. Δέρβου.

⁵ «Βιογραφία» σ. 9—12, ἱερὰ, περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 16, 4, 1925, «Μ. Ἐ. Ἐ.» 9, 52.

έτους 1897¹, διατελέσας τούτος μέχρι τοῦ 1923, ὅτε καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ὀνομάσθη ἐμότιμος καθηγητής. Ἐδίδαξεν ὡς καθηγητής καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ ἐκκλησιαστικῇ σχολῇ. Ἀπέθανε τῇ 3 Ἀπριλίου 1925.

17. **Ἰωάννης Μεσολωρῆς** (τακτικὸς 1898—1923 καὶ ἔκτοτε ἐμότιμος)². Ἐγεννήθη ἐν χωρίῳ Περσάδες τῆς Κεφαλληνίας τὸ 1851. Ἐσοῦσεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ καὶ τῇ θεολογικῇ σχολῇ καὶ εἶτα ἐν Γερμανίᾳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης (1878). Ἐξελέγη ὑπὸ τῆς σχολῆς ὑφηγητὴς τῆς συμβολικῆς (7/2/1881), διατέλεσε λειτουργὸς τῆς μέσης ἐκπαίδευσης, καὶ κατόπιν ἐπανειλημμένων ψηφοφοριῶν ὑπὲρ αὐτοῦ³, διακρίσθη τῇ 3 Ἰουνίου 1898 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ὀμιλητικῆς καὶ λειτουργικῆς, προσωρινῶς δὲ καὶ τῆς ποιμαντικῆς, ἀνατεθείσης αὐτῷ βραδύτερον ὑπὸ τῆς σχολῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς συμβολικῆς (7/5/1902) καὶ πάλιν προσωρινῶς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μοσχάκη, τῆς κατηχητικῆς καὶ ποιμαντικῆς (14/6/1903). Ὡς τακτικὸς καθηγητὴς ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1923, ὅτε, καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, ὀνομάσθη ἐμότιμος καθηγητὴς, διδάξας καὶ ὡς τούτος σειράν τινα μαθημάτων. Ἐδίδαξε καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ.

18. **Ἰγνάτιος Μοσχάκης** (τακτικὸς 1899—1903)⁴. Ἐγεννήθη ἐν Κορυθαίῳ τῆς νήσου Θήρας τὸ 1847. Ἐσοῦσεν ἐν τῇ ἱερατικῇ σχολῇ Σύρου καὶ εἶτα ἐν τῇ Ριζαρείῳ, μεθ' ἧς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, ἐν Γερμανίᾳ καὶ Παρισίοις, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου Ἀλλῆς (Halle). Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 24 Δεκεμβρίου 1877 ἐγκρίθη ὑπὸ τῆς σχολῆς ὡς ὑφηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ρητορικῆς, κατόπιν μακροτάτων συζητήσεων καὶ διαφωνιῶν⁵, βραδύτερον ἀνέλαθεν, ἐγκρίσει τῆς σχολῆς (2/4/1881), τὴν διδασκαλίαν καὶ τῆς κατηχητικῆς. Μετὰ παμφηφαί γενομένην πρότασιν τῆς σχολῆς, διακρίσθη τῇ

¹ Διακρίσθη ἐκ τῆς βίας ψηφοφορίας τῆς σχολῆς κατὰ τὴν 20.4.1892, ἐπὶ Πλατὸν διὰ τὴν ἔβραν τῆς πατρίδος φήρου 3 (Παυλίδου, Ρίση, Κυριακοῦ) τοῦ Οἰκονομίτου ἀρνηθέντος ἔβρον. Ἐπέτιλ κἀὶν ἐρώτημα διὰ τὰ μαθήματα τῆς πατρίδος καὶ ἱστορίας τῶν δογμάτων, ἀλλ' ἡ σχολὴ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 4.4.1897, διὰ τὴν φήρου 2 (Ρίση καὶ Ζαλιώτα) κατὰ μὲν 4 (Κυριακοῦ), παρεκάλει τὸ ὑπουργεῖον νὰ σταλῆ, ἐντὶ τοῦ ἐρωτήματος διὰ τὴν ἄς ἔβρον, ἐρώτημα διὰ τὴν ἔβρον τῆς παλαιοῦς διπλώσεως.

² «Βιογραφία» σ. 13—15. «Μ.Ε.Ε.» 19, 962.

³ Κατὰ τὴν α' ψηφοφορίαν (6.5.92) διὰ τὴν ἔβρον τῆς λειτουργικῆς Πλατὸν δ κ. Μεσολωρῆς φήρου 3 (Κυριακοῦ, Παυλίδου, Οἰκονομίτου), τοῦ Ρίση ἀρνηθέντος φήρου. Κατὰ τὴν β' ψηφοφορίαν διὰ τὴν πρακτικὴν θεολογίαν (3.11.94) Πλατὸν δ φ. Παναγιώτου φήρου 3 φήρου (τοῦ Παυλίδου, ἐπὶ ἀποθνήσκον προσβλῶν εἰς τὴν ὑπολογίαν, Κυριακοῦ, Ζαλιώτα) καὶ δ κ. Μεσολωρῆς 2 (Ρίση καὶ Οἰκονομίτου). Κατὰ τὴν γ' ψηφοφορίαν (30.9.96) Πλατὸν δ κ. Μεσολωρῆς φήρου 2 (Ρίση καὶ Οἰκονομίτου), τοῦ Κυριακοῦ ἀπόντος καὶ τοῦ Ζαλιώτα ἀρνηθέντος φήρου. Ἐν τῇ δ' κατὰ τὴν δ' ψηφοφορίαν (18.41.99) Πλατὸν δ κ. Μεσολωρῆς φήρου 3 (Κυριακοῦ, Ρίση, Δέρβου), κατὰ μὲν, ἦν ἔβρον δ Ζαλιώτα ὑπὲρ τοῦ Μοσχάκη.

⁴ «Ἀκτιβισμὸς» σ. 69—72. «Μ.Ε.Ε.» 17, 397.

⁵ Πρβλ. πρακτικὰ σχολῆς 17, 22 καὶ 28.9.1877, 20.10.1877, 8 καὶ 23.12.1877. Πρβλ. καὶ πρακτικὰ σχολῆς 2.6.81, 26.5.83, 1.4.85 καὶ ἴδιος 31.12.91.

12 'Ιουνίου 1899 κηρύχθηκε τῆς β' ἑξρας τοῦ πρακτικοῦ κλάδου, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῆ 5 Φεβρουαρίου 1908.

19. **Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος** (ἐπίτιμος 1907—1910, τακτικὸς 1910—1926)¹. Ἐγεννήθη ἐν τῇ χωρίῳ Δόλιανθ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου τὸ 1859. Μαθητεύσας ἐν τῇ Ριζαρείῳ, ἐσοῦδασε θεολογίαν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, ἧς ἐγένετο διδάκτωρ, καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Καθηγητὴς ἐν σχολαίαις τῆς μέσης ἐκπαίδευσως καὶ ἀπὸ τοῦ 1894 ἐν τῇ Ριζαρείῳ, τῆ 16 'Ιανουαρίου 1907 διορίσθη, κατόπιν ἐπανειλημμένων προτάσεων τῆς σχολῆς², ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐρμηνευτικῆς τῆς παλαιᾶς διαθήκης, τῆ 2^α 24 Αὐγούστου 1910 διορίσθη τακτικὸς καθηγητὴς διὰ τὰ αὐτὰ μαθήματα. Τοιοῦτος διατέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του (27/5/1926).

20. **Κωνσταντῖνος Ράλλης** (τακτικὸς 1910—1915)³. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1867. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐν Ἀθήναις, ἐσοῦδασε νομικὰ ἐν Λειψίᾳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου. Γενόμενος τὸ 1891 ὑφηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐπιδιδόμενος ἑξῆς περὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, τὸ 1905 ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐπίτιμος διδάκτωρ καὶ τῆ 17 'Ιανουαρίου 1908 προετάθη ὑπ' αὐτῆς παρεμφεῖς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Τῆ 9 Αὐγούστου 1910 διορίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ καὶ διατέλεσε τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ 1915, ὅτε ἐκλεγείας καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ, διορίσθη ἐν αὐτῇ τῆ 12 'Ιανουαρίου 1916 καὶ διατελεῖ τοιοῦτος μέχρι σήμερον. Τὸ 1931 ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

21. **Χρῆστος Ἀνδρουτσος** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1912)⁴. Ἐγεννήθη ἐν Κίφῳ τῆς Βεθουλαίας τὸ 1869. Ἐσοῦδασεν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεντρικῇ ἱερατικῇ σχολῇ, μεθ' ἧς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης καὶ ἐν τῇ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Καθηγητὴς ἐν Χάλκῃ, Κρήτῳ

¹ «Βιογραφία» σ. 17—18. «Ἐκκλησία» 4.6.1926. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 19, 563.

² Τὸ α' ἐρώτημα διὰ τὴν ἑξρα τῆς Π. Δ. Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ ὑπουργίου ἐν ἔτει 1895 ἡ σχολὴ ἐν τῇ συνεδίῳ τῆς 21.8.1895 ἔθετο ὑπὲρ τοῦ Σκ. Παπαγιαννοῦ, λαβόντος φέρου 3 (Ρίση, Ζολύτα, Οἰκονομίδου), τοῦ Ν. Παπαγιαννοῦ λαβόντος φέρου 1, τὴν τοῦ Κοριακοῦ. Εἰς τὸ β' ἐρώτημα ἡ ἐν τῇ σχολῇ φηροφία (18.4.98) ἐπεβλήθη εἰς ἑσφάριον, τοῦ Παπαγιαννοῦ λαβόντος φέρου 2 (Κοριακοῦ, Δέρβου) καὶ ἐπεβλήθη κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοῦ, λαβόντος φέρου 3 (Κοριακοῦ, Δέρβου, κ. Μεταλιωρῆ) κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοῦ, λαβόντος φέρου 3 (Κοριακοῦ, Δέρβου καὶ κ. Μεταλιωρῆ), τῶν λοιπῶν 2 (Ρίση, Ζολύτα) δοθέντων ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοῦ. Τίλος κατὰ τὴν φηροφίαν τῆς 2.8.1903 ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοῦ λαβόντος φέρου 3 (Κοριακοῦ, Δέρβου καὶ κ. Μεταλιωρῆ), τῶν λοιπῶν 2 (Ρίση, Ζολύτα) δοθέντων ὑπὲρ τοῦ Παπαγιαννοῦ.

³ «Βιογραφία» σ. 71—72. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 21, 41.

⁴ «Βιογραφία» σ. 19—21. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 4, 663.

καὶ τῆς **Μαρκελίφ** διδασκαλείᾳ Ἀθηνῶν, μετὰ παμψηφεία πρότασιν τῆς σχολῆς (14/1/1912), διορίσθη τῇ 7 Φεβρουαρίου 1912 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς δογματικῆς καὶ χριστιανικῆς ἠθικῆς. Πανθεὶς, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 24 Ἰανουαρίου 1918, ἔπαρ ἠκυρώθη διὰ τοῦ τῆς 1 Δεκεμβρίου 1920, παρῆλθῆ βραδύτερον, προβαλὼν λόγους ὑγείας, καὶ ἡ παραίτησίς του ἐγένετο δεκτὴ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 16 Ἰουλίου 1923. Ἐπαναδιορίσθεις τῇ 8 Δεκεμβρίου 1925, ἀπέθανε τῇ 3 Νοεμβρίου 1935.

22. Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος (τακτικὸς 1914—1923 καὶ ἔκτοτε ἐπίτιμος)¹. Ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῃ τῆς θρακικῆς χερσονήσου τὸ 1868. Λαβὼν τὸ γυμνασιακὸν δίπλωμα ἐν τῇ εὐαγγελικῇ σχολῇ τῆς Σμύρνης, ἐφοίτησεν ἐπὶ δευτίαν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐν ταῖς θεολογικαῖς ἀκαδημαῖαις Κιέβου καὶ Πετρούπολεως, ἔπου ἔλαθε θεολογικὸν δίπλωμα (1895). Ἀπὸ τοῦ 1895 ἐργάσθη ὡς καθηγητὴς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις θεολογικῆς σχολῆς τοῦ σταυροῦ, ἕως ἀπὸ τοῦ 1899 μέχρι τοῦ 1909 ἐγένετο διευθυντής. Τὸ 1900 ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ μετ' ὀλίγον προσδόχως. Ἀπομακρυνθεὶς τῶν Ἱεροσολύμων διετέλεσεν ἐπὶ μικρὸν προσιτάμενος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1910 ἀπενεμήθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν δίπλωμα ἐπίτιμου διδάκτορος τῆς θεολογίας καὶ διὰ β. δ. τῆς 18 Ἰουλίου 1911 διορίσθη διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου σχολῆς. Μετὰ παμψηφεία πρότασιν τῆς θεολογικῆς σχολῆς (5/2/1914), ἀρχιμανδρίτης ὢν, διορίσθη καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τῇ 28 Φεβρουαρίου 1914. Κενοῦ ὄντος τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου Ἀθηνῶν, ἡ σχολή, τῇ 13 Φεβρουαρίου 1923, συνέταξε ψήφισμα πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἱερᾶς συνόδου, τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ὑποδεικνύουσα τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον ὡς τὸν ἐνδεδειγμένον μητροπολίτην. Τῇ 8 Μαρτίου 1923 ἐψηφίσθη οὕτως ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῇ 10 Μαρτίου 1923 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὡς ἐπιτιμοφορεῖτο τότε ὁ διὰ τοῦ καταστατικοῦ νόμου τῆς 31 Δεκεμβρίου 1923 κληθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος. Μετὰ πρότασιν τῆς σχολῆς, τῇ 12 Μαρτίου 1923, ἐξεδόθη διάταγμα, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Μαΐου 1923, δι' οὗ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἀνομιμάσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς καὶ ὡς τοιοῦτος διδάσκει κατ' ἕτος σειρὰν μαθημάτων ἐν τῇ πανεπιστημίᾳ. Τὸ 1926 διορίσθη ἀκαδημαϊκός.

23. Φίλιππος Παπαδόπουλος (τακτικὸς 1918)². Ἐγεννήθη ἐν Βάρνῃ τὸ 1852. Σπουδάζας ἐν τῇ Ριζαρείᾳ, τῇ θεολογικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν καὶ ἐν Γερμανίᾳ,

¹ «Βιογραφίαι» σ. 23—27. «Ἐκτίμησις», ἐπὶ τῇ 30ῃ ἐπιτηρίδι τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ Μικ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομου Παπαδόπουλου, Ἀθήναι 1931, σ. 1—23. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 24, 756.

² «Ἐκτίμησις» ἐν «Ἐκκλ. Κίρυξ» 8.12.1918 καὶ «Κωνὴ Δοξαχί» 1919 σ. 465—466. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 19, 567.

ἐδίδαξαν ἐν Χάλκῃ καὶ εἶτα ἐν τῇ Ριζαρείῳ, μετὰ παμψηφείᾳ δὲ πρότασιν τῆς σχολῆς (3/5/18), διορίσθη διὰ β. δ. τῆς 22 Μαΐου 1918 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς θεολογίας καὶ συμβολικῆς¹. Ἀπέθανε τῇ 30 Νοεμβρίου 1918, μὴ προλαβὼν νὰ διδάξῃ.

24. **Γρηγόριος Παπαμιχαήλ** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1918)². Ἐγεννήθη ἐν τῇ χωρίῳ Ἰππείῳ τοῦ δήμου Ἀγιάσου τῆς Λέσβου τὸ 1875. Λαβὼν τὴν ἐγκύκλιον παιδεύσιν ἐν Ἱεροσολύμοις, Χάλκῃ καὶ Σάμῳ, ἔπειτα ἔλαθεν ἀπολυτήριον γυμνασίου, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῇ θεολογικῇ ἀκαδημίᾳ Πετρούπολεως, ἔνθα ἔλαθε δίπλωμα (1905). Καθηγητὴς ἐπὶ διατίαν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις θεολογικῆς σχολῆς τοῦ σταυροῦ (1905—1907), μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἔβρουσε καὶ διηγήθη ἐπὶ δεκαετίαν τὰ δύο θεολογικὰ περιοδικὰ τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (Ἐκκλ. Φάρον καὶ Πάνταινον). Μετὰ παμψηφείᾳ πρότασιν τῆς σχολῆς (17/9/1918) διορίσθη διὰ β. δ. τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1918 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀπολογητικῆς καὶ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς θεολογίας. Κατὰ τὰς πολιτικὰς ἀνεμαλίας, διὰ διατάγματος τῆς 1 Δεκεμβρίου 1920, ἠκυρώθη ὁ διορισμὸς του, μέχρι τῆς 18 Ἀυγούστου 1922, ὅτε διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος, ἀποκατέστη εἰς τὴν θέσιν του. Διδάσκει καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ.

25. **Ἀμίλλας Ἀλιβιζάντος** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1919)³. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγξουρίῳ Κεφαλληνίας τὸ 1887. Διδάκτωρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1908), συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τετραετίαν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαίδευσί, ὡς τμηματάρχης τοῦ τμήματος ἐκκλησιαστικῶν ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως (1917—1923) καὶ τρις ὡς κυβερνητικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ. Ἐξελέγη ὑπὸ τῆς σχολῆς τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου καὶ τῆς ποιμαντικῆς τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1918 καὶ διορίσθη τοιοῦτος διὰ διατάγματος τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1918, κοινοποιηθέντος τῇ 6 Νοεμβρίου 1919⁴. Κατὰ τὰς πολιτικὰς ἀνεμαλίας ἠκυρώθη ὁ διορισμὸς του (1 Δεκεμβρίου 1920), ἀλλ' ἠκυρώθη ἡ ἀκύρωσις διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 6 Δεκεμβρίου 1922. Ἀπὸ τοῦ

¹ Καὶ πρότερον (3.11.1894) ὁ Φ. Παπαδόπουλος εἶχε προτεθῆ ὑπὸ τῆς σχολῆς διὰ τὴν πρακτικὴν θεολογίαν, λαβὼν φέρον Β (Παυλίθου, Κυριακοῦ, Ζολίτα), κατὰ 2 (Ρίση καὶ Οἰκονομοῦ), 3: Ἐλφιν ἔ κ. Μεσολογγίτης. Καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 30.3.1915 εἶχε φερθῆ ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς σχολῆς, διὰ φέρον Β (Δίφθου, κ. Μεσολογγίτη, Παπαμανουσόπουλου, Ρέλλη, Ἰρ. Παπαδοπούλου) κατὰ 2 (Ζολίτα καὶ Ἀδριανόπουλου), ὡς ἔκτακτος τῆς ποιμαντικῆς, κατηχητικῆς καὶ ἐγκυκλοπαιδείας.

² «Βιογραφίαι» σ. 29—32. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 19, 571.

³ «Βιογραφίαι» σ. 33—34. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 3, 763.

⁴ Καὶ προηγουμένως, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 30.3.1915, εἶχε προτεθῆ κατὰ πλειοψηφίαν ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς βιβλικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

1928 κενωθείσης τῆς ἔδρας τῆς πρακτικῆς θεολογίας, ἀνετέθη αὐτῇ προσωρινῶς ἡ διδασκαλία καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων τοῦ πρακτικοῦ κλάδου. Διδάσκει καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ.

26. **Κωνσταντῖνος Δουβουνιώτης** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1920)¹. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1872. Διδάκτωρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1897), συναπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τριετίαν. Ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν εἰς σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαίδευσης (1902—1914) καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, ἐν ἣ ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι σήμερον διδάσκει. Μετὰ τὴν νόμιμον πρὸ τῆς σχολῆς δοκιμασίαν, ἐνεκρίθη ὑπὸ ταύτης, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 23 Ἰανουαρίου 1903, ὑφηγητῆς τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων καὶ μετ' ὀλίγων (8/6/1904) τῇ ἐπατρῆπῃ νὰ διδάσκη καὶ δογματικὴν. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1919 ἐξελέγη παμφηφει τακτικὸς καθηγητῆς τῆς δογματικῆς καὶ ἠθικῆς καὶ διορίσθη τοιοῦτος τῇ 2 Ἰανουαρίου 1920, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παυθέντος τότε, κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς 24 Ἰανουαρίου 1918, Χρ. Ἀνδρούτσου διὰ τοῦ διατάγματος ὁμοῦ τῆς 1 Δεκεμβρίου 1920 ἠκυρώθη ἡ τε παῦσις τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ κ. Δουβουνιώτου, ὅστις ἐπαναδιορίσθη τῇ 18 Αὐγούστου 1922 ὡς καθηγητῆς τῆς β' προσωρινῆς ἔδρας δογματικῆς καὶ ἠθικῆς. Ἰδιοῦστος τὸ 1923 ἔδρας ἱστορίας τῶν δογμάτων καὶ συμβολικῆς, ὁ κ. Δουβουνιώτης ἀποθετήθη εἰς ταύτην, διδάσκων συγχρόνως καὶ δογματικὴν καὶ ἠθικὴν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς νέας ἀποχωρήσεως τοῦ Ἀνδρούτσου, ὡς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου². Διετέλεσε διευθυντῆς θρησκευμάτων ἐν τῇ ὑπουργείῳ παιδείας (1927—1930) καὶ τὸ 1928 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός.

27. **Δημήτριος Μπαλᾶνος** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1924)³. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Σπουδάζας ἐν τῇ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν νομικὰ καὶ εἰτα θεολογίαν, ἦς ἐγένετο διδάκτωρ (1899), συναπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τετραετίαν. Ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν εἰς σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαίδευσης (1904—1918) καὶ ἐχρημάτισε καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Γεωργίου β', τότε ἐπιδόξου διαδόχου (1908—1909). Τῇ 7 Ἰουνίου 1905 ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς σχολῆς ὡς ὑφηγητῆς τῆς δογματικῆς καὶ τῇ 29 Νοεμβρίου 1923 παμφηφει προτάθη ὡς τακτικὸς καθηγητῆς τῆς πατρολογίας μετὰ τῆς ἐμμενείας τῶν πατέρων, διορισθεὶς διὰ β. δ. τῆς 4 Ἰανουαρίου 1924. Τὸ 1931 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός καὶ ἀπὸ τῆς 30 Νοεμβρίου 1935 μέχρι τῆς 13 Ἰανουαρίου 1936

¹ «Βιογραφία» σ. 35—36. «Μ. Ἐ. Ἐ.» 9, 685.

² Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 3.10.1915 ὁ κ. Δουβουνιώτης εἶχε λάβει 3 φέτους (Ζολίτα, Δέρβου, Χρ. Παπαδοπούλου) διὰ τὴν ἔδραν τοῦ κανονικοῦ δικαίου, τῆς πλειψηφίας τῆς σχολῆς (κοινήται κ. Μισοπουλάς, Παπαγιαννέπουλος, Ἀνδρούτσος) φημίσις ἐκτὸς τῆς ἀναβολῆς.

³ «Μ. Ἐ. Ἐ.» 17, 476.

διατέλεσεν ὑπουργὸς θρησκευμάτων καὶ παιδείας, παρατηθεὶς λόγῳ διαφωνίας του πρὸς τὸν ἀείμνηστον πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Κ. Δεμερτζήν, διὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ζήτημα, ὑποστηρίξας τὴν ἀρχὴν τῆς πανεπιστημιακῆς αὐτοτελείας.

28. **Βασίλειος Στεφανίδης** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1924)¹. Ἐγεννήθη ἐν Μυτιλήνῃ τὸ 1878. Πτυχιούχος τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐπὶ τετραετίαν ἐν Γερμανίᾳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Αἰθελδέργης (1912). Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του διορίσθη καθηγητῆς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς (1912—1922), καὶ βραδύτερον ἐξελέγη παμψηφεί ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, τῇ 11 Ἰουνίου 1924, τακτικὸς καθηγητῆς τῆς γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ διορίσθη τοιοῦτος τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1924.

29. **Γεώργιος Σωτηρίου** (ἐκτακτὸς 1924—1928, τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1928)². Ἐγεννήθη ἐν Σπέτσαις τὸ 1880. Σπουδάζας ἐν τῇ Ριζαρείῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς εἶνε διδάκτωρ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ. Ἐπανελθὼν ἐδίδασκεν ἐν σχολαίῳ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (1908—1915), ἀπὸ δὲ τοῦ 1915 διορίσθη ἐφορὸς βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἀπὸ τοῦ 1923 διευθυντῆς τοῦ βυζαντινοῦ μουσείου Ἀθηνῶν. Ἐξελέγη παμψηφεί κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 6 Ἰουνίου 1924 ἐκτακτὸς καθηγητῆς τῆς ἑδρας τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ παλαιογραφίας καὶ διορίσθη τοιοῦτος τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1924. Ἀποφάσει τῆς σχολῆς, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 6 Ἀπριλίου 1927, μετατραπείσης τῆς ἑδρας εἰς τακτικὴν, ἐξελέγη τῇ 17 Φεβρουαρίου 1928 παμψηφεί τακτικὸς καθηγητῆς καὶ διορίσθη τοιοῦτος τῇ 16 Μαρτίου 1928. Τὸ 1926 ἐξελέγη μέλος τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

30. **Νικόλαος Λούβαρις** (τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1925)³. Ἐγεννήθη ἐν Τύρῳ τὸ 1887. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ καὶ ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου, ἧς εἶναι διδάκτωρ, καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐπὶ τετραετίαν ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν (1914) διορίσθη καθηγητῆς τῶν παιδαγωγικῶν ἐν τῇ Ἀρακαίῳ Ἀθηνῶν (1914—1917) καὶ εἶτα διευθυντῆς τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλονίκης. Ἐκλεγθεὶς παμψηφεί ὑπὸ τῆς σχολῆς τῇ 14 Νοεμβρίου 1925 τακτικὸς καθηγητῆς τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐρμηνείας τῆς Κ. Διαθήκης, διορίσθη τῇ 10 Δεκεμβρίου 1925. Τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1933 τῇ ἀνετέθη καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Διατέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου παιδείας (1926—

¹ •Μ. Ἐ. Ἐ. • 29,365.

² •Μ. Ἐ. Ἐ. • 22,730.

³ •Μ. Ἐ. Ἐ. • 16, 253.

1928 και 1935) και από 14 Μαρτίου μέχρι 4 Αυγούστου του έτους 1936 διετέλεσεν ύπουργός θρησκευμάτων και παιδείας. Το 1936 ἀνηγγορεύθη επίτιμος διδάκτωρ τῆς θεολογίας ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Ἀιδελλέργης.

31. **Παναγιώτης Μπρατσιώτης** (ἐκτακτὸς 1925—1929, τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1929)¹. Ἐπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ καὶ ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς εἶναι διδάκτωρ, συμπληρώσας εἴτα τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1915—1923 ἐδίδασκεν ὡς λειτουργὸς τῆς μέσης ἐκπαίδευσως. Τῇ 17 Μαΐου 1924 ἐνεκρέθη ὑπὸ τῆς σχολῆς ὡς ὑφηγητὴς τῆς ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ. καὶ τῇ 14 Νοεμβρίου 1925 ἐξελέγη παμψηφεί ὡς ἐκτακτὸς καθηγητὴς τῆς αὐτοτελοῦς ἔδρας τῆς βιβλικῆς ἱστορίας, διορισθεὶς τοιοῦτος τῇ 10 Δεκεμβρίου 1925. Ἀποφάσαι τῆς σχολῆς (9/12/1927) τῷ ἀνατέθει ἡ διδασκαλία τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Π. Δ. καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο'. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 21 Δεκεμβρίου 1928 ἐξελέγη παμψηφεί τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Π. Δ. καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο' καὶ διορισθεὶς τοιοῦτος τῇ 14 Ἰανουαρίου 1929.

32. **Βασίλειος Βέλλας** (ἐκτακτὸς 1933—1936, τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1936). Ἐγεννήθη τὸ 1900 ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπου ἔλαβε καὶ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν, μεθ' ἧς ἐπούδασεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἧς εἶναι διδάκτωρ, καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Τὸ 1930 ἀνηγγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῇ 19 Φεβρουαρίου 1931 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς ἐρμηνείας τῆς Π. Δ. καὶ ἐβραϊκῆς γλώσσης, τῇ 29 Μαΐου 1933 ἐψηφίσθη ἐκτακτὸς καθηγητὴς τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης καὶ ἐρμηνείας τῆς Π. Δ. ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ, ὡς καὶ τῆς ἐβραϊκῆς ἀρχαιολογίας, καὶ τῇ 2 Μαΐου 1936 παμψηφεί τακτικὸς τῆς αὐτῆς ἔδρας, διορισθεὶς τοιοῦτος διὰ διατάγματος τῆς 12 Μαΐου 1936.

33. **Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης** (ἐκτακτὸς ἀπὸ τοῦ 1934)². Ἐγεννήθη ἐν Τσερκοβίστῃ (νῦν Ἐκκλησιαχώριον) Κουρέντων τῆς Ἠπείρου τὸ 1882. Πτυχιούχος τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, συμπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ (1912—1916), ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γουίγγης. Ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1934 ὑπηρέτησεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, τὸ πρῶτον ὡς ἀκουστός καὶ καθηγητὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1925 ὡς διευθυντὴς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Μαρτίου 1924 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ὑφηγητὴς τῆς ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ. καὶ τῇ 16 Νοεμβρίου 1934 καθηγητὴς τῆς ἐκτακτοῦ ἔδρας τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς Κ. Δ. καὶ τῶν ἱερῶν προσώπων αὐτῆς καὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς Κ. Δ., διορισθεὶς τοιοῦτος διὰ διατάγματος τῆς 21 Δεκεμβρίου 1934.

¹ Μ. Ἐ. Ἐ. 17,772.

² Μ. Ἐ. Ἐ. 5,12.

Κατά ταῦτα, κατά τὸ διάστημα τῆς ἑκατονταετίας (1837—1937), ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διορίσθησαν 33 καθηγηταί. Μέχρι τοῦ 1882 οἱ καθηγηταί διορίζοντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου, ἔκτοτε δέ, συμφώνως πρὸς τὰ διατάγματα τῆς 9 Ἀπριλίου 1882 καὶ τῆς 28 Φεβρουαρίου 1883, μετὰ ψήφον τῆς σχολῆς. Οἱ μέχρι τοῦ 1882 διοριζόμενοι ἀπ' εὐθείας καθηγηταί διορίζοντο γενικῶς καθηγηταί τῆς θεολογίας, οὐχὶ δ' ὀρισμένης ἑδρας, καὶ ἡ σχολὴ καθώριζε τὸ διδακτέον μάθημα. Ἐκ τῶν 33 ἐν ὄλῃ καθηγητῶν οἱ 31 ἐγένοντο εἴτε ἀπ' ἀρχῆς εἴτε βραδύτερον καὶ τακτικοί, εἰς εἶναι καθηγητῆς ἑκτάκτου ἑδρας (6 κ. Εὐ. Ἀντωνιάδης), μόνον δ' εἰς (ὁ Λιθερόπουλος) ἀπεχώρησεν ὡς ἑκτακτος. Ἀπ' εὐθείας τακτικοί ἐγένοντο 11· ἀπ' εὐθείας ἑκτακτοί 6, ἐξ ὧν οἱ 5 ἐγένοντο βραδύτερον τακτικοί· 2 ἀπ' εὐθείας ἐπίτιμοι, ὡς ἐλέγοντο τότε οἱ κατ' οὐσίαν τακτικοί καθηγηταί, οἵτινες ὅμως, ὡς ἔχοντες ἄλλην ὀργανικὴν θέσιν, διορίζοντο ἐν τῇ πανεπιστημίῳ ἐπὶ ἐπιμοσθίῳ ἀμφότεροι ἐγένοντο βραδύτερον τακτικοί. Ὡς ὑφηγηταί προϋπηρέτησαν ἐν ὄλῃ 14, ἐξ ὧν οἱ 7 ἐγένοντο ἀπ' εὐθείας τακτικοί, 6 ἑκτακτοί καὶ εἴτα τακτικοί καὶ εἰς διατελεῖ ἑκτακτος.

Ἐκ τῶν 33 καθηγητῶν οἱ 27 συνεπλήρωσαν τὰς σπουδὰς των ἐν Γερμανίᾳ· 5 δ' ἀσπούδασαν ἐν θεολογικαῖς ρωσικαῖς ἀκαδημαῖς καὶ ἐκ τούτων πάλιν 3 συνεπλήρωσαν τὰς σπουδὰς των ἐν Γερμανίᾳ.

Ἐκ τῶν 33 καθηγητῶν ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς των λαϊκοί 24, ἐξ ὧν μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἐχειροτονήθησαν 3, κληρικοί δὲ 9.

Ἐκ τῶν 33 καθηγητῶν 9 ἐδίδασκον κυρίως μαθήματα τοῦ ἐρμηνευτικοῦ κλάδου (5 Π. διαθήκης: Βήμπος, Παυλίδης, Παπαγιαννόπουλος, Μπρατσιώτης, Βέλλας καὶ 4 Κ. διαθήκης: Δαμαλάς, Ζολώτας, Λούβαρις, Ἀντωνιάδης). 10 τοῦ ἱστορικοῦ κλάδου (4 ἐκκλ. ἱστορίαν: Κοντογόνης, Κυριακός, Χρ. Παπαδόπουλος, Στεφανίδης· 6 εἰδικὰ ἱστορικὰ μαθήματα: Λυκοβργος, Οἰκονομίδης, Δέρβος, Δουβουνιώτης, Μπαλᾶνος, Σωτηρίου). 7 τοῦ συστηματικοῦ κλάδου (6 δογματικὴν καὶ ἠθικὴν: Ἀποστολίδης, Λιθερόπουλος, Κλεόπας, Ρομπότης, Ρώσης, Ἀνδρουτσός. 1 ἀπολογητικὴν: Παπαμιχαήλ). 6 τοῦ πρακτικοῦ κλάδου (Καλογεράς, ἐδίδασκε καὶ χριστ. ἀρχαιολογίαν, Μασολωρᾶς, Μοσχάκης, Φ. Παπαδόπουλος, Ράλλης, Ἀλιεζῆτος). Ὁ Θ. Φαρμακίδης, δι' οὗς λόγους εἴπομεν, εἶναι δύσκολον νὰ καταταχθῇ εἰς ὀρισμένον κλάδον· ἐν ταῖς προγράμμασι τῶν ἐτῶν 1844—1860 ἀναγράφεται διδάσκων ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας.

Τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἦτο ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου τῆς ἐλλιπέστατον ποσοτικῶς καὶ σπουδαιότατα μαθήματα τῆς ἐπιστήμης δὲν ἐδιδάσκοντο. Ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὁ ἀείδιμος Κοντογόνης ἦτο ὁ μόνος τακτικὸς καθηγητῆς τῆς σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς μετέπειτα ἐποχὰς τὸ ὁ μόνος τακτικὸς καθηγητῆς τῆς σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς μετέπειτα ἐποχὰς τὸ προσωπικὸν ἦτο ἐλλιπέστατον· οὕτω λ. χ. ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1896, ὅτε ἐξελέγη μητροπολίτης ὁ μέχρι τότε καθηγητῆς Προκόπιος Οἰκονομίδης, μέχρι Δεκεμ-

δρίου του 1897, ζτε διορίσθη ο Γ. Δέρβας, τὸ ἔλεον τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογι-
κῆς σχολῆς ἀνήρχετο εἰς τρεῖς. Ἐπανειλημμένως ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἐτόνισε τὴν
ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην συμπληρώσεώς της¹.

Ὁ μισθὸς τῶν καθηγητῶν ὀρίζετο ἐν τῇ διατάγματι τοῦ διορισμοῦ ἐκάστου
αὐτῶν. Οὕτω τὸ 1837 ὁ μισθὸς τοῦ Μ. Ἀποστολίδου εἶχε καθορισθῆ εἰς δρα. 350
μηνιαίως, τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ Κοντογόνου εἰς δρα. 250 μηνιαίως καὶ τὸ ἐπι-
μίσθιον τοῦ καθηγητοῦ Φαρμακίδου, ὅστις ἐμισθοδοτεῖτο ὡς γραμματεὺς τῆς συνέλου,
εἰς δρα. 100 μηνιαίως. Ἀπὸ τοῦ 1843, ἐλαττωθέντων τῶν μισθῶν, λόγῳ οἰκονομίας,
ὀρίσθη γενικῶς ὁ μισθὸς τῶν τακτικῶν εἰς δρα. 250, τῶν ἐκτάκτων εἰς δρα. 150
καὶ τὸ ἐπιμίσθιον τῶν ἐπιτίμων εἰς δρα. 60. Βραδύτερον διὰ β. δ. τῆς 31 Ὀκτω-
βρίου 1845 ἐκανονίσθη ὁ μισθὸς τῶν μὲν τακτικῶν καθηγητῶν εἰς δρα. 300, τῶν
ἐκτάκτων εἰς δρα. 200 καὶ τῶν ἐπιτίμων εἰς δρα. 100. Διὰ τοῦ νόμου τῆς 28 Μαΐου
1859 ἐγένετο νέα ἀῤῃξαις τῶν μισθοδοσιῶν, αἵτινες ἐκτοτε παρεκολούθησαν τὰς
ἀῤῃξμειώσεις τῶν μισθοδοσιῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐκανονίζοντο ἐκάστοτε
ἀναλόγως πρὸς αὐτὰς καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Σήμερον ὡς πρὸς τὰς μισθο-
δοσίας ἰσχύει τὸ ἀπὸ 18 Ἀπριλίου 1934 διάταγμα².

Γ'. ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΔΡΩΝ

Μέχρι τοῦ 1911 ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ὀνομασία τῶν ἐδρῶν ἐκάστης σχολῆς,
συνεπῶς καὶ τῆς θεολογικῆς, ἦτο ἀκαθόριστος, καθοριζομένου ἐκάστοτε μόνον
τοῦ γενικοῦ ἀριθμοῦ συμπασῶν τῶν πανεπιστημιακῶν ἐδρῶν, κατανεμομένων ἀνα-
λόγως τῶν πεμπομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἐρωτημάτων. Εἰς τὴν κατανομήν
ταύτην συνήθως παρεδλέποντο αἱ εἰδηγοὶ ἀξιώσεις τῆς θεολογικῆς σχολῆς περὶ
συμπληρώσεως τοῦλάχιστον τῶν ἀπαραιτήτων αὐτῇ πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν
ἐδρῶν, δι' ὃ καὶ συχνάκις δι' ὑπομνημάτων τῆς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον εὐρέθη αὐτῇ
εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποδείξη ταύτας³. Διὰ τοῦ νόμου 3825 περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ
ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, δημοσιευθέντος ἐν ἐφημερίδι κυβερνήσεως τῆς 17 Ἰουλίου
1911, ὀρίζεται τὸ πρῶτον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδρῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς «κατ' ἀνώ-
τατον δριον εἰς ὀκτῶ» καὶ διὰ τοῦ κανονιστικοῦ β. δ. τῆς 20 Ἰουλίου 1911 καθω-
ρίσθησαν 7 αἱ ἔδραι αὐτῆς, πᾶσαι τακτικαί⁴. Διὰ τοῦ νόμου 2905 τοῦ 1922 καθω-

¹ Πρὸβλ. συνεδρίας 1.12.1890, 5.10.1891 κ.λ. ἴδιαι κερ. Γ'.

² Κείμενον αὐτοῦ ἐν ἐπετηρίδι πανεπιστημίου 1933—1934.

³ Οὕτω τῆ 15.11.1863 ἡ σχολὴ ζήτησ' 6 καὶ ἐν ἀνάγκη 5 ἔδρας τῆ 30.11.1867 ὀρίζει 6 ἔδρας τῆ
20.4.1877 ὀρίζει 7 ἔδρας τῆ 27.5.1896 ὀρίζονται 7 τακτικαὶ καὶ 2 ἔκτακτοι, τῆ 7, 8 καὶ 9.12.1896 8 τακτικαὶ
καὶ 1 ἔκτακτος, τῆ 1.12.1907 9 τακτικαί, τῆ 5.2.1909 7 τακτικαὶ καὶ 3 ἔκτακτοι, τῆ 3.11.1909 ἰσοδυναμ-
ονταὶ ὡς ἀπαραίτητοι 6 τακτικαὶ ἔδραι, αἱ δὲ προσθηταὶ καὶ ἱεραὶ 4, τῆ 19.7.1911 ζητοῦνται 8 τακτικαὶ ἔδρας.

⁴ Τῆ 28.9.1911 ζήτησ' ἐπιπροσθέτως ἡ σχολὴ 2 ἔκτακτους ἱερατικούς ἔδρας, τῆ 5.2.1918 καθωρί-
ζονται 8 τακτικαὶ καὶ 3 αὐτοτελεῖς ἔκτακτοι, τῆ 24.26 καὶ 27.12.1919 12 ἔδραι, Πρὸβλ. καὶ συνεδρίας 14.11.1924,
23 καὶ 24.3.1925, 16.4.32, 13.5.32.

ρίσθησαν 12 τακτικά και 5 έκτακτοι αυτοτελείς έθροι, διά δε τοῦ διατάγματος τῆς 23 Ἰουνίου/10 Σεπτεμβρίου 1932 καθωρίσθησαν 10 τακτικά και 5 έκτακτοι αυτοτελείς έθροι, εἰς ἃς προσετέθη, διά διατάγματος τῆς 25/29 Σεπτεμβρίου 1932, μία έτι τακτική έθρα¹. Τοιούτοτρόπως σήμερον υπάρχουν καθιερωμένα: ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ 11 τακτικά και 5 έκτακτοι αυτοτελείς έθροι, ἐξ ὧν εἶναι νῦν συμπληρωμένοι 9 τακτικά και μία έκτακτος².

Ἐκτὸς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ σήμερον 9 τακτικῶν και ἐνὸς έκτάκτου καθηγητῶν, ἐν τῇ προγράμματι: ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα ἐνὸς ἐπιτίμου καθηγητοῦ, τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἐνὸς ὁμοτίμου, τοῦ κ. Ἰω. Μεσολορᾶ, και δύο ὑφηγητῶν (τῶν κ. Α. Φιλιππίδου και Δ. Μωραΐτου).

Δ'. ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ

Ἐκ τῶν 33 καθηγητῶν τῆς σχολῆς ἐχηρημάτισαν πρυτάνεις ἑνδεκα, ἐξ ὧν 6 Μισαήλ Ἀποστολίδης δίδ. Οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) Μισαήλ Ἀποστολίδης (1842—1843 και 1850—1851)
- 2) Κωνσταντῖνος Κομποτόνης (1854—1855)
- 3) Παναγιώτης Ρομπότης (1874—1875)
- 4) Νικόλαος Δαμαλάς (1878—1879)
- 5) Παναγιώτης Παυλίδης (1893—1894)

¹ Πρβλ. και διατάγματα 11.22.34 και 4.4.34.

² Αἱ 11 τακτικά έθροι εἶναι αἱ ἑξῆς:

- α) Τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης και ἑρμηνείας τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐκ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου και τῆς ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας (νῦν καθηγητῆς δ κ. Βίλλας).
- β) Τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν παλαιὰν διαθήκην τῶν Ο' και τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν (νῦν καθηγητῆς δ κ. Μαρασιώτης).
- γ) Τῆς εἰσαγωγῆς και ἑρμηνείας τῆς καινῆς διαθήκης (νῦν καθηγητῆς δ κ. Λούβαρις).
- δ) Τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (νῦν καθηγητῆς δ κ. Στεφανίδης).
- ε) Τῆς πατρολογίας μετ' ἀναγνώσεως πατέρων (νῦν καθηγητῆς δ κ. Μπαλίνος).
- ς) Τῆς ἱστορίας τῶν δογματικῶν και τῆς συμβολικῆς (νῦν καθηγητῆς δ κ. Δουβουνιώτης).
- ζ) Τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας και τῆς ἐπιγραφικῆς παλαιωγραφίας (νῦν καθηγητῆς δ κ. Σωτηρίου).
- η) Τῆς δογματικῆς και χριστιανικῆς ἠθικῆς (νῦν κενή).
- θ) Τῆς ἀπολογητικῆς και ἐγκυκλοπαιδείας τῆς θεολογίας (νῦν καθηγητῆς δ κ. Παπαμιχαήλ).
- ι) Τοῦ κανονικοῦ δικαίου και τῆς ποινικῆς (νῦν καθηγητῆς δ κ. Ἀλιβερίδης).
- ια) Τῆς πρακτικῆς θεολογίας (Λειτουργικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, ρητορικῆς και κατηχητικῆς, νῦν κενή).
Ἐκ τούτων κενά εἶναι 2, αἱ δκ' ἀρθ. η' και ια'.
- Αἱ 5 έκτακτοι αυτοτελεῖς έθροι εἶναι αἱ ἑξῆς:
- α) Τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς τῆς καινῆς διαθήκης και τῶν ἑρῶν προσώπων αὐτῆς και τῆς ἑρμηνείας τῆς καινῆς διαθήκης (νῦν καθηγητῆς δ κ. Ἀντωνιάδης).
- β) Τῆς ἱστορίας τῶν ἀρθοδόξων αυτοκεφάλων ἐκκλησιῶν και ἰδίως τῆς Ἑλλάδος (νῦν κενή).
- γ) Τῆς ἱστορίας τῆς ἀπὸ τοῦ θ' αἰῶνος ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας (νῦν κενή).
- δ) Τῆς ἀγιολογίας και ἑμνογραφίας (νῦν κενή).
- ε) Τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευτικῶν και τῆς συγχρόνου θρησκευτικῆς και θεολογικῆς κινήσεως (νῦν κενή).
Ἐκ τῶν 5 έκτάκτων αἱ 4 εἶναι κενά (β'—ε').

- 6) *Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακός* (1895—1896)
- 7) *Ἐμμανουήλ Ζολώτας* (1910—1911)
- 8) *Γεώργιος Δέρβος* (1913—1914)
- 9) *Ἰωάννης Μεσολωρᾶς* (1915—1916)
- 10) *Κωνσταντῖνος Δουβοννιώτης* (1931—1932)
- 11) *Γρηγόριος Παπαμιχαήλ* (1936—1937)¹

Ε. ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ²

Οἱ πλείστοι τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐγένοντο καὶ κοσμητορες αὐτῆς. Μέχρι καὶ τοῦ 1916 αἱ σχολαὶ ὑποδεικνύουν τρεῖς ὑποψηφίους κοσμητορας ἐκ τῶν τακτικῶν ἢ τῶν ἐπιτίμων (ἢ ἐπιτιμίων) καθηγητῶν, ὡς ἐλέγοντο πρότερον οἱ ἔχοντες ἄλλην ὀργανικὴν θέσιν καὶ λαμβάνοντες ἐπιμίσθιον ἐκ τοῦ πανεπιστημίου. Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 1 Φεβρουαρίου 1917 ὁρίσθη ἕως ὅπου αἱ σχολαὶ ὑποδεικνύουσιν ἓνα καὶ μόνον κοσμητόρα, ὅστις καὶ διορίζεται τοιοῦτος. Πρῶτος κοσμητορ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐξελέγη ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης καὶ διετέλεσε τοιοῦτος ἐπὶ 11 συναπτά ἐτῆ (1837/8—1847/8). Τὸ κοσμητορικὸν ἐπίτευγμα κατέχει ἀναμφιβόλως ὁ Κωνσταντῖνος Κοντογόνης, ὁ ὄντως ἀκάματος οὗτος διδάσκαλος, διατελέσας δεκαοκτώκις κοσμητορ! Ἡ διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ 1922 θεσπισθεῖσα λογοδοσία τοῦ προκοσμητορος περὶ τῶν ἐπὶ τῆς κοσμητείας αὐτοῦ πεπραγμένων ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον τὸ 1924, ὑπὸ τοῦ τότε προκοσμητορος κ. Γρ. Παπαμιχαήλ.

ς. ΥΨΗΓΗΤΑΙ

Ὑψηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐγένοντο κατὰ τὴν διαρρέουσαν ἑκατονταετίαν 24 ἂν ἕλω, οἱ ἑξῆς:³

1. *Ἀντώνιος Μοσχάτος*, συμβολικῆς, 23 Μαρτίου 1863⁴.
2. *Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακός*, συμβολικῆς, 17 Σεπτεμβρίου 1866.
3. *Ζῆκος Ρώσης*, ὁμιλητικῆς, 2 Ἰουνίου 1867.

¹ Ὁ κ. Μεσολωρᾶς ἐπρυτάνευσε καὶ ὡς ἀντιπρύτανης κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1914—1915, ἀντικαθητὴν τὸν ἐν Γαλλίᾳ διατρέβοντα τότε πρύτανην Γ. Φωκᾶν. Ὁ ἐκλεγὴς διὰ τὸ 1923—1924 πρύτανης Χρ. Ἀνδρεῖ-τρως δὲν διατέθη.

² Εἰς τὸ κατηργημένον διάταγμα τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 οἱ κοσμητορες ἀναριθμοῦντο σημαντορες καὶ εἰς τὸ διάταγμα τῆς 14 Ἀπριλίου 1837 σχολάρχαι. Οὕτως ἰλέγοντο μέχρι τοῦ 1841, διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1841 ἀνομοσθέντων τῶν πρῶτων κοσμητορος.

³ Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ παρὰ τὸ ὄνομα σημειοῦται τὸ μῆθρον τῆς ὑψητείας καὶ ἡ χρονολογία τῆς ἐπὶ τῆς σχολῆς ἐγκρίσεως ἐκείνου ὡς ὑψηγητῶν.

⁴ Ἀπέθανε τὸ 1864. Ἦτο συνεκδότης μετὰ τοῦ Λυκούργου τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ «Ἱερονήμιον».

4. Νικόλαος Καλογεράς, πατρολογία, 3 Ιανουαρίου 1868.
5. Παναγιώτης Πανλίδης, Ιστορίας 7 οίκουμηνικών συνόδων, 14 Φεβρουαρίου 1868.
6. Σπυρίδων Σούγκρας, άπολογητικής, 27 Ιανουαρίου 1877¹.
7. Πανάρετος Κωνσταντινίδης, πατρολογία, 27 Οκτωβρίου 1877².
8. Ίγνάτιος Μοσχάκης, έκκλησιαστικής ρητορικής, 24 Δεκεμβρίου 1877.
9. Προκόπιος Οικονομίδης, Ιστορίας δογμάτων, 5 Νοεμβρίου 1880.
10. Γεώργιος Δέρβος, έκκλησιαστικής Ιστορίας, 7 Φεβρουαρίου 1881.
11. Ιωάννης Μεσολωρά, συμβολικής, 7 Φεβρουαρίου 1881.
12. Διονύσιος Ηλαίσσας, λειτουργικής, έν έται 1886³.
13. Έμμανονήλ Ζολώτας, έρμηνείας Κ. Δ., 14 Μαρτίου 1890.
14. Γεώργιος Λαμπάκης, χριστιανικής άρχαιολογίας, 7 Μαΐου 1896⁴.
15. Θεόφιλος Βορέας, έρμηνείας Π. Δ. και έδρ. γλώσσης, 30 Οκτωβρίου 1899⁵.
16. Κωνσταντίνος Δυοβονιώτης, Ιστορίας δογμάτων, 23 Ιανουαρίου 1903.
17. Δημήτριος Μπαλάνος, δογματικής, 7 Ιουνίου 1905.
18. Στέφανος Τσακμάκης, βιβλικής θεολογίας Κ. Δ., 31 Μαΐου 1908⁶.
19. Χρήστος Μακρής, έκκλ. Ιστορίας, 14 Απριλίου 1910⁷.
20. Ευάγγελος Αντωνιάδης, έρμηνείας Κ. Δ., 19 Μαρτίου 1924.
21. Παναγιώτης Μπρατσιώτης, έρμηνείας Κ. Δ., 17 Μαΐου 1924.
22. Βασίλειος Βέλλας, έρμηνείας Π. Δ. και έδρατικής, 19 Φεβρουαρίου 1931.
23. Λεωνίδας Φιλικάδης, Ιστορίας θρησκευμάτων, 5 Νοεμβρίου 1934⁸.
24. Δημήτριος Μωρούτης, κατηχητικής, 1 Απριλίου 1936⁹.

Έκ των 24 τούτων ύφηγητών άγένοντο τακτικοί καθηγηταί 14, έν 13 τής

¹ Τη 1 Ιουνίου 1899 ή θεολογική σχολή, διά ψήφων 3 (Ζολώτα, Δέρβου, κ. Μεσολωρά) κατά 2 (Κορνακού, Ρώσι), έξέτασε προς τό ύπουργείον εύχην υπέρ θεσπισμού του ώς κατηχητού. Απίθανο τό 1906.

² Κατεστάθη Ιεπίσκοπος Μεσαχίας κατά Φεβρουάριον του 1882. Απίθανο τή 31 Ιανουαρίου 1897.

³ Ίδι προτεκνικήν λογιθεσίαν 30 Νοεμβρίου 1887 σελ. 36 και πρόγραμμα μαθημάτων 1886—1887 έν τοις πρακτικοίς τής σχολής· έξ άβλεψίας ούδέν αναγράφεται περί ύφηγητής Ηλαίσσα. Όλίγον βραδύτερον άπέλθον εις Άγγλίαν ώς Ισημίριος και τή 18 Νοεμβρίου 1894 έχαιρετονήθη Ιεπίσκοπος Ζακύνθου († 1933).

⁴ Απίθανο τή 15 Μαρτίου 1914. Ίδι περί ατου έρθρον άρχιεπισκόπου Αθηνών Αρυσσοτόμου εις τό «Δελτίον χριστιανικής άρχαιολογικής έταιρείας» 1924 σ. 1—7. Είναι έ έδρατής τής χριστιανικής άρχαιολογικής έταιρείας (1884).

⁵ Νόν τακτικός καθηγητής τής φιλοσοφίας έν τή φιλοσοφική σχολή, θεσπιστής τή 26 Ιουλίου 1912.

⁶ Νόν καθηγητής τών θρησκευτικών έν Αθήναις.

⁷ Απίθανο ηρωϊκάς έν τή μάχη του Δρίσκου τής Παιίδου τή 27 Νοεμβρίου 1912 κατά τον προς τοις Τούρκου πόλεμον. Έπιμνημόσυνον λόγον εις αυτόν έτε έν περιοδικώ «Ίερός Σύνοδος», 1 Μαρτίου 1913. Πρβλ. Δ. Σ. Μπαλάνου, Λόγος εις μήνην είν υπέρ πατρίδος πισόντων προφήμων του πανεπιστημίου, τή 4 Μαΐου 1930. Τη πρότασι μου, ώς κοσμήτορας, ή σύγκλητος έπέκρινε τον ένταχισμόν άναρνηστικά πλάκός προς τμήν του, ήτις Τη πρότασι μου, ώς κοσμήτορας, ή σύγκλητος έπέκρινε τον ένταχισμόν άναρνηστικά πλάκός προς τμήν του, ήτις Τη πρότασι μου, ώς κοσμήτορας, ή σύγκλητος έπέκρινε τον ένταχισμόν άναρνηστικά πλάκός προς τμήν του, ήτις

και ένταχισθή κατά τήν κεντρικήν είσοδον του πανεπιστημίου, έπιστερή τή είσαρχομένην.

⁸ Έγεννήθη έν Τήνυ τό 1898. Έσπούδασεν έν Ριζαρείώ θεολ. σχολή Αθηνών, ής έγένετο διδάκτωρ, και έν Γερμανία, ένθα άναγορεύθη διδάκτωρ φιλοσοφίας πανεπιστημίου Λειψίας. Από του 1930 διεύθυντής θρησκευ- μάτων ύπουργείου παιδείας και θρησκευμάτων.

⁹ Έγεννήθη έν Αθήναις τό 1896. Έσπούδασεν έν Ριζαρείω, έν θεολ. σχολή πανεπιστημίου Αθηνών, ής έγένετο διδάκτωρ, και έν Γερμανία. Καθηγητής μίσης εκπαίδεύσεως.

θεολογίας (οί υπ' αριθ. 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 21, 22) και 1 της φιλοσοφίας (ό κ. Θ. Βορέας), εις δ' έκτακτος της θεολογίας (ό κ. Εδ. Άντωνιάδης). Έκ τών λοιπών έννέα, απέθανον οί έπτά ως ύφηγηταί, δύο δέ είναι έν ένεργεία (οί υπ' αριθ. 23 και 24). Έπό κρίσει της σχολής εύρίσκονται δύο ύποψηφιότητες επί ύφηγησίχ.

Ζ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΙ ΥΦΗΓΗΤΩΝ

Οί καθηγηταί και ύφηγηταί της θεολογικής σχολής ανέπτυξαν πολυμερή και άπωφελη επιστημονικήν δράσειν και προσέφεραν σπουδαίαν συμβολήν εις την θεολογικήν επιστήμην, καλλιεργούντες αυτήν ού μόνον έν ταίς προφορικής έν τή πανεπιστημίχ παραδόσεσι, αλλά και δι' αξιολογωτάτων συγγραφών και πραγματειών, ών πολλαί θεόντως έξετιμήθησαν και έν τή ξένη, ούκ όλίγα δέ μετεφράσθησαν εις ξένας γλώσσας.

Ού μόνον ποσοτικώς αλλά και ποιοτικώς ή κατά τά τελευταία έδίως έτη θεολογική συγγραφική παραγωγή δέν ύστερεί της παραγωγής οίσοδήποτε άλλης επιστήμης τούναντίον, ως όρθώς έλέχθη, έν βιβλιογραφία τελευταίων δημοσιουθεισών¹, εάν ή πρόοδος μιας πνευματικής αναζήτησεως τεκμαίρεται από την άκμήν της φιλολογίας της, κατ' έξοχήν ζώσα σήμερα επιστήμη εις την Ελλάδα είναι ή θεολογία. Η θεολογική σχολή του πανεπιστημίου μας είναι έν ακούραστον έργαστήριο διατριβών και συγγραμμάτων, πολλά τών όποίων, διά τό ένδιαφέρον και την αξίαν των, ύπερβαίνουν τά όρια της ακαδημαϊκής διδασκαλίας». Η πλουσία θεολογική παραγωγή είναι κατά τοσοδόν αξία μεζονος έκτιμήσεως καθόσον αυτή δέν προέρχεται έξ ύλικών έλατηρίων τού αναγνωστικόν κοινόν επιστημονικών θεολογικών έργων είναι μικρόν και δυστυχώς ούδεμία, ως όφειλε, παρέχεται ύλική ύποστήριξις ούδέ καν ήθική ένθάρρυνσις υπό τών άρμοδίων εκκλησιαστικών άρχών ή κύκλων εις τούς γράφοντας, οίτινες κινούνται μόνον έκ της αγάπης προς την επιστήμην και τό καθήκον. Έν επισυνημιμένη παραρτήματι, έν τέλει του τεύχους, παρέχεται πίναξ έμφαινών τά υπό τών καθηγητών και ύφηγητών γραφέντα συγράμματα κατά την διαρρεύσαν ένκατονταετίαν.

Καθηγηταί της σχολής μετέσχον ένεργώς διαφόρων διεθνών εκκλησιαστικών θεολογικών συνεδρίων, και δή τό πρώτον τών έν Βόννη και Φρειδούργη συνεδρίων τών παλαιοκαθολικών, κατά τά έτη 1874 και 1875, και βραδύτερον έν Δυκέρνη, έν τοίς όποίοις συνεζητήθη τό δυνατόν της ένώσεως τών παλαιοκαθολικών μετά της όρθοδόξου εκκλησίας. Οί μετασχόντες τών συνεδρίων τούτων καθηγηταί Ζήκος Ρώσης, Άλέξανδρος Λυκοβργος, Νικόλαος Δαμαλάς και Άναστά-

¹ Κ. Θ. Δημαρά, «κρίσις πατρολογίας Δ. Σ. Μπαλιάνου», έν «Παρθενία» 14.9.1930.

σιος Διομήδους Κυριακός δι' ἐκθέσεων των πρὸς τὴν ἱεράν σύνοδον καὶ δι' ἄρθρων κατέστησαν γνωστά τὰ κατ' αὐτὰ γεγόμενα.

Κατὰ τὰ τελευταία ἰδίως ἔτη καθηγῆται τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς διάφορα συνέδρια καὶ μάλιστα εἰς τοιαῦτα διοργανούμενα ὑπὸ συνδέσμων καλλιεργούντων τὴν ἰδέαν τοῦ φιλικοῦ συνδέσμου τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἀποσκοπούντων τὴν συνεργασίαν αὐτῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Τοιοῦτοι σύνδεσμοι κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἡ World Conference on Faith and Order (Παγκόσμιος σύνδεσμος πίστεως καὶ διοικήσεως), ἡ Universal Christian Conference on Life and Work (Παγκόσμιος χριστιανικὸς σύνδεσμος ζωῆς καὶ ἐργασίας ἢ τοῦ πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ) καὶ ἡ World Alliance for promoting international friendship through the Churches (Παγκόσμιος σύνδεσμος πρὸς προαγωγὴν διεθνoῦς φιλίας διὰ τῶν ἐκκλησιῶν). Τῆς σχετικῆς παρ' ἡμῖν κινήσεως πρωτεργάτης ἀνεδείχθη ὁ συνάδελφος κ. Ἀλιβιζάτος, ὅστις μετέχει τῶν ὀργανωτικῶν συμβουλίων τῶν συνδέσμων τούτων καὶ ὅστις διὰ δημοσιευμάτων καὶ διαλέξεων κατέστησε τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἐνήμερον τῶν εἰρηνευτικῶν τούτων τάσεων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1926 τὸ βαλκανικὸν συνέδριον τοῦ συνδέσμου World Alliance συνεκροτήθη ἐν Ἀθήναις, μετασχόντων ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιπροσώπων ἐκ Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας καὶ Ρουμανίας. Ἀπὸ δὲ τῆς 29 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 4 Δεκεμβρίου 1936 συνεκροτήθη ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον συνέδριον τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχόντος τῆς πρωτοβουλίας τούτου καθηγητοῦ κ. Ἀλιβιζάτου, εἰς ᾧ μετέσχον ἀντιπρόσωποι πασῶν τῶν ὀρθοδόξων θεολογικῶν σχολῶν (Ἀθηνῶν, Βουκουρεστίου, Ἰατίου, Τσερναυτοῦ, Βελιγραδίου, Σόφιας, τοῦ ἐν Παρισίοις θεολογικοῦ ἰνστιτούτου τῶν Ρώσων καὶ Βαρσοβίας). Τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου τούτου, ὁτινος πανθεωμολογήθη ἡ ἐπιτυχία, εἰρίσκονται ὑπὸ τὰ πισοτήρια.

Οἱ καθηγῆται τῆς θεολογίας καὶ διὰ διαλέξεων ἐν συλλόγοις καὶ δι' ἄρθρων εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερησίως προσπαθοῦσι νὰ καταστήσωσι προσιτὰ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἡσχολήθησαν εἰς φλέγοντα καὶ ἐπίκαιρα θεολογικὰ καὶ ὀρθοσκαιτικὰ ζητήματα. Παλαιόθεν καθηγῆται τῆς θεολογικῆς σχολῆς συνήθως ἐκφωνοῦσι τὸν πανηγυρικὸν κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1841 καθιερωθεῖσαν πανεπιστημιακὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου) καὶ ἐντολῇ τῆς σχολῆς ἡ τῆς συγκλήτου καθηγῆται τῆς θεολογίας ἐμίλησαν εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν.²

¹ Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς συγκλήτου τῆς 9 Ἀγούστου 1841 ἀπερασάθη τὸ πρῶτον ἢ τέλος ἡμεροῦ μνημοσύνη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν καὶ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 9 Ἰανουαρίου 1843 ἀντιθέη τῇ καθηγητικῇ τῆς φιλοσοφίας ἀρχιεπισκοπικῆς Νεοφύτου Βάμβη ἡ ἐκρίθηται σχετικὸν λόγον.

² Οὕτω τῆς 31 Μαΐου 1929 ὁ καθηγῆται κ. Βασίλειος Στεφανίδης ἐκρίθηται λόγον, ἐντολῇ τῆς σχολῆς. Ἐπί τῇ πανηγυρισμῶ τῆς 1900ῆς ἐκτελεῖται τῆς συνέθεσις τῆς Νικαίας. Τῆς 4 Μαΐου 1930 ὁ καθηγῆται κ. Δ. Μπαλῆ τῇ πανηγυρισμῶ τῆς 1900ῆς ἐκτελεῖται τῆς συνέθεσις τῆς Νικαίας.

Ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ διὰ τεσσάρων καθηγητῶν αὐτῆς¹.

Η'. ΦΟΙΤΗΤΑΙ—ΦΟΙΤΗΣΙΣ

Κατὰ τὸ πρῶτον πανεπιστημιακὸν ἔτος (1837) ἐνεγράφησαν 52 ἐν ἑλίῳ φοιτηταί, ἐξ ὧν 8 ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ. Πρῶτος φοιτητὴς τῆς θεολογίας, ὑπ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν γενικοῦ μητρώου 4, ἐνεγράφη ὁ ἱερομόναχος Λαμιανὸς Βασιλειάδης ἐκ Σπάρτης, ἀπόφοιτος τοῦ γυμνασίου Ἀθηνῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὁμοῦς ἐλάχιστοι ἐνεγράφοντο φοιτηταί ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ² καὶ κατὰ τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν (1837—1887) ἐπὶ ὀλιγοῦ ἀριθμοῦ φοιτητῶν 14.029 ἐνεγράφησαν φοιτηταί τῆς θεολογίας ἐν ἑλίῳ 392³. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν παρατηρήθη αὐξηαίς τις τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογίας⁴, ὡν ὁ μέγιστος ἀριθμὸς ἐσημειώθη κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1925—1926, ὅτε ἐνεγράφησαν 189 καὶ οἱ φοιτηταί τῆς θεολογίας ἐν ἑλίῳ συναποσῶντο εἰς 327. Εἰς τὸ διάστημα τῶν 100 ἐτῶν τοῦ ἄχρι τοῦδε πανεπιστημιακοῦ βίου, ἐπὶ συνολικοῦ ἀριθμοῦ φοιτητῶν 87.179, ἐνεγράφησαν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ 2.182, ἧτοι τὸ $\frac{1}{40}$ περίπου τοῦ ὅλου. Ἐκ τούτων εἶναι 17 θασπεινίδες, ὧν ἡ πρώτη ἐνεγράφη τὸ 1923.

Πολλοὶ καὶ ποικίλοι εἶναι οἱ λόγοι τῆς φοιτήσεως ὀλίγων σχετικῶς φοιτητῶν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ. Τοῦς λόγους τούτους ἐθεόχως ἐξέθεσαν οἱ ἐκάστοτε λογοδοτοῦντες πρυτάνεις⁵, ὡς καὶ ἐν ἐπανειλημμένοις πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐγγράφοις ἢ σχολῇ, ἧτις προέτεινε διάφορα τελεσφόρα μέτρα πρὸς ἄρσιν τῶν ἐμποδίων διὰ τὴν προσέλευσιν πλειόνων φοιτητῶν ἐν αὐτῇ, ἅτινα ἦσαν ἐν ταῦτῳ καὶ μέτρα πρὸς ἀνάρθρωσιν τοῦ κλήρου.

Ὁ κυριώτερος λόγος τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογίας εἶναι, ὡς λέγει λογοδοτῶν ὁ πρύτανις Δ. Στρούμπου (1859), ὅτι κυρίως οἱ φοιτηταί ἐκλαμβάνουσιν τὴν πρᾶγματι καὶ ὀνόματι ὑψηλὴν ἐπιστήμην ὡς μέσον πορισμοῦ

λένος Ἐφρώνηρον, ἐντολῇ τῆς συγκλήτου, λόγον εἰς μνήμην τῶν ὑπὲρ πατρίδος προσέτιον τροφίμων τοῦ πανεπιστημίου. Τῇ 4 Μαρτίου 1931 ὁ καθηγητὴς κ. Ἀριόκας Ἀλιβεϊστός ἔθετο λόγον περὶ τοῦ ἔργου ἀποθανόντος περιφήμου Γερμανοῦ θεολόγου Ἀδ. Χέρνικ. Τῇ 15 Μαΐου 1932 ἐτελέθη ἐν τῇ αἴθρῃ τῶν τελευταίων ἐσθῆς εἰς τιμὴν τῶν καθηγητῶν Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ζήκου Ρώση καὶ Γεω. Μεσολοιφεῖ, ὧν ὁ μὲν α' ἦγε τὴν 350δα, ὁ β' τὴν 650δα καὶ ὁ γ' τὴν 500δα ἐπιστημονικῆς δράσεως. Πάντες οἱ λόγοι αὗτοι ἐσημειώθησαν.

¹ Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων μελῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος (θερισθεὶς τὸ 1926) καὶ οἱ κ. Δουβονοῦτας (1928) καὶ Μπαλῆνος (1931) ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἁθικῶν καὶ πολιτικῶν ἱκανοῦν, ὁ δὲ κ. Σωτηρίου (1926) εἰς τὴν τάξιν τῶν γραμματίων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν.

² Τὸ 1838-1839 δύο, 1839-1840 εἴς, 1844-1845 κανείς.

³ Ἴδε Χρονικόν, ἐν τῷ πινάκῳ α'.

⁴ Ἐνεγράφησαν 1920-1: 36.— 1921-2: 29.— 1922-3: 56.— 1923-4: 71.— 1924-5: 133.— 1925-6: 189.— 1926-7: 85.— 1927-8: 47.— 1928-9: 82.— 1929-30: 83.— 1935-6: 35 καὶ ἀνένεικον ἐγγράφην 122.

⁵ Πρὸς πρυτανικὰ λογοδοσία: Κ. Γ. Σούτσου (1884), Γ. Α. Μαυροκορδαίτου (1890), Μ. Ἀποστολίδου (1851), Π. Ἀργυροπούλου (1853), Δ. Στρούμπου (1859), Ἀν. Ἀναγνωστῆς (1878).

των πρὸς τὸ ζῆν καὶ σχεδὸν οὐδεὶς τούτων θηρεῖται τὴν ἐπιστήμην δι' αὐτὴν καὶ μόνην»· διὰ, ὡς χαρακτηριστικώτατα λέγει λογοδοτῶν ὁ πρίτανος Μισαήλ Ἀποστολίδης (1851), «ἐφ' ὅσον τὸ ὑψηλὸν τῆς ἱεροσύνης ἀξίωμα οὐδένα πόρον μόνιμον τε καὶ αὐτάρκη ἀποφέρει τῇ ἐκδεχομένῳ τούτο, ἤ, ἔ καὶ ἀληθέστερον, ἐφ' ὅσον τὸ πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων στέργει ἀντὶ ποιμένων καὶ διδασκάλων ἀπλοῦς ἱεροτελεστάς, μηδὲν ἄντεχομένους τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, καθ' ἃ ὁ θεόπνευστος νόμος διακαλεῖται, οὐδέποτε ὑφόμεθα πλείονας εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν φοιτῶντας». Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἀνδρέας Ἀναγνωστάκης, ἐν τῇ πρυτανικῇ του λογοδοσίᾳ (1878), «καὶ ἡ τῶν θεολόγων σχολὴ θέλει ἀποδώσει θαυμάσιους καρπούς ὅταν ὁ νόμος ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν ἀκαδημαϊκὸν δίπλωμα, προσὲν ἀπαραίτητον ἐν τῇ παρούσῃ πνευματικῇ προόδῳ τοῦ ἔθνους, ἐὰν μὴ ἀνεχώμεθα ἡμέραν τινα τὸ ποιμνιον σοφώτερον τῶν ποιμένων».

Ἦδη ἡ θεολογικὴ σχολή, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 30 Νοεμβρίου 1866, ἀνέθεσε τῇ κοσμητορὶ νὰ προβῇ εἰς τὰ ἀπαιτούμενα διαθήματα πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ὅπως, «πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν τῆς θεολογίας σπουδαστῶν» καὶ ἀνόρθωσιν τῶν τῆς ἐκκλησίας, διορίζονται εἰς τὰς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις τῶν ἐπισκόπων, ἱεροκηρῶν, κατηχητῶν, διδασκάλων παρὰ ταῖς ἱερατικὰς σχολαῖς καὶ ὑπαλλήλων παρὰ τῇ ἱερᾷ συνάδῃ «μόνον οἱ ἔχοντες δίπλωμα ἢ πτυχίον τῆς ἡμετέρας θεολογικῆς σχολῆς» καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἡ σχολὴ συντάξῃ πλείστα ὑπομνήματα. Καὶ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῇ 8 Μαΐου 1893 ἡ σχολὴ ἀπεφάνθη ἐν ἐγγράφῳ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ὅτι: μόνον οἱ ἐπιτυχῶς ὑποστάντες τὴν ἐξέτασιν πρὸ αὐτῆς δεόν νὰ διορίζονται οὐ μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναφερομένας ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις ἀλλὰ καὶ «ἐφημέριοι καὶ νεωκόροι ἐλληνικῶν κοινοτήτων ἐξωτερικοῦ» καὶ νὰ προτιμῶνται ὡς ἡγούμενοι καὶ σύμβουλοι μονῶν· ἐν δὲ τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1895 ἐξήτησεν ἡ σχολὴ ὅπως πλὴν τῶν ἄλλων «καὶ ἐφημέριοι τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος» ἐκλέγωνται ἐκ τῶν πτυχιούχων τῆς¹. Καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν θεολόγων ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει πολλάκις συνεξήτησεν ἡ σχολὴ καὶ συντάξῃ σχετικὰ ὑπομνήματα πρὸς τὸ ὑπουργεῖον². Εἶναι τῷ ὄντι καιρὸς νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ ἐκκλησίας τὰ κατάλληλα μέτρα, ἵνα οἱ εἰς τόσας θέσεις ὑποβαλλόμενοι ἀπόφοιτοι τῆς σχολῆς χρησιμοποιῶνται καταλλήλως καὶ μὴ παρορῶνται, ὡς δυστυχῶς νῦν συμβαίνει, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

¹ Πρβλ. ἔχθασιν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 17.5.1876, συνταχθεῖσαν ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ, Πρβλ. συνεδρία: 6.11.1876, 26.5.1876, 22.4.1932, 15.6.1932, 28.10.1932, 7.4.1933, 8.10.1934. Πρβλ. ἐπιμνημα σχολῆς περὶ μορφώσεως τοῦ κλήρου (συνεδρία 16.11.1934).

² Πρβλ. ἐξῆς συνεδρίας 27.11.1913, 28.12.1915, 31.5.1929, 21.12.1929, 9.4.1930, 6.6.1930, 17.10.1930. Τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς καὶ παντοῖα θεολογικὰ, ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα ἔθεξε καὶ τὸ κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1931 συγκροτηθὲν ἐν Ἀθήναις α' πανελληνίων θεολογικῶν συνέδριον. Πρβλ. καὶ συνεδρία: 23 καὶ 28.11.1934.

Ἐν τῇ σχολῇ ἐφοίτησαν καὶ φοιτῶσι καὶ φοιτηταὶ ἐξ ὁμοδόξων ἔθνων, καὶ μάλιστα Ρωμοβνοὶ καὶ Σέρβοι, ὧν τινες μετὰ τὴν νόμιμον δοκιμασίαν ἔτυχον καὶ πτυχίου¹.

Οἱ φοιτηταὶ τακτικῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον παρηκολούθουν τὰς παραδόσεις, ἡ δὲ σχολὴ ἐλάμβανεν ἐνίοτε μέτρα κατὰ τῶν μὴ τακτικῶς φοιτῶντων· οὕτως ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 23 Δεκεμβρίου 1880 ἀνατέθη ὑπ' αὐτῆς τῷ κοσμητορὶ νὰ ἀπευθύνῃ δημοσίαν ἐπίπληξιν πρὸς τὸν φοιτητὴν τῆς θεολογίας Βασ. Παπαεμμανουήλ, ὡς μὴ φοιτῶντα τακτικῶς ἐν ταῖς παραδόσεσιν. Ἰδίως ὁμῶς οἱ φοιτηταὶ ἀπέφευγον τὴν εἰς τὸ μάθημα τῶν ἑβραϊκῶν φοίτησιν², καὶ τοῦτο, ὡς ἀνεκοίνου ἐν τῇ σχολῇ ὁ καθηγητὴς ὁ διδάσκων ταῦτα Θ. Βίμπρος, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 4 Μαΐου 1867, «διότι γινώσκουσιν ὅτι αἱ ἐξετάσεις δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαί» πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ ἐθεώρει συντελεστικὸν οἱ ὑπότροφοι ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ ὑποχρεωτικῶς νὰ υποβάλλωνται εἰς ἐξετάσεις καὶ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ πράγματι εἰς τὸν μετ' ὀλίγον προκηρυχθέντα διαγωνισμόν πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως ὑποτροφίας ἐκ κληροδοτήματος Θ. Ράκου ὠρίζετο καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς ἑρμηνείας τοῦ Ἰὼβ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν φοιτητῶν διοργανώθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκπαιδευτικὰ ἐκδρομαὶ εἰς Μιστρᾶν (1928), ἅγιον Ὄρος (1929), Μετέωρα (1930), μέγα Σπήλαιον καὶ ἅγιον Λαύραν (1931), Δελφοὺς (1932), Κρήτην (1933), Ζάκυνθον (1934), Μιστρᾶν (1935), Λέσβον (1936), ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς καὶ μάλιστα τοῦ εἰδικοῦ καθηγητοῦ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας.

Οἱ φοιτηταὶ τῆς θεολογίας καὶ ἄλλοτε συνέπηξαν συνδέσμους, ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 ἔδρυσαν τὸν φοιτητικὸν θεολογικὸν σύνδεσμον, ἐγκριθέντα διὰ πρυτανικοῦ ἐγγράφου τῆς 29 Μαρτίου 1929. Τὸ 1934 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον καὶ ἔκτοτε ἐκδίδεται ἐτησίως ἐπετηρὶς τοῦ συνδέσμου, περιέχουσα μελέτας φοιτητῶν καὶ ἀνακοινώσεις.

Θ'. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ

Τὸ διάταγμα τῆς 19 Μαΐου 1842 ἐν ἀρθρῷ 3β' καθορίζει: ὅτι ἐπὶ διδακτορικὸν ἀξίωμα τῆς θεολογίας δὲν θέλει δίδεσθαι· εἰμὴ εἰς κληρικούς· ὅθεν οἱ μὴ ὄντες κληρικοὶ θέλουσι λαμβάνει προσωρινὸν παρὰ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἀπο-

¹ Τὸ πρῶτον ὁ πρόεδρος Γ. Μακκῆς λαγοδοτῶν (17.11.74) μνημονεῖ δύο Ρωμοβνοὺς κληρικῶν ὑποτρόφους τῆς ρωμανικῆς κυβερνήσεως, τελειοθετάτων τοῦ ἐν Βουκουρεστίᾳ κεντρικοῦ θεολογικοῦ φροντιστηρίου, ἐλθόντων εἰς Ἀθήνας ἕνα παρατώσων τὰς σπουδὰς των ἐξητάσθησαν τῇ 9 Ἰουνίου 1877 καὶ ἐγένοντο προλῦται, ταχόντες τοῦ βαθμοῦ καλῶς. Σήμερον εἶναι ἐγγεγραμμένοι 5 ἄλλοιθινεῖς φοιτηταὶ θεολογίας.

² Πρβλ. συνεδρία: 8.12.64 καὶ 30.11.66.

δεικτικὸν μόνον περὶ τούτου». Παρὰ ταῦτα καθιερώθη οἱ πτυχιούχοι τῆς θεολογικῆς σχολῆς, κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, νὰ μὴ τιτλοφοροῦνται διδάκτορες ἀλλὰ προλῦται, καὶ οὕτω καθώρισε καὶ ἡ σχολὴ δι' ἀποφάσεώς της κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12 Ἰανουαρίου 1863. Μόλις ἀπὸ τοῦ 1907 ἐπεκράτησε, μετ' ἀπόφασιν τῆς σχολῆς, κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 20 Φεβρουαρίου καὶ τῆς 9 Νοεμβρίου 1907, ἡ ἀπονομὴ τοῦ διδακτορικοῦ τίτλου καὶ εἰς τοὺς πτυχιούχους τῆς θεολογίας, κληρικούς καὶ λαϊκοὺς. Ἀπὸ τοῦ 1911 οἱ διδόντες ἐπιτυχῆ ἐξέτασιν καλοῦνται πτυχιούχοι καὶ μόνον μετὰ ὑποβολὴν καὶ ἔγκρισιν διατριβῆς ἐπὶ διδακτορικῇ λαμβάνουσι τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα.

Ἐπὶ εἴκοσιν ἐλέκκληρα ἔτη ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς σχολῆς (1837—1857) οὐδεὶς ἔλαβε πτυχίον θεολογικῆς σχολῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11 Ἰανουαρίου 1857 ἔλαβε τὸ πρῶτον πτυχίον προλῦτου, μετὰ τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς, ὁ Πέτρος Ι. Νιντσιόκη, Ρῶσος ἐκ Κιέβου, φοιτήσας 4 ἔτη ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ καὶ ἐξετασθεὶς ὑπὸ τῶν δύο τότε καθηγητῶν, τοῦ Κοντογόνου καὶ τοῦ Κλεόπα. Μόλις ἔξ ἑτη βραδύτερον ἐξητάσθη ὁ πρῶτος Ἕλλην, ὁ Κ. Νεστορίδης ἐξ Ἰωαννίνων, τυχὼν καὶ αὐτὸς τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς (συνεδρία 8/2/1863). Πρῶτος ἀριστοῦχος ἦτο ὁ μετέπειτα καθηγητῆς τῆς σχολῆς Φίλιππος Παπαδόπουλος (συνεδρία 10/10/1876). Κατὰ τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν (1837—1887) ἐγένοντο 72 ἐν ἑλφ προλῦται καὶ τελειοδιδάκτοι, εἰς τὸ διάστημα δὲ τῶν 100 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἱρύσεως τοῦ πανεπιστημίου (1837—1937) ἐγένοντο ἐκ τῶν ἐγγραφέντων φοιτητῶν τῆς θεολογίας:

Προλῦται καὶ τελειοδιδάκτοι (1837—1906/1907)	258
Διδάκτορες καὶ τελειοδιδάκτοι (1907/1908—1910/1911 ὡς ἐκαλοῦντο τότε οἱ πτυχιούχοι)	72
Πτυχιούχοι (1911/1912—31/12/36) ἐξ ὧν πέντε δεσποινίδες ¹ . . .	704
ἦτοι ἐν ἑλφ	1034

Ἐκ τῶν 704 πτυχιούχων (1911/1912—31/12/36) ἔλαβον μετὰ τὴν νόμιμον δοκιμασίαν δίπλωμα διδάκτορος 22, ἐξ ὧν 11 ἕνοι, ἦτοι 6 Ρωμοῦνοι καὶ 6 Σέρβοι².

Γ'. ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΕΣ

Χάριν τιμῆς προσώπων προσενεγκόντων ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀπενεμήθη ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς αὐτὰ

¹ Ἡ πρώτη τούτων ἠξιώθη πτυχίου τῇ 29 Μαρτίου 1926.

² Πρὸ τοῦ 1911 ἐγένοντο ἀλλοεθνεῖς προλῦται 14 καὶ 2 διδάκτορες, ἦτοι καθ' ἑλφ τὴν ἑκατονταετίαν εἶνοι διπλωματοῦχοι τῆς θεολογίας ἐγένοντο ἐν ἑλφ 27.

δίπλωμα επίτιμου διδάκτορος τῆς θεολογίας. Τιοῦτοι ἐπίτιμοι διδάκτορες ἀνγορεύθησαν κατὰ τὴν λήξαν ἐκατονταετίαν 26 ἐν ὄλμ, οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας *Κ. Κοιτογόνης*, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει «25ῆτος ἐξ ὅτου διωρίσθη καθηγητὴς», ἀποφάσει τῆς σχολῆς, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14 Ἰανουαρίου 1862.

2) Ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας *Π. Ρομπότης* (23/5/1870).

3—4) Ὁ μητροπολίτης *Σερρών Γρηγόριος* καὶ ὁ μητροπολίτης *Νικομηδείας Φιλόθεος Βρονένιος* (7/12/1878).

5—8) Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν *Προκόπιος*, οἱ καθηγηταὶ τῆς θεολογίας *Ν. Καλογεράς* καὶ *Ν. Δαμαλῆς* καὶ ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπὶ 19 ἐτη διευθυντὴς τῆς *Ριζαρίου Σωκράτης Κολιάτσος* (3/8/1882).

9—13) Ὁ *Μυτιλήνης Κωνσταντῖνος*, ὁ *Καισαρείας Ἰωάννης* ὁ ἀρχιμανδρίτης *Νεόφυτος Παρίδας*, ὁ νομομαθὴς καὶ ἀπολογητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ *Ἰωάννης Σκαλτσούνης*, ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πανεπιστημίου *Δραγομῆρος Δημητριάσκo*, πτυχιούχος τῆς ἡμετέρας σχολῆς (4/9/1887, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 50ῆτος τοῦ πανεπιστημίου).

14) Ὁ *Παρθένος Κληρονίκος*, ἐπίσκοπος κάτω Δουναβίας «διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν του μόρφωσιν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ὁλοδόξου ἐκκλησίας ζῆλόν του» ἦτε καὶ οὗτος πτυχιούχος τῆς ἡμετέρας σχολῆς (25/11/93, πρβλ. περὶ τούτου καὶ συνεδρίαν 27/2/1915).

15—17) Οἱ καθηγηταὶ *Ζ. Ρόσης* καὶ *Ἀ. Δ. Κυριακός*, ὡς καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν *Προκόπιος Οἰκονομίδης* (15/10/1901).

18—19) Οἱ κανονιολόγοι *Ἰω. Παπαλουκάς Εὐταξίας* καὶ *Κων. Ρίλλης* (18/1/1905).

20) Ὁ ἀρχιμανδρίτης *Χρυσόστομος Παπαδόπουλος* (ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος) «διὰ τὰ πολλὰ καὶ σπουδαία θεολογικὰ αὐτοῦ συγγράμματα» (5/2/1910).

21—24) Οἱ πατριάρχαι *Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ*, *Ἀλεξανδρείας Φώτιος*, *Ἀντιοχείας Γρηγόριος*, *Ἱεροσολύμων Δαμιανός* (21/3/1912, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 75ῆτος τοῦ πανεπιστημίου).

25) Ὁ τοποτηρητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου *Δωρόθεος* (24/5/1919).

26) Ὁ μέγας οἰκονόμος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἐφημέριος τῆς ἐν Μαγγαστρῆς ἐλληνικῆς κοινότητος *Κωνσταντῖνος Καλλίνικος* (10/11/33).

ΙΑ'. ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΑΙ¹

Ἴκανοὶ φιλογενεῖς καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρες, ὧν ἡ μνήμη μετ' εὐγνωμοσύνης ἐστὶ θὰ τηρῆται: ἐν τῇ θεολογικῇ καὶ εὐρύτερον ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ περιβάλλ-

¹ Πρβλ. φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Διορθῶσαι*» καὶ θεωρεῖ ὑπὲρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου.

λοντι, κατανοήσαντες τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς σπουδῆς τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, κατέλιπον κληροδοτήματα δι' ὑποτροφίας τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἢ ὑπὲρ πληρώσεως ἄλλων ἀναγκῶν αὐτῆς.

Τοιοῦτοι εὐεργέται τῆς θεολογικῆς σχολῆς εἶναι οἱ ἀείμνηστοι Θ. Ράκος (1852), Γ. Μαυροκορδάτος (1858), Θ. Μανούσης (1858), Κ. Γεροστάθης (1869), Ἰω. Κονδύλης (1875), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας Κύριλλος Χαιρινίδης (1875), Κ. Λιθερόπουλος (1876), Ἄντ. Παπαδάκης (1878), Θεογένης καὶ Ἐμμανουὴλ Λιθαδᾶ (1900), Αἰκ. Μαντζούνη (1905), Μιχαὴλ Λιθαδᾶς (1930), ὁ μητροπολίτης Κίτρους Παρθένιος (1932), Χρ. Ἀνδρότσος (1935). Διωρηταὶ τῆς σχολῆς εἶναι καὶ ὁ σ. μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκίηλ (1935) καὶ ὁ μακ. ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος (1936).

ΙΒ'. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟῦ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ἡ ἐν τῇ θεολογικῇ σπουδαστηρίῳ βιβλιοθήκῃ ἀριθμεῖ ὑπὲρ τοὺς πεντακισχιλίους τόμους, προελθόντας ἐξ ἀγορῶν καὶ δωρεῶν¹, καὶ 65 κώδικας καὶ 50 διάφορα ἔγγραφα, δωρηθέντα ὑπὸ ἱεραρχῶν καὶ ἄλλων². Θὰ ἴτα εὐχῆς ἔργον ἐν ἐν αὐτῇ συγκεντροῦντο τὰ διάφορα θεολογικὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία ἐκ διαλυμένων μόνων καὶ ἐκ βιβλιοθηκῶν φιλογενῶν καὶ φιλοβιβλίων ἱεραρχῶν καὶ λογίων, ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν πρόσδον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σχολῆς.

ΙΓ'. ΣΥΝΕΔΡΙΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἡ θεολογικὴ σχολή, κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς, ἀσχολεῖται ἐν πρώτοις περὶ ζητήματα τρεχούσης ὑπηρεσίας, ἦτοι περὶ προγράμματος παραδόσεων, περὶ κληροδοτημάτων, ὑποτροφιῶν, διαγωνισμάτων³, πλουτισμοῦ βιβλιοθήκης θεολογικοῦ σπουδαστηρίου, ἐκλογῆς καθηγητῶν, ἐγκρίσεως ὑφηγητῶν καὶ διδασκῶν, αἰτήσεων φοιτητῶν. Ἐπίσης ἐπιλαμβάνεται ζητημάτων ἀφορούντων τὸν πανεπιστημιακὸν ὄργανον.

¹ Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ σπουδαστηρίου ἀναπτύχθη ἐξ ἐπιτροπῆς φοιτητικῆς θεολογικῆς συνέλευσης 1934-35 σ. 75 κ. ἑ. Ἐθνικῶν καὶ Καποδιστριακῶν πανεπιστημίων. Οἱ εὐεργεταὶ τοῦ πανεπιστημίου, ἐπιμελίαι δ. δ. Δημητριάδου, Ἀθῆναι 1921. Ἐκθεσίς ἐπὶ τῆς περιουσιακῆς καταστάσει τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1930.

² Οἱ σπουδαιότεροι δωρηταὶ τῆς βιβλιοθήκης εἶναι οἱ Δομ. Τζιβανόπουλος (πρὸς πρακτικὰ συνέδρια: 3.5.1916), Ἀ. Διομήδης Κυριακός (13.2.1923), Ἰω. Εὐταξίας (23.10.1928) καὶ ἡ οἰογένεια Ἀθην. Εὐταξίου (1930). Ἐπίσης βιβλία ἱδύρσαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σπουδαστηρίου ὁ μακ. ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος, καθηγηταὶ καὶ ἀπόφοιτοι τῆς σχολῆς καὶ ἐσχάτως πολλὰ καὶ ἐφόδια βιβλία ἱδύρσαν ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις.

³ Διωρηταὶ χειρογράφων εἶναι ὁ σ. μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκίηλ (19 τῶν ἀριθμῶν), ὁ καθηγητὴς κ. Δουβουνιώτης (9), ὁ φιλόσοφος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος (4), ὁ καθηγητὴς κ. Ἀλιβιζάτος (3), ὁ καθηγητὴς τῆς Ριζαρίου κ. Δ. Κουμπουτσόπουλος (3) καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἑν.

⁴ Ἰβι «Χρονικόν» ἑ. δ. σ. 253-255. Πρὸς πρακτικὰ 11.11.65, 8.5.66, 25.5.66 κ. π. ἑ.

νομόν καθόλου¹ και ειδικώς τὰ τῆς σχολῆς, ὡς τὰ ἀφορῶντα τὸν καθορισμὸν τῶν ἑδρῶν τῆς, τὰ ἐξεταστέα φιλοσοφικά μαθήματα ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογίας², τὰ ἀκροαστέα καὶ ἐξεταστέα θεολογικά μαθήματα³, τὴν σχέσιν τῶν θεολογικῶν σχολῶν Χάλκης καὶ Σταυροῦ ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς τὴν ἡμετέραν τοῦ πανεπιστημίου⁴, τὴν ἴδρυσιν πανεπιστημιακοῦ ναοῦ⁵. Τὴν σχολὴν πολλακίς ἀπησχόλησε καὶ τὸ ζήτημα ἰδρύσεως οἰκοτροφείου διὰ τοὺς ἀπόρους φοιτητὰς τῆς θεολογίας, τὴν ὁποίαν ἐκθύμως ὑπεστήριξεν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 17 Ἰουνίου 1920 ὁ τότε καθηγητὴς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὅστις νῦν ὡς ἀρχιεπίσκοπος ἀναμφιβόλως θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὠραῖον σχέδιον, ἐπὶ ἀφαντάστῳ ὠφελείᾳ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, νῦν μάλιστα ὅτε διὰ τῆς δοθείσης ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς βαλλικανείου ἱερατικῆς σχολῆς ὑπάρχουσι καὶ τὰ ὑλικά μέσα πρὸς τοῦτο⁶. Ἡ σχολὴ εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐνέκρινεν ἀποστολὴν συγχαρητηρίων⁷ καὶ συλλυπητηρίων⁸.

¹ Ἰδίως κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 20.4.1877 καὶ 23.4.1877 (ἀποφαίνεται κατὰ τῆς ἰδρύσεως προκαθημερικῆς σχολῆς, περὶ τῆς ἐρωτήθησαν εἰ σχολαὶ ὑπὸ τοῦ ἑσουλίου) 20.7.1881 (ἀποδέχεται ἐμπρόσως ἡ σχολὴ εἰσπηρέτους ἐξετάσεις) 12.10.1895, 18.10.1895, 27.5.1896, 7, 8 καὶ 9.12.1899, 5.2.1909, 16.10.1910, 13.1.1911, 30.3.1911, 2.4.1911, 11.5.1911, 18.1.1914, 4.9.1918, 26 καὶ 27.12.1919, 4.12.1921, 25 καὶ 28.10.1929, 31.1.1930, 24.2.1930, 11.5.1931, 2.12.1931, 24.4.1933, 19.10.1934.

² Ἰδίως ἐν συνεδρίᾳ 7.10.1883, 21.10.1883, 3.2.1886, 11, 18 καὶ 27.4.1915, 7.11.1915, 20.4.34.

³ Ἰδίως ἐν συνεδρίᾳ 14.11.1911, 7.11.1923, 20.2.1934, 20.5.1935, 13.6.1930.

⁴ Περὶ τῆς σχολῆς Χάλκης συνεζητήθη ἐν συνεδρίᾳ 1.4.1885, 26.9.1905, 24.9.1911, 10.8.1913, 28.3.1914, 12.6.1926, 14.11.1930, 26.2.1932, 7.3.1936 καὶ 11.11.1936, ὅτε ἀπερροσθη ὅτι «δίπλωμα τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης μέχρι τοῦ 1918 θεωρεῖται ἰσότιμον πρὸς πτυχίον τῆς ἡμετέρας θεολογικῆς σχολῆς». Ἐν συνεδρίᾳ 29 καὶ 31.10.1909 καὶ 3.11.1909 ἡ σχολὴ διαμαρτύρεται δι' ἀπόρριψιν πατριαρχείου δι' ἡς ἔνα ἔγγραφο τῶν προλατῶν ἢ διδασκτόρων τῆς ἡμετέρας σχολῆς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐλαττωμένων δι' ἀρχαιοσύνην κλίμακος Κων/πόλεως εἶναι νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἐξέτασιν κατὰ τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης. Περὶ τῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ εἶδε συνεδρίαν 14.11.1908.

⁵ Ἡ ἴδρυσις πανεπιστημιακοῦ ναοῦ προετίθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ συστάσει ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Μισαὴλ Ἀποστολλίδου καὶ Γενναδίου, κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 26 καὶ 29 Νοεμβρίου 1838 καὶ 10 Ἀπριλίου 1839. Ἐν συνεδρίᾳ τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1932 ἀνεκοινώθη ἔγγραφο τοῦ ἑσουλίου παιδείας δι' οὗ παρέχορρήθη τὸ παρικ-συνεδρίᾳ τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1932 ἀνεκοινώθη ἔγγραφο τοῦ ἑσουλίου παιδείας δι' οὗ παρέχορρήθη τὸ παρικ-κλήσιον τῆς κοιμῆσεως Θεοτόκου (Καπνακάρια) εἰς τὸ πανεπιστήμιον ὡς ναὸς αὐτοῦ, ὅστις ἔκτοτε ἰερατεύεται ὑπὸ τριμελοῦς ἱπιτροπῆς ἐκ καθηγητῶν θεολογίας. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 15 Ἰουνίου 1932 ἐψηφίσθη κωνσταντῶν τῆς λειτουργίας του.

⁶ Ἡ ἀνάγκη τοιαύτου οἰκοτροφείου, ἐν ᾧ πρὸς τὴν θεωρητικὴν μερῶσι θὰ παρέχεται καὶ πρακτικὴ ἐκπαλ-σιστικὴ ἀσκήσις καὶ θὰ καλλιεργῆται ἐνὶ ἐκκλησιαστικῷ φρονήματι καὶ ἔθω, ἐπιτίθη ἐπανειλημμένως. Ἡδὲ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 17 Φεβρουαρίου 1868, ἀναγνωσθεῖσιν εἰδήσεις τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογίας περὶ ἰδρύσεως θεολογικοῦ συλλόγου «Ὁ Φώτιος», ἡ σχολὴ ἰθὺς ἀνέστη ὑπερῶς τὴν ἴδρυσιν θεολογικοῦ φροντιστηρίου, βοηθεῖται τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἐνθα οἱ φοιτηταὶ «θίλοισιν ἀσχολεῖσθαι περὶ διέφορα θεολογικά σπου-δάσματα καὶ γυμνάσματα». Πρὸς καὶ συνεδρίας 26.11.1926 καὶ 28.10.1927, 30.11.1932, 6, 13 καὶ 15.6.1936.

⁷ Ὅστις λ. χ. τῷ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῳ Φωτίῳ, παλαιῷ τροφῷ τῆς σχολῆς, ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον (συνεδρία 7.10.1929) καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομῳ ἐπὶ 35ῳ ἔκτακ-μονικῆς του δράσεως (27.11.31).

⁸ Ὡς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ διαιρέτου θεολόγου Ἀδ. Χέρνακ πρὸς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Βερολίνου (συνεδρία 17.10.1930). Καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28.11.30 ἡ σχολὴ ἐξέδωκε ψήφισμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πρώην οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου, ὡς καὶ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Φωτίου β' (1935).

ΙΑ'. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἡ σχολὴ ἐπελήφθη καὶ ἰκανῶν ἄλλων γενικωτέρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν ζητημάτων, εἴτε ἐρωτημένη ἀρμοδίως εἴτε ἀπ' ἑαυτῆς. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ζητημάτων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ ὑπουργεῖον ἐν ἔτει 1872 ἐζήτησε παρὰ τῆς σχολῆς νὰ ἀποφανθῆ ἂν ἔ τότε μητροπολίτης εὕρισκετο ἐν δικαίῳ ζητῶν νὰ ἀπαγορεύσῃ ἀνάγλυφα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τεθέντα ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς ἄνευ τῆς γνώμης του. Ἡ σχολὴ ἀπεφάνθη ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι ἀπηγορευμένη ἡ χρῆσις ἀναγλύφων¹.

2) Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1875 ἀνεγνώσθη ἔγγραφο τοῦ ὑπουργείου, δι' οὗ ἠρωτάτο ἡ σχολὴ ἂν οἱ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν προσερχόμενοι ρωμαιοκαθολικοὶ δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ «ἀπλῶς τῷ χρίσματι τοῦ ἁγίου μύρου» ἢ δι' ἀναβαπτισμοῦ· εἰς τὸ ἐρώτημα ἐπισυνήπτετο καὶ ἔγγραφο τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἀπεδέχετο οὗτος τὴν διὰ χρίσματος ἀποδοχὴν «λόγῳ οἰκονομίας», τὴν ἀποφιν δὲ ταύτην συνεμερίζετο καὶ ὁ μητροπολίτης. Ἡ σχολὴ, ἐν τῇ συνεδίᾳ τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1875, ἀπεδέχθη κατ' ἀρχὴν τὴν ἀποφιν τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ μητροπολίτου, ἀνέθηκε δὲ τῷ καθηγητῇ Ν. Δαμαλά νὰ συντάξῃ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τούτου τὴν ἀπάντησιν. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1875 ἀνεγνώσθη ἡ ἐκθεσις τοῦ Δαμαλά, καθ' ἣν «ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τῇ ἀκριβεῖα μὲν χρωμένη ὀφείλει βαπτίζειν τοὺς ἐκ Λατίνων προσιόντας, τῇ οἰκονομίᾳ δὲ χρωμένη δύναται δέχεσθαι αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦ μύρου· ὀφείλει ὁμοῦ πάντοτε ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν δι: τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν ὁ κανὼν, τὸ δὲ δεύτερον ἡ δεδικαιολογημένη ἐξαιρέσις». Τῇ γνώμῃ ταύτῃ τοῦ Δαμαλά συνετάχθη καὶ ὁ καθηγητῆς Παυλίδης. Τούναντίον ὁ κοσμητὴρ Α. Διομήδης Κυριακὸς ἀπεφάνθη ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ χρίσματος ἀποδοχῆς, θεωρήσας τούτο ὡς κανόνα καὶ οὐχὶ ὡς δεδικαιολογημένην ἐξαιρέσιν· τῇ γνώμῃ τοῦ Κυριακοῦ συνετάχθη καὶ ὁ Καλογεράς².

3) Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13 Ἀπριλίου 1877 ἀνεγνώσθη ἔγγραφο τῆς ἱερᾶς συνόδου πρὸς τὴν σχολὴν, δι' οὗ ἐζητεῖτο ἡ γνώμη αὐτῆς περὶ τοῦ φλέγοντος τότε ζητήματος ἂν ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας γραφῆς, εἶναι τότε διμερῆς ἢ τριμερῆς, ὡς ἰσχυρίζετο ὁ Ἀπόστολος Μακράκης. Ἡ σχολὴ, ἐν τῇ συνεδίᾳ τῆς 2 Ἰουνίου 1877, ἀνέθεσε τῷ καθηγητῇ Ρώσῃ τὴν σύνταξιν ἐκθέσεως, ἣτις, ἀποφαινομένη ὑπὲρ τοῦ διμεροῦς, ἀνεγνώσθη καὶ ἐπακυρώθη ἐν συνεδίᾳ τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1877³.

¹ Πρβλ. συνεδρία 9, 18 καὶ 31.3.1872, 28.4.1872 καὶ 12.5.1872, διὰ ἀνεγνώσθη ἡ ἐκάντησις, καταλαμβάνουσα 11 χειρογράφους σελίδας.

² Ἰδὲ συνεδρίαν 11 Ὀκτωβρίου 1875.

³ Ὁ φανατικὸς Ἀπόστολος Μακράκης ἐρμήνευτο, ὡς γνωστόν, ἑξερρίζετο κατὰ τοῦ πανεπιστηρίου, διὰρ ἐπεκάλει πανακασιώτηριον καὶ διὰρ ἰθεύει ὡς πῖτιον τοῦ ἔθνικοῦ μερομοῦ. Μετὰ ὀρμότητος δ' ἑξερρίζετο ἴδιος κατὰ τῶν πολεμουμένων τὰς δοξολογίας τῶν καθηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἣν ἐπεκάλει ἐφελῶν τοῦ διαβόλου.

6) Έν έτε: 1901 ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γεωργίου γ' έστειλε προς την Ιεράν Σύνοδον τής εκκλησίας τής Ελλάδος έγγραφον περί των ληπτέων μέτρων διά τήν τελεσφόρον καταπολέμησιν των τάσεων προς άρχάς και θεωρίας αντι-θρησκευτικής και θρησκευτικής άδιαφορίας. Επί του εγγράφου τούτου εξήγησε τό ύπουργείον τήν γνώμην τής θεολογικής σχολής. Αύτη, κατά τήν συνεδρίαν τής 21 Δεκεμβρίου 1901, ανέθεσεν εις τόν καθηγητήν Ρώσση τήν σύνταξιν σχετικού υπομνήματος περί τής θρησκευτικής και ήθικης καταστάσεως του έλληνικού έθνους, όπερ άναγνωσθέν, κατά τήν συνεδρίαν τής 21 Ιανουαρίου 1902, παμφήγει έπεκυρώθη. Το μακρόν τούτο υπόμνημα¹ κύρια μέσα θεραπείας θεωρεί τήν μόρφωσιν και μισθοδοσίαν του κλήρου και τήν κατάλληλον θρησκευτικήν διδασκαλίαν.

7) Έν ταίς συνεδρίαις τής 2 Οκτωβρίου 1902 και 23 Ιανουαρίου 1903 προάτεινεν ή σχολή λήψιν μέτρων κατά προσηλυτιστικών ένεργειών των Λατίνων.

8) Έν έτε: 1903 ή Ιερά Σύνοδος διά του ύπουργείου έστειλε τή θεολογική σχολή αντίγραφον έπιστολής του οικουμενικού πατριάρχου, ζητούσα συγχρόνως τήν γνώμην αύτης επί των έν τή έπιστολή προβαλλομένων ζητημάτων, ήτοι περί του δυνατού τής ένώσεως των εκκλησιών, περί του δυνατού τής επιστροφής των Παλαιοκαθολικών εις τήν όρθοδοξίαν και περί του δυνατού και ύφελίμου τής άποδοχής του γρηγοριανού ήμερολογίου. Η σχολή, έν τή συνεδρία τής 10 Μαΐου 1903, όμοφώνως άπεδέχθη τήν έντολήν αύτης ύπό του καθηγητού Ρώσση διατυπωθείσαν άπάντησιν, καθ' ήν: α') θεωρείται ή ένωσις των εκκλησιών τό γε νυν έχον άδύνατον, διόθεν ή εκκλησία «νά αρχήται επί του παρόντος εις ειλικρινή προς πάσας τάς χριστιανικάς εκκλησίας χριστιανικήν αγάπην»· β') θεωρείται ή ένωσις μετά των Παλαιοκαθολικών άδύνατος, «ένόσω ούτοι έμμένουσιν έν ταίς διατυπωθείσαις άρχαίς του συνεδρίου αύτών»· γ') ως προς τό ήμερολόγιον άποφαίνεται ότι: «έν άπασαι αι κατά τόπους όρθόδοξοι εκκλησίαι τής Ανατολής πεισθώσιν ότι αι περιστάσεις των έθνών των διαφόρων όρθόδοξων εκκλησιών είναι κατάλληλοι προς μεταρρυθμίσειν του ήμερολογίου, άνευ σκανδαλισμού των συνειδήσεων των απλουστέρων, των μή δυναμένων νά διακρίνωσι τά δογματικά και τά λειτουργικά από των άστρονομικών ζητημάτων, δύνανται αύται έν συνεννόησει μετά τής πολιτείας εκάστης κατά τόπον εκκλησίας νά μεταρρυθμίσωσι τό νυν έν χρήσει Ιουλιανόν ήμερολόγιον, συμφώνως προς τάς προόδους τής άστρονομίας».

9) Ζητηθείσης παρά τής Ιεράς συνόδου τής γνώμης τής σχολής περί μελετωμένης συγκλήσεως οικουμενικής συνόδου, μετά συζήτησιν (19/12/24 και 11/2/25), όμοφώνως άπεράνην αύτη ύπερ τής άναβολής τής συνόδου².

10) Κατόπιν παρακλήσεως τής Ιεράς συνόδου (συνεδρία 2/12/32), ή σχολή εξέφερε γνώμην περί Μασσωνισμού (9/6/33), άποφαινίσα, μετά έπισταμένην μελέτην

¹ Έν βιβλίω πρακτικών σχολής 1902, σελ. 226—248.

² Πρβλ. Δ. Σ. Μπαλάνου, «Είναι άναγκαία και σκόπιμος ή σύγκλησις οικουμενικής συνόδου;» (1925).

καὶ συζήτησιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς μασσωνισμὸς, ἀκολουθῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ σκοπτικῆς οὐστήματος, ὅπερ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ γαλλικὸν σύστημα, στηρίζεται ἐπὶ συντηρητικῶν ἀρχῶν, δὲν εἶναι θρησκευτικὴ ὀργάνωσις οὐδὲ σωματεῖον ἐπιδιῶσκον θρησκευτικὸς σκοποὺς ἢ ἔχον ἀντιθρησκευτικὴν ἢ ἀντιχριστιανικὴν ἢ ἀντιηθικὴν χαρακτῆρα. Ὁ καθηγητὴς κ. Μπρατουῶτης μειοψηφῶσα ἐξέθεσε τὰς ἀπόψεις του ἐν ἰδίῳ ὑπομνήματι (15/6/33).

11) Ἡ σχολὴ ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου (29/5/33) περὶ τοῦ παλαιο-ημερολογητικοῦ ζητήματος, ἀπάντησεν ὅτι «ἡ ὑπὸ τῶν παλαισημερολογικῶν δημιουργουμένη ἀνωμαλία ἀποτελεῖ ζήτημα καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ δημοσίας τάξεως, διὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ ὁποῖου ἀρμοδίᾳ εἶναι ἡ ἱερά σύνοδος, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ ὑπουργείου». Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς δὲ τῆς 29 Μαΐου 1935 ἡ σχολὴ ἀπεδοκίμασε τὴν στάσιν τῶν τριῶν παλαισημερολογικῶν ἱεραρχῶν καὶ ἐνέκρινε πλήρως τὰ κατ' αὐτῶν ληφθέντα μέτρα.

12) Ζητηθείσης παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς γνώμης τῆς σχολῆς περὶ ὑποβληθέντων ὑπὸ τῆς ἱεράς συνόδου νομοσχεδίων, ἡ σχολὴ ἐξέφερε τὴν γνώμην τῆς ἐπ' αὐτῶν (15/6/36).

13) Ἡ σχολὴ κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 2 Ὀκτωβρίου καὶ 11 Νοεμβρίου 1936 ἐνέκρινεν ὁμοφώνως τὴν ἀποστολὴν ἐγγράφου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἐν ἀντιγράφῳ πρὸς τὴν ἱεράν σύνοδον, δι' οὗ νὰ ζητηθῆ ἡ κατάργησις περιπτώσεων καθ' ἃς δύναται νὰ χειροτονηθῆ ἀρχιερεὺς ἄνευ πτυχίου τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου, ὅπερ ἤδη τὸ 1878 ἐχαρακτηρίζετο, ὡς προανεφέρθη, ὑπὸ τοῦ τότε πρωτάνειος Ἀνδρέου Ἀναγνωστάκη¹ «προσὸν ἀπαραίτητον ἐν τῇ παρουσίᾳ πνευματικῆς προόδου τοῦ ἔθνους, εἰ μὴ ἀνεχώμεθα ἡμέραν τινὰ τὸ ποιμνιον σοφώτερον τῶν ποιμένων», καὶ νὰ προτείνηται ἡ ἐπαναφορὰ ἐν ἰσχύϊ τῆς παλαιότερας σχετικῆς διατάξεως, καθ' ἣν ἀπαραίτητον προσὸν ἀρχιερωσύνης ἦτο τὸ πτυχίον.

ΙΕ'. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Αὕτη εἶναι ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ ἡ ἱστορία τῆς θεολογικῆς σχολῆς κατὰ τὴν λήξασαν πρώτην ἑκατονταετηρίδα τοῦ βίου τῆς. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου πανθωμολογεῖτο «τρανώτατα τὸ μέγεθος τῆς ὠφελείας, ἣτις δύναται νὰ πηγῆσῃ ἐκ τῆς θεολογικῆς ταύτης σχολῆς»² καὶ ἐξεδηλοῦτο ἡ λύπη τῶν ἀρμοδίων διὰ τὸ ἀσυμπλήρωτον αὐτῆς, ἐνῶ «ὁ ἔξοχος προσρισμὸς αὐτῆς ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἔλλειψιν πολλῆς προσοχῆς ἀξίαν, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς περιμένει ἡ κοινωνία τὴν δόξαν καὶ τὴν στερέωσιν τῆς θρησκείας ἡμῶν»³, ἀφοῦ μάλιστα «ἐκκα-

¹ Πρωτανικὴ λογοθεσία τοῦ 1878.

² Πρὸς. Λόγον σχολάρχου Θεολογ. σχολῆς Μισσηλ Ἀποστολίδου, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς 3 Μαΐου 1837.

³ Κ. Ν. Κωστής, ἐν τῇ πρωτανικῇ τοῦ λόγου τῆς 4 Ὀκτωβρίου 1842.

στος όμολογεί βεβαίως ότι διά τής σχολής ταύτης και τής ελληνικής φιλολογίας μόνον δύναται να κατασταθή ποτε τό ελληνικόν πανεπιστήμιον και πέραν τών όρίων τής μικρής ήμών πατρίδος έξακουστόν¹. Άληθώς ή έν τή πανεπιστημίω ύπαρξίς θεολογικής σχολής, έν ή μορφοϋνται: επί του παρόντος οί διδάσκαλοι τής θρησκείας και οί ανώτεροι εκκλησιαστικοί λειτουργοί, και έν ή, ως έλπίζομεν, θα διαπαιδαγωγώνται έν τή μέλλοντι πάντες οί κληρικοί, είναι προς μεγίστην ώφέλειαν ού μόνον τής έπιστήμης και τής εκκλησίας αλλά και του κοινωνικού συνόλου διότι μόνον έν τή πανεπιστημίω ό μέλλον λειτουργός και διδάσκαλος τής εκκλησίας έχει τήν εύκαιρίαν να ακροασθή θεολογικών μαθημάτων έν πνεύματι έπιστημονικώ και συγχρόνως τών ενδιαφερόντων αυτών μαθημάτων και άλλων σχολών, μέλιστα δέ τής φιλοσοφικής, και να ποτισθή εις τά νόματα τής ελληνικής σοφίας, τήν όποιαν οί μεγάλοι τής εκκλησίας πατέρες περι πολλού έποιούντο και έξετίμων ως παιδαγωγόν εις Χριστόν. Διά τής έν τή πανεπιστημίω ακρόασεως καθηγητών διαφόρων σχολών και τάσεων, ως και διά του συγχρωτισμού μετά φοιτητών διαφόρων έπιστημών και αντιλήψεων, ό μέλλον λειτουργός και διδάσκαλος τής εκκλησίας έχει τήν εύκαιρίαν να λάβη εικόνα αληθνή τής κοινωνίας έν ή μέλλει να δράση και τών προβλημάτων, άτινα μέλλει να αντιμετώπιση είναι δέ πολύ προτιμότερον ό μέλλον λειτουργός και διδάσκαλος τής εκκλησίας να λαμβάνη έν τή πανεπιστημίω επίγνωσιν αληθνή τής έπιστήμης και τών προβλημάτων αυτής, ως και να γνωρίζη πώς έχει ή κοινωνία έν ή θα δράση, τίνας αί αντιλήψεις και αί ανησυχίαι τής και τίνα τά ζητήματα, άτινα άπασχολούσιν αυτήν, ή έγκεκλεισμένος έν περιόδω σχολής, έν ή τή παρίστανται τά πράγματα άλλως ή όπως έχουν έν τή πραγματικότητι, να έξέλθη αυτής άνίδεος τών συγχρόνων έπιστημονικών προβλημάτων και κοινωνικών αντιλήψεων, άνέτοιμος να άμυνθή, να πολεμήση και να δράση.

Διά τής πανεπιστημιακής μορφώσεως οί λειτουργοί και οί διδάσκαλοι τής εκκλησίας ιστανται εις τό αυτό επίπεδον προς τους λοιπούς έπιστήμονας και διά του πανεπιστημιακού πνεύματος, όπερ εισδύει εις τάς ψυχάς των, αποφεύγουσι τά μειονεκτήματα, άτινα παρακολουθοϋσι μοιραίως τήν έν σεμιναρίοις μόρφωσιν. Ή έν πανεπιστημίω ανωτέρα μόρφωσις του κλήρου είναι ού μόνον επί πραγματικώ συμφέροντι τής εκκλησίας, ήτις έχει ούτω πεφωτισμένους λειτουργούς, αληθώς επιδρώντας επί τής κοινωνίας, αλλά και επί συμφέροντι του κοινωνικού συνόλου και τής πολιτείας, ήτις δέν δύναται πράγματι να εύημερή εάν τό θρησκευτικόν συναίσθημα δέν είναι υγιώς και κανονικώς ανεπτυγμένον.

Τής πανεπιστημιακής ταύτης μορφώσεως τών λειτουργών και διδασκάλων τής εκκλησίας πολέμοι είναι άφ' ενός μόνον άγαν ζηλωταί, φοβούμενοι τό φώς τής έπιστήμης και τό πνεύμα τής έρεύνης, όπερ διέπει τήν πανεπιστημιακήν διδασκαλίαν, άφ' έτέρου δέ έχθροί τής εκκλησίας, μη επιθυμούντες τήν ένίσχυσιν

¹ Άν. Άναγνωστική, πρωτανικός λόγος τής 26 Νομβρίου 1878.

αυτῆς δι' ἐπιστημονικῶν βηλων, ὡς καὶ ἄγαν νεωτερισταί, θεωροῦντες τὴν θεολογίαν ὡς ἀναξίαν νὰ καλλιεργῆται ἐν πανεπιστημίῳ.

Ἡ ὑπὸ ζηλωτῶν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν καταδίκη τῆς θεολογικῆς πανεπιστημιακῆς μορφώσεως, ὡς ἀγούσης εἰς ἐλευθερωτέρας ἀντιλήψεις, ἰσοδυναμεῖ πρὸς καταδίκην αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας. Πράγματι, ἐκκλησία μὴ δυναμένη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης δὲν θὰ ἦτο ζῶσα ἐκκλησία, δυναμένη νὰ διεκδικῇ ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων· θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ φυτοζωῇ ἐν ταῖς κατωτάταις βαθμίαι τοῦ ὄχλου, ὡς αἱ ἀρχαῖαι λαϊκαὶ θρησκείαι, κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ καταστῇ διὰ τοῦ φανατισμοῦ ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ ἔχῃ ἀληθῆ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐρεῖνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ δύναται νὰ φέρῃ εἰς ὑπερβολὰς καὶ πλάνους, ἀλλὰ μὴ ληρομονῶμεν ὅτι θεοσύστατον καθέδρουμα, ὡς ἡ ἐκκλησία, οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ ἐξ ἀνθρωπίνων πλανῶν· αὗται παρέρχονται, ἐκείνη μένει¹. Ἀλλὰ διατὶ ἄρα γε νὰ νομιζώμεν ὅτι περισσοτέρους κινδύνους διατρέχει τὸ γνήσιον πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ πλανῶν γεννωμένων ἐν πανεπιστημίῳ, ὑπὸ τὸ διαυγές τῆς ἐπιστήμης φῶς, ἢ ἐκ πλανῶν γεννωμένων ἐν σεμιναρίοις διὰ τῆς ἐγγράς προσηλώσεως εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ γράμμα; Ἄλλως ἢ πλάνη, ἣτις δύναται νὰ προκύβῃ τυχόν ἐκ τῆς ἐρεῖνης, δύναται καὶ νὰ πολεμηθῇ διὰ τῆς ἐρεῖνης· καὶ οὐ μόνον βλαβερὰ δὲν εἶναι, ἀλλ' ἐν πᾶσι καὶ ἀναγκαῖα, διότι· ἡ ἀλήθεια ἵνα ἀναλάμψῃ ὀφείλει νὰ διέλθῃ σχεδὸν πάντοτε τὴν σκοτεινὴν τῆς πλάνης ἀτραπὸν· «δαὶ γὰρ καὶ αἵρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα καὶ οἱ δοκιμοὶ φανεροὶ γένοινται ἐν ὑμῖν»². Ἡ συζήτησις καὶ ἡ ἐρευνα φέρει τὴν ζωὴν, ἡ τυφλὴ καὶ μονομερὴς προσήλωσις εἰς τὸ γράμμα ἄγει εἰς τὴν ἀποτελμάτωσιν καὶ τὴν νέκρωσιν³.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἰδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου ἄγαν συντηρητικὰ στοιχεῖα εἶχον ζωντὰς ἀνησυχίας μὴ ἐν τῇ ἰδρύματι τούτῳ διδάσκηται ἡ ἀθεΐα καὶ ἡ ἀσέβεια⁴, καὶ μέχρι σήμερον ἐτι ζηλωταὶ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν διαβάλλουσι τὸ ἔργον τῆς θεολογικῆς σχολῆς· ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ἡ θεολογικὴ σχολὴ προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διαπαιδαγογήσασα τόσους λειτουργοὺς καὶ διδασκάλους αὐτῆς, προαγαθοῦσα τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην, προλαβοῦσα πολλάκις ὑπερβολὰς, συντελέσασα εἰς ὑγιᾶ κατεῦ-

¹ Ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος: «Πόσοι ἐπολέμησαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ οἱ πολέμησαντες ἐπόλεοντο, αὕτη δὲ ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν ἀναβίβηκεν. Τοσούτο ἔχει μέγεθος ἡ ἐκκλησία· πολυεργαμένη καὶ ἐπιβουλευμένη περιγίνεται· ὑβριζομένη λαμπροτέρα καθίσταται· δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει· ὑπὸ τῶν ἑλκῶν κλυδωνίζεται· ἀλλ' οὐ καταπονδίζεται· χερμάζεται· ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει· πηλαεῖ· ἀλλ' οὐχ ἠττάται· πικρῶς· ἀλλ' οὐ νεκρῶς» (Ὅτε τῆς ἐκκλησίας Ἰησοῦ εὐσεβῆς Εὐτρόκιος ἀπιστοῦσα... ἐν Migne 'R. II. 52, 397-8).

² Α' Κορινθίων, 11, 19.

³ Πρβλ. Δ. Σ. Μακρίδου, «Εἶναι ἡ θεολογία ἐπιστήμη;» (1906).

⁴ Ὁ εὐσεβὴς μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νεόφυτος μετὰ δέους τινὸς ἐπέβλεπε πρὸς τὸ πανεπιστήμιον (πρβλ. πρακτικὸν συγγλήτου 28.5.1838). Καὶ ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτὴς ἐπίσκοπος Κερυραῖος Μακρίδης συνίστα τῷ Μακρίδῳ νὰ ἐξεγείρῃ τὸν ὄχλον ἐπὶ Ἀθηνῶν ἵνα κούσῃ τὸ πανεπιστήμιον! («Ὁρθόδοξος Ἐπιθεώρησις» 15.10.1870).

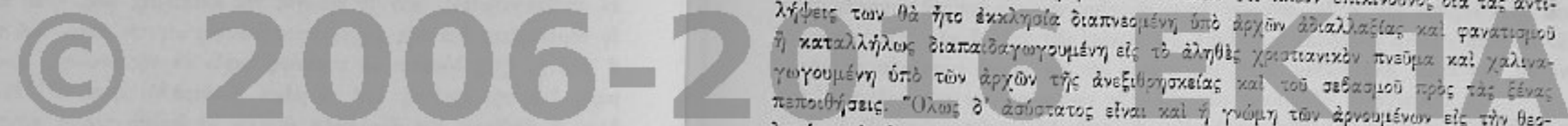
θύνειν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ἐργασθεῖσα διὰ τὴν μείωσιν τοῦ φανατισμοῦ, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς τυπολατρίας, κακῶν ἐπίσης ἐπικινδύνων ἔσον καὶ ἡ ἀπιστία, καὶ χρησιμεύουσα οἷον ὡς μεσάζουσα μεταξὺ ἐκκλησίας καὶ ἐπιστήμης, ἀπαμβλύνουσα τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰς ἀντιλήψεων. Ἄλλως μὴ λογιζόμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τετάρτου καὶ πέμπτου αἰῶνος, ὅτε συμπίπτει ἡ χρυσή ἐποχὴ τῆς ἐκκλησίας μας, οἱ μεγάλοι αὐτῆς ἱεράρχαι, οἱ κλεισαντες αὐτήν, δὲν ἐμορφοῦντο εἰς ἀσήμεους τινὰς ἱερατικὰς σχολὰς ἀλλ' ἐμελέτων τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν εἰς θεολογικὰς σχολὰς, ἔχοντας ἰδίως καθοδηγὸν τὸν θιασώτην τῆς ἐρείνης καὶ κατ' ἐξοχὴν φιλελεύθερον ἄνδρα, τὸν πολὺν Ὀριγένη (+254), συμπληροῦντες ἅμα τὴν μόρφωσίν των ἐν ἔθνικαῖς σχολαῖς, ἐν αἷς ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν ὡς παιδαγωγὸν εἰς Χριστὸν καὶ ἤκουον, ἄνευ σκανδαλισμοῦ, αὐτόχρημα ἐχθρικὰς πρὸς τὴν θρησκείαν των διδασκαλίας, καρπούμενοι τὸ χρήσιμον καὶ φυλασσόμενοι ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ¹.

Ὅτι βεβαίως οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας μετὰ δυσφορίας βλέπουσι τὴν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐπιστημονικῷ καθιδρύματι καλλιέργειαν τῆς θεολογίας εἶναι εὐεξήγητον, εἰ καὶ δὲν θὰ ὄφειλε νὰ παροράται ὑπ' αὐτῶν ὅτι πλέον ἐπικίνδυνος διὰ τὰς ἀντιλήψεις των θὰ ἦτο ἐκκλησία διαπνεομένη ὑπὸ ἀρχῶν ἀδιαλλαξίας καὶ φανατισμοῦ ἢ καταλλήλως διαπαιδαγωγομένη εἰς τὸ ἀληθὲς χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ χαλιναγωγομένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνεξίτητης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἐξένας πεποιθήσεις. Ὅπως δ' ἀσύστατος εἶναι καὶ ἡ γνώμη τῶν ἀρνούμενων εἰς τὴν θεολογίαν τὰ ἐπιστημονικὰ στοιχεῖα τὰ καθιστῶντα αὐτὴν ἱκανὴν νὰ καλλιεργῆται ἐν πανεπιστημίῳ². Ἐναντίον ἡ ὑπαρξίς τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐπιβάλλεται καὶ λόγῳ τῶν πανεπιστημιακῶν παραδόσεων, ὡς καὶ λόγῳ τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου αὐτῆς, τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως τῶν ἐπιστημῶν, ὡς καὶ τῆς ὑψίστης σημασίας, τὴν ὅποιαν ὁ θρησκευτικὸς παράγων διαδραματίζει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ.

Λαμβανομένου ὑπ' ἔψιν ὅτι ἡ ὑγιὴς θρησκευτικότης εἶναι σπουδαιότατος συντελεστὴς κοινωνικῆς προόδου καὶ πολιτειακῆς εὐρυθμίας καὶ ὅτι κατ' ἐξοχὴν ἐν καλῶς λειτουργούσαις θεολογικαῖς σχολαῖς δύναται νὰ καλλιεργηθῇ αὕτη, εἶναι σαφὲς ποῖα δέον νὰ δοθῇ προσοχὴ πρὸς τόνεισιν τῆς μοναδικῆς ἑλληνικῆς θεολογικῆς πανεπιστημιακῆς σχολῆς, ἥτις καταλλήλως ἀναπτυσσομένη θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποθῇ οὐ μόνον φυτώριον κλήρου ἀληθῶς ἀξίου τῆς ὑψηλῆς του ἀποστολῆς, ἀλλὰ καὶ διορθόδοξον, ἂν μὴ παγχριστιανικὸν ἐπιστημονικὸν κέντρον, σήμερον μάλιστα ὅτε, κακῇ μοίρᾳ, δὲν λειτουργοῦσιν αἱ ρωσικαὶ θεολογικαὶ ἀκαδημίαι.

¹ •Καθάπερ τῆς ποδωνίας τοῦ ἀνθρώπου ἀρεθόμενοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ τῶν τοιοῦτων λόγων ἔσον χρήσιμον καρποσάμενοι, τὸ βλαβερὸν φυλαξόμεθα» (Μ. Βασίλειον, «Πρὸς τοὺς νέους ἔπος ἂν εἴ ἑλληνικῶν ὠφελόντων λόγων», κεφ. 3, ἐν Μίσην Ἐ. Π. 31,596).

² Ἐκτενὴ ἀναίρεσις τῶν τοιοῦτων ἀντιλήψεων εἶσι ἐν Δ. Σ. Μπαλάου, «Εἶναι ἡ θεολογία ἐπιστήμη;» Ἄθῃναι 1906.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίναξ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, κατὰ τὴν πρώτην ἐκατονταετίαν (1837—1937)

Ἴνα καταδειχθῇ πόσον ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ πανεπιστημίου τελεσφόρως ἐργάσθη πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, κατὰ τὴν πρώτην ἐκατονταετίαν τῆς, παραθέτομεν πίνακα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάντων ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι τοῦ 1937, κατὰ τὴν χρονολογίαν τῶν διορισμῶν των. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ πίνακι τούτῳ δὲν ἀναγράφονται διδακτικὰ εἰδύλια, ἄρθρα ἐν ἐφημερίσιν, περιοδικοῖς, λεξικοῖς καὶ ἐγκυκλοπαιδείαις, λόγοι ἐπικηδείου καὶ ἐκκλησιαστικοί, κριτικά, ὡς καὶ καθαρῶς λαϊκὰ ἔργα, στερούμενα ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος. Ἔργα ἐν οἷς δὲν σημειοῦται τόπος ἐκδόσεως ἐξεδόθησαν ἐν Ἀθήναις.

Καὶ ἐν πρώτοις **καθηγηταὶ** τῆς σχολῆς ἔγραψαν τὰ ἑξῆς ἔργα:

1. Ὁ Μ. Ἀποστολίδης: Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν πατριαρχῶν καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν ἐξουσίαν (ἐξεδόθη ἀνωνόμως 1843). Τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς πραγματείας (1847) καὶ περίληψις ταύτης, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς (1849). Περὶ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ (ἐν Ἐδαγγ. Κήρυκι 1862).

2. Ὁ Θ. Φαρμακίδης: Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου (1838). Ὁ ψευδώνυμος Γερμανὸς (1838). Ἀπολογία (1840). Ἡ Καινὴ Διαθήκη, μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων (τόμοι ἑπτὰ, 1842—1845). Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἢ περὶ ὄρκου (1849). Περὶ θαπτολογίας (1849). Ὁ συνοδικὸς τόμος ἢ περὶ ἀληθείας (1852). Ἔγραψεν ἐπίσης πλείστα διατριβὰς καὶ ἄρθρα ἐπὶ ἐπικαίρων ζητημάτων ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένῃ Λογίῳ Ἑρμῆ τῆς Βιέννης (1816—1819), ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι (Ναύπλιον 1825—1827) καὶ ἐν τῇ Ἀθηνῶν.

3. Ὁ Κ. Κοιτογόνης: Ἐγχειρίδιον ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας (1844). Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς α'—ἡ' ἐκατονταετηρίδος ἀχμασάντων πατέρων τῆς ἐκκλησίας (τόμ. 2, 1851—3). Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀγίαν γραφὴν καὶ στοιχεῖα τῆς ἐρμηνευτικῆς (1859). Ἐκκλ. ἱστορία (α' τόμ. 1866 καὶ 1876). Ἄρθρα ἐν Ἐδαγγ. Κήρυκι, ἐν διεύθυνει (1857—1871).

4. 'Ο Δ. Λιβερόπουλος: 'Ομιλία εἰς τὴν ἐναρξιν τοῦ μαθήματος τῆς δογματικῆς θεολογίας (1853).

5. 'Ο Δ. Κλεόπας: 'Επίκρισις χωρίων τινῶν ἐκ τοῦ περὶ τῶν Ὁ' ἐρμηνευτῶν τῆς Π.Δ. συγγράμματος τοῦ Κ. Οἰκονόμου (Λειψία 1846). Κυριῶν Ἱερολόμεον τὰ σφιδόμενα πρὸς ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ τὰς δοκιμωτέρας τῶν ἐκδόσεων ἀντιπαραβληθέντα, σημειώσεσσι τε κριτικαῖς καὶ ἐρμηνευτικαῖς πλουτισθέντα (ἐξεδόθη ὑπὸ Φωτίου Ἀλεξανδρίτου, Ἱεροσόλυμα, τόμ. 2, 1867—8). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν ἐρμηνείαν εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Ἀνθίμου Ἱεροσολύμων, προτάξας βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν (Ἱεροσόλυμα 1855), ὡς καὶ τὸν εἰσαγωγικόν του λόγον εἰς τὴν δογματικὴν θεολογίαν (ἐν Εὐαγγ. Κήρυκι 1857 σ. 16 κ. ἐ.) καὶ ἄλλα τινὰ ἐν Εὐαγγ. Κήρυκι (ὑπὸ στοιχεῖα Δ. Κ.).

6. 'Ο Π. Ρομπότης: Ἱερὰ ἱστορία κατ' ἑκτασιν (1859). Ἀπάντησις εἰς τινὰ τῶν τοῦ Ἱερομνήμονος (1865). Χριστ. ἠθικὴ (1867). Λειτουργικὴ (1869). Περὶ τῆς στατιστικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν (λόγος πρυτανικὸς 1875).

7. 'Ο Ἀλ. Δουκοῦργος ἐδημοσίευσεν διαφόρους πραγματείας ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἱερομνήμων» (1859—1862), ὧν σπουδαιότεραι «περὶ θρησκείας» καὶ «ὁ ῥώσος ἱερεὺς Πολυσσάδοφ ἐλέγχων καὶ ἐλεγχόμενος», ἐνθα πραγματεύεται περὶ τῶν λεγομένων συμβολικῶν βιβλίων. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης: ἔλεγχος κατὰ Ἰωάν. Κίγκ (1851). Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ Οὐρανίου τοῦ Σιμωνίδου καὶ Dindorf (1856).

8. 'Ο Θ. Βίμπος: Λόγος ἐναρκτήριος (Εὐαγγ. Κήρυξ 1861 σ. 145 κ. ἐ.). Στοιχεῖα ἑβραϊκῆς γραμματικῆς (1866). Γαμικόν, ἦτοι περὶ συνοικεσίου ἐγκαλπίων (1892).

9. 'Ο Ἀν. Διομήδης Κυριακός: Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς συμβολικῆς (1866). Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (Δοκίμιον 1872, δεύτερος 1881, τρίτος 1897—1898). Μελέται: (1888). Περὶ θρησκευτικῆς ἀνοχῆς (1890). Ἀντιπαπικά (1893). Θεολογικαὶ διατριβαὶ (1898). Πατρολογία (1898). Λόγοι πιστοῦ (5' ἐκδ. 1907). Ἐξέλιξε τὴν Ἱεροσολυμιτικὴν φωνὴν (1869—1871) καὶ τὴν Ὀρθόδοξον ἐπιθεώρησιν (1880—1882). Μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὰς θρησκευτικὰς μελέτας τοῦ Guizot. Τὸ τμήμα τῆς ἐκκλ. του ἱστορίας τὸ ἀφορῶν τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν μετεφράσθη γερμανιστὶ ὑπὸ Edwin Rausch (Leipzig 1902), καὶ τὰ ἀντιπαπικά ὡς καὶ ἄλλα τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους ξένας γλώσσας.

10. 'Ο Ν. Λαμαλάς: Περὶ ἀρχῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν τῆς ὀρθόδοξου θεολογίας (Λειψία 1865). Περὶ σχέσεως τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον (Λονδίνον 1867). Ἐκθεσις πρὸς τὴν Ἱ. σύνοδον περὶ τῶν ἐν Βόννη πεπρα-

γμένων καὶ κρίσις περὶ αὐτῶν (1875). Ἐρμηνεῖα εἰς τὴν Κ. Δ. (τόμ. α' εἰσαγωγὴ Κ. Δ., τόμ. β'—γ' ἔρμηνεῖα συνοπτικῶν, 1876—1892). Περὶ διακρουθμίσεως τῶν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας (1876). Ἡ ὀρθόδοξος πίστις, ἦτοι: αὐθεντικὰ μνημεῖα τῆς πίστεως τῆς... ἐκκλησίας (1877). Περὶ ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς σχέσεως ταύτης πρὸς τὴν θεολογίαν (1889). Εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Μάμουκα ἐξέδωκε τοὺς τρεῖς τελευταίους τόμους τῶν καταλοπίων Κοραΐ (1881—1889).

11. Ὁ Ν. Καλογεράς: Ἀλεξανδριναὶ θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ μελέται. Α' περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θεολ. σχολῆς (Πέστη 1867). Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ποιμαντικὴν θεολογίαν (Ἐδαγ. Κήρυξ 1869 σ. 15 κ. ἐ.). Ἱστορία τῆς ποιμαντορικῆς (Ἐδαγ. Κήρυξ 1870 σ. 68 κ. ἐ.). Τὸ ὄψος τοῦ ποιμαντορικοῦ ἐπαγγέλματος (Ἐδαγ. Κήρυξ 1871 σ. 33 κ. ἐ.). Ποιμαντικὴ (1883). Εὐθυμίου Ζιγαδηνοῦ, Ἐρμηνεῖα εἰς τὰς 14 ἐπιστολάς τοῦ Παύλου καὶ τὰς 7 καθολικὰς (τόμοι 2, 1887). Περὶ τοῦ ὅπως ἴσχυε καθ' ἡμῶν ὁ Λατίνος, ἦτοι δημογραφία Θωμᾶ τοῦ Μοροζίνι, Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ (Λευψία 1890). Μάρκος ὁ Εὐγενικός καὶ Βησσαρίων ὁ καρδινάλιος (1893). Τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἑλληνικοῦ κράτους (1894). Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία (ἐξεδόθη μετὰ θάνατόν του, 1910, ὑπὸ Φ. Παπαδοπούλου). Διάφοροι μελέται, ἰδίως εἰς τὸ περιοδικὸν Ἐδαγγελικὸς Κήρυξ.

12. Ὁ Π. Παυλίδης: Ἐναρκτήριος λόγος (1869). Ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία κατὰ Φίλων τὸν Ἰουδαῖον (1873).

13. Ὁ Ζ. Ρώσης: Λόγος εἰσαγωγικός εἰς τὸ μάθημα τῆς Ὁμιλητικῆς ἐν τῇ Ρ. ζ. σχολῇ (Ἐδαγ. Κήρυξ 1867). Περὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν θρησκειῶν καὶ ἐκκλησιῶν (1868). Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας (Ἐδαγ. Κήρυξ 1869 σ. 15 κ. ἐ.). Ὁ Παλαιοκαθολικισμὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν γνησίαν καθολικότητα καὶ ὀρθοδοξίαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (1895). Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμὸς (1896). Αἱ θεμελιώδεις δογματικαὶ ἀρχαὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὰς τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ (1898). Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμοῦ ἀντίθεσις (1899). Σύστημα δογματικῆς ὀρθ. καθολ. ἐκκλησίας (τόμ. α' 1903). Πραγματεῖα περὶ τῆς οὐσίας ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν (1903). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε μελέτας δογματικοῦ ἰδίου περιεχομένου καὶ κριτικῆς, μάλιστα ἐν τῷ Ἱερῷ Συνεδρίῳ, λόγους καὶ ἐκθέσεις πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον περὶ τῶν ἐν Φρειδούργῳ καὶ Βόννη συνεδρίων τῶν Παλαιοκαθολικῶν, εἰς ἃ παρέστη. Πλήρης κατάλογος ἔργων του ἐν ἐπιμνημοσύνῃ λόγῳ Κ. Δουβουνιώτου εἰς αὐτὸν (ἐπιστημονικὰ μνημόσυνα καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου σ. 3-41, 1935).

14. Ὁ Ἐμ. Ζολώτας: Δοκίμιον ἱστορίας τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς δουλώσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐρμηνευτικῶν σπουδῶν (1892). Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Κ. Δ. (1893). Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν (1904). Τὸ 1890 εἶχεν ἐκδώσει ἐρμηνείαν τοῦ α' κεφαλαίου αὐτῆς καὶ τὸ 1892 συμβολὰς εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς). Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον (1906).

15. Ὁ Προκόπιος Οἰκονομίδης: Κριτικὴ ἐρμηνεία τῆς εὐαγγ. ρήσεως «ὁ γῆς τοῦ ἀνθρώπου» (1878). Εἰσιτήριος εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν δογμάτων (1881).

16. Ὁ Γ. Λέμβος: Μελέτη περὶ μυθώδους πορείας τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην (1881). Λόγος εἰσιτήριος (ὕφηγητικός) εἰς τὸ μάθημα τῆς ἐκκλ. ἱστορίας (1881). Ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τῶν ἐσπερίων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καταπολεμουμένης καθολικῆς ἐκκλησίας (1884). Παιδαγωγικὴ μελέτη περὶ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν (1885). Συμβολὴ εἰς τὴν χριστ. ἀρχαιολογίαν περὶ εὐκτηρίων εἰκῶν, συμβόλων καὶ εἰκόνων τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν (1890). Μελέτη περὶ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου (1896). Χριστιανικὴ γραμματολογία (τόμ. β, 1903—1910). Λόγος περὶ τοῦ χρηματίσαντος πρώτου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν (1913). Ἐγχειρίδιον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας (1913).

17. Ὁ κ. Ἰω. Μεσολωρᾶς: Ἱερεμίου β' καὶ τῶν διαμαρτυρομένων θεολόγων τῆς Βυρτεμβέργης τὰ γράμματα περὶ τῆς ἀθουσταίας ὁμολογίας (1881). Συμβολικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (τόμ. α' 1883, παράρτημα 1893, τόμ. β' 1904). Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν πρακτικὴν θεολογίαν (1898). Γῆ ἁγία (1902). Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν πρακτικὴν θεολογίαν (1911). Ἡ δύναμις τοῦ λόγου (1922). Οἱ κυριώτεροι ὀρισμοὶ καὶ κανόνες τῆς ἐκκλ. ρητορικῆς (1924). Διάφοροι πραγματεῖαι, ἰδίως ἐν τοῖς περιοδικῶς Ἀνάπλαις καὶ Ἱερῶς Σύνδεσμος, ὧν διέτελεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντής.

18. Ὁ Ἰγν. Μοσχάκης: Ὁ Πλάτων καὶ οἱ θεοὶ τῆς πόλεως (1872). Μελέται περὶ τῶν Χριστιανῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' καὶ γ' αἰῶνος (1876). Περὶ τῆς ρητορείας τῆς ἁγ. γραφῆς (1877). Εἰσαγωγικός εἰς τὴν ἐκκλ. ρητορικὴν λόγος (1878). Γρηγόριος ὁ Νανζιανζηνός ὡς ρήτωρ ἐκκλησιαστικός (1883). Μελέται καὶ λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ (β' συλλογαί, 1883, 1888, καὶ 1890). Θρησκευτικαὶ ὁμιλίαι (2 ἐκκλησιαστικοὶ (β' συλλογαί, 1883, 1888, καὶ 1890). Ὁ δεκάλογος (1900). συλλογαί, 1890 καὶ 1892). Ὁ χριστιανικὸς οἶκος (1891). Ὁ δεκάλογος (1900). Μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὰς μελέτας τοῦ Σχέιδημάχερ κατὰ ὕλισμον (1874) καὶ τοῦ Χούβερ φιλοσοφίαν τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας (1883). Συνεξέδιδε μετὰ τοῦ Ἀ. Δ. Κυριακοῦ τὸ περιοδικὸν «Θρησκευτικὴ φωνή».

19. *Ὁ Ν. Παπαγιαννόπουλος*: Ἑρμηνεία τοῦ ὕμνου τοῦ προφήτου Ἀββακούμ (1894). Περὶ τῆς σκητῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἐν Ἱερουσόλοις ναοῦ (1900). Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν (1907). Ἑβραϊκὴ γραμματικὴ (1912).

20. *Ὁ κ. Κ. Ράλλης*: Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (1907) καὶ πλείστας διατριβὰς κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας: Τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς ἐκκλ. περιουσίας 1898. Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων 1898. Περὶ τῶν μυστηρίων μετανοίας καὶ εὐχελαίου 1905. Περὶ ἀδελφοποιίας 1908. Περὶ τῶν ἀναδόχων 1909. Περὶ τῶν ἐπισκοπικῶν περιοδαίων 1909. Περὶ τῶν λιτανειῶν 1910. Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων 1911. Περὶ ἀσουλίας 1911. Περὶ ἐνώσεως μονῶν 1911. Περὶ ἐνώσεως καὶ ἀπιδόσεως ἐπισκοπῶν 1911. Περὶ τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς προδικασμοῦ 1911. Περὶ μεταθέσεως τῆς ἐπισκοπικῆς ἐδρας 1912. Περὶ τῶν ἐκκλ. κωδόνων 1913. Περὶ καθιερώσεως ναῶν 1913. Περὶ τῶν μοναστηριακῶν σφραγίδων 1914. Περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου 1914 κ. λ. π. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1916 συγγραφικὴ του δρασίς ἀναφέρεται εἰς τὴν νομικὴν σχολήν, ἣς ἔκτοτε εἶναι καθηγητῆς.

21. *Ὁ Χρ. Ἀνδρουτσός*: Εἰσιτήριος λόγος εἰς τὴν ἀπολογητικὴν (Ἑκκλησ. Ἀλήθεια Κων/πόλεως 1895). Περὶ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος (2 τεύχη, Κωνσταντινούπολις 1896). Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι (2 τεύχη, 1896—1897). Συμβολικὴ ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου (1901, 3' ἔκδ. 1930). Τὸ κῦρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν (Κών/πολις 1903). Ἡ τοῦ Πλάτωνος θεωρία τῆς γνώσεως (1903). Αἱ βῆσεις τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν (Κών/πολις 1905). Δογματικὴ τῆς ὀρθ. ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (1907). Δογματικὰ μελέται (τεύχη 2, 1907 καὶ 1908). Οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ σιναίτικόν μετόχιον (1907). Κλῆρος καὶ θέατρον (1913). Ἑκκλησία καὶ πολιτεία ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου (1920). Χριστιανικὴ ἠθικὴ (1925). Διάφοροι ἄλλαι φιλοσοφικὰ μελέται.

22. *Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος* (νῦν ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν) ἔχει γράψει πλείστα συγγράμματα καὶ πραγματείας, εἰς πάντας τοὺς κλάδους καὶ μάλιστα τὸν ἱστορικὸν ἀναφερόμενα. Πλήρης κατάλογος τῶν μέχρι τοῦ 1931 δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν του εὐρίσκεται εἰς τὰ «Ἐνασίμα», ἧτοι τὸν τιμητικὸν τόμον ἐπὶ τῇ 35ῃ του (Ἀθῆναι 1931) σ. 3 κ. ἑ. (καὶ ἐν ἀνατυπώσει).

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν μέχρι τοῦ 1931 ἐργασιῶν τοῦ μακαριωτάτου εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ ἐκκλησία Ἱερουσόλιμιν κατὰ τοὺς 4 τελευταίους αἰῶνας (1900). Ἡ ἱερά μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ θεολ. σχολή (Ἱεροσόλυμα 1905). Ἱστορικὰ μελέται (Ἱεροσόλυμα 1906). Κύριλλος Λούκαρις (Τεργέστη 1907). Οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ὡς πνευματικοὶ χειραγωγοὶ τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν 15' αἰῶνα (Ἱεροσ. 1907). Πρώται σχέσεις ὀρθοδόξων καὶ λατίνων μετὰ τὴν ἄλωσιν Κων/πόλεως (Ἱεροσ. 1908).

Ὁ ἅγιος Ἰω. ὁ Χρυσόστομος (Ἀλεξάνδρεια 1909). Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων (Ἱεροσόλυμα 1910). Ἀπόπειρα ἐνώσεως τῶν Ἀγγλων ἀνωμότων μετὰ τῶν ὀρθοδόξων (Ἀλεξάνδρεια 1911). Αἱ ποιμαντικά καὶ ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου (Ἀλεξ. 1912). Σαμουήλ Καπασούλης (Ἀλεξ. 1912). Ἐκ τῆς ἐκκλ. ἱστορίας τῆς Κύπρου (Ἀλέναξ Κύπρου 1912). Ἑπόμνημα εἰς καθολικὴν ἐπιστολὴν Ἰακώβου (Ἀλεξ. 1913). Ἑπόμνημα εἰς καθολικὴν ἐπιστολὴν Ἰούδα (Ἀλεξ. 1913). Θεμελιώδεις νόμοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν (1914). Ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ μέγας, ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας (Ἀλεξ. 1918). Ἱστορία τῆς Ριζαρείου ἐκκλ. σχολῆς (1919). Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (τόμ. α', 1920). Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐν Ἀμερικῇ (1920). Οἱ νεομάρτυρες (1922). Τὸ σύμβολον τῆς β' οἰκουμ. συνόδου (1924). Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν (Ἱεροσ. 1925). Σχέσεις ὀρθοδόξων καὶ λατίνων κατὰ τὸν 15' αἰῶνα (1925). Σχέσεις ὀρθοδόξων καὶ διαμαρτυρομένων ἀπὸ Ἱερουσάλ. ἕως Κωνσταντινουπόλεως (Ἱεροσ. 1927). Φύσις καὶ χαρακτὴρ τῆς Οὐνίας (1928). Ἡ ἐκκλησία Ἀθηνῶν (1928). Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου (1929). Ἡ ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας (1929). Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης (1930). Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 1931 δημοσιευμάτων τοῦ ἀρχιεπισκόπου σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Οἱ ἑορταστικοὶ λόγοι Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξανδρείας (Ἀλεξάνδρεια 1932). Ἡ τρίτη οἰκουμ. συνόδος καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης (1932). Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Ἀλεξάνδρεια 1933). Περὶ τῆς ἀνακηρύξεως ἁγίων ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (1934). Ἱστορία ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (Ἀλεξάνδρεια 1935). Τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν α' οἰκουμ. συνόδον (1936). Καὶ ἐν Μ. Ἐ. Ἐγκυκλοπαιδεία: ἡ ἐκκλησία Ἀντιοχείας 4, 895—905, ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος 10, 657—687 κ.λ. Ἰκανὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας.

23. Ὁ Φίλ. Παπαδόπουλος ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἐργασίαι: Ἐκκλ. ρητορικὴ (1888). Λειτουργικὴ (1895). Κατηχητικὴ (1904). Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς θεολογίας (1905). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης λόγους ἀπολογητικοὺς (1894), ὡς καὶ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον τὸ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ οἰκουμ. ἐκκλησίᾳ κρατήσαν κατηχητικὸν σύστημα (1912). Ἐγραψεν ἐπίσης ἱκανὰ ἄρθρα ἐν τῇ Ἀναπλάσει καὶ ἀλλαγῇ, ἰδίως περὶ τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ, ἐν πνεύματι φιλῆς πρὸς αὐτόν.

24. Ὁ κ. Γρ. Παπαμαχάρι: Στατιστικὴ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ χριστιανικῶν σχολῶν (ρωσιστί, Πετρούπολις 1905). Ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Σεραίου κώδιξ τῆς δεκατεύχου (Ἀλεξάνδρεια 1909). Ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ τοῦ Σεραίου κώδιξ τῆς δεκατεύχου (Ἀλεξάνδρεια 1909). Ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ τοῦ Σεραίου κώδιξ τῆς δεκατεύχου (Ἀλεξάνδρεια 1909). Ἀποκαλύψεις περὶ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ (Ἀλεξάνδρεια 1910). Σοσιαλισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς (Ἀλεξάνδρεια

1910). Βουδδισμός και Χριστιανισμός ('Αλεξάνδρεια 1911). Αί περί ένωσης «Σκέψεις» τοῦ πρίγκηπος Μαξιμιλιανού καὶ σκέψεις ἐπὶ τῶν «Σκέψεων» ('Αλεξάνδρεια 1911). Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (Πετρούπολις — 'Αλεξάνδρεια 1911). Ἡ καθὼς τῶν νεκρῶν ('Αλεξάνδρεια 1911). Πνευματισμός καὶ Χριστιανισμός ('Αλεξάνδρεια 1912). Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς. Μνημόσυνα (ἐπιστημονικὴ νεκρολογία. 'Αλεξάνδρεια 1913). Μάξιμος ὁ Ἑλληγν (Κάϊρον 1913). Σοσιαλιστικῶν εἰδώλων κατάλυσις ('Αλεξάνδρεια 1914). Ἑλλάδος θρίαμβος (ἔκδ. β', 'Αλεξάνδρεια 1914). Ἑλληνικὰ προβλήματα ('Αλεξάνδρεια 1915). Τὸ πρόβλημα τῶν κόσμων (κατὰ τὸν S. Glagoleff, 'Αλεξάνδρεια 1915). Ἐπιστήμονες καὶ θρησκεία (μετάφρ. ἐκ ρωσικοῦ, 'Αλεξάνδρεια 1916). Ἐκκλησία καὶ θέατρον ('Αλεξάνδρεια 1918). Ὁ Πόντιος Πιλάτος ('Αλεξάνδρεια 1918). Οἱ 3 ἱεράρχαι· καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ ἀποστάτης (1920). Σοσιαλισμός καὶ Χριστιανισμός (1921). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον (ἔκδ. 6', 1923). Ὁ Pasteur καὶ ἡ αὐτόματος γένεσις τῆς ζωῆς (1925). Ὁ Renan καὶ ὁ «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» (1925). Ὁ Pascal ὡς ἀπολογητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ (1925). Ἀκαδημαϊκοὶ περίπατοι: ἀπολογητικαὶ συζητήσεις περὶ τῶν ὑψίστων προβλημάτων. Εἰσαγωγή (1925). Ἀπολογητικὴ, τεῦχος α' (1928). Μία μαθηματικὴ ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ (1931). Πλὴν τούτων ἐπιστημονικαὶ μελέται, κριτικαὶ καὶ ἄρθρα ἐπὶ θεολογικῶν καὶ ἄλλων θεμάτων, ἰδίως ἐν τοῖς θεολογικοῖς καὶ θρησκευτικοῖς περιοδικοῖς, ἅτινα διηύθυνε, ἦτοι ἐν Ἐκκλ. Φάρο καὶ Πανταίνῳ 'Αλεξάνδρειας ('Αλεξάνδρεια 1908—1918), τῇ Ἐκκλ. Κήρυκι ('Αθήναι: 1918—1920) καὶ ἐν τῇ Θεολογίᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ('Αθήναι: ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι σήμερον).

25. Ὁ κ. Ἄμ. Ἀλιβιζᾶτος: Ἡ σημασία τοῦ ἐπισκοπικοῦ αξιώματος κατὰ τὸν Εἰρηναῖον («Ν. Σιών», 1910). Τὸ πάσχα ὡς ἀκίνητος ἑορτὴ («Ν. Σιών», 1910). Ἡ νομικὴ θέσις τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν ἀπολογία τοῦ Ἰουστίνου («Ν. Σιών», 1910). Τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ λειτουργικὰ βιβλία («Ν. Σιών», 1911). Τὸ αἷτον τῶν περὶ τοῦ πάσχα ἐρίδων τοῦ β' αἰῶνος (1911). Ἡ θρησκευτικὴ καὶ αἰτιῶν τῶν περὶ τοῦ πάσχα ἐρίδων τοῦ β' αἰῶνος (1911). Ἡ θρησκευτικὴ καὶ αἰτιῶν τῶν περὶ τοῦ πάσχα ἐρίδων τοῦ β' αἰῶνος (1911). Die kirchliche Gesetzgebung des Kaisers Justinian I (Berlin, 1913). Συμβολαὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: Ὁ Γεώργιος Ἰακωβάτος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀφομοίωσις τῆς Ἑπτανήσου ('Ἐκκλ. Φάρος, 1915). Τὸ ἔργον τῆς νομοπαρασκευαστικῆς καὶ ἡ σύγκλησις τῆς ἱεραρχίας (1916). Περιληψίς στατιστικῆς τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς ἱεραρχίας (1916). Περιληψίς στατιστικῆς τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ κράτει θρησκευμάτων (1919). Ἡ κοινωνικὴ καὶ διοικητικὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ κράτει θρησκευμάτων (1919). Das Programm der Organisation und der Arbeit der Kirche (Theσσαλον. 1920). Das Programm der orthodoxen Kirche («Internationale Zeitschrift», 1920). Περὶ χάριτος τῶν ποιῶν τῶν κληρικῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (1920). Aspirations towards union («The christian East 1920). Ἡ ποινὴ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ ἐπι-

τῆ ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι (1916). Καλλίνικος γ' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1916). Κατάλογος κωδίκων βιβλιοθήκης Ζαγοράς (1916). Ὁ νομοκάνων Μανουήλ Μαλαξοῦ (1916). Ἡ υποψηφιότης τοῦ Δημ. Γεωργιάδου κρινομένη (1916). Συμβολαί εἰς ἐκκλησίαν. Ἱστορίαν Λαρίσης (1916). Νομοκανονικαὶ μελέται (1917). Τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος ἐξ ἀπόψεως κανονικῆς (1919). Ἐκ τῶν νομοκανονικῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου τὰ ὑπ' ἀριθ. 1457 καὶ 1458 (1920). Μελετῆς Ἀθηνῶν ἐκκλ. Ἱστορία (1920). Μελετῆς Ἀθηνῶν περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἐμιλίαν συγγράφειν (Ἀλεξ. 1922). Περί διδασκόντων καὶ διδασκομένων κατὰ Μ. Βασίλειον (1923). Θεοδόσιος Ζυγομαλάς (1923). Μιχ. Φωταίνος (1923). Κρίσις περὶ τῶν συγγραμμάτων Μακαρίου Αἰγυπτίου (1924). Ἀνέκδοτοι ἐγκώμιοι καὶ ἔγγραφα μητροπόλεως Λαρίσης (1924). Κοσμᾶ Βασίλειος ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς Χρυσόστομον (1925). Κωνσταντίνου Παρφυρογεννήτου Λόγος ἀνέκδοτος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου Ἰω. Χρυσοστόμου (1925). Νεοφύτου Ἐγκλειστοῦ ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς Ἰω. Χρυσόστομον (1926). Συμμετοχὴ τοῦ Κωνσταντίας Ἐπιφανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Ἰω. Χρυσοστόμου (1926). Ἀλέξιος Σπανός (Ἰωάν. 1926). Ἀνέκδοτος ἐρμηνεία Μιχαὴλ Ἀκομινάτου εἰς Ἀποκάλυψιν (1928). Αἱ ἀνέκδοτοι κατηχήσεις τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχ. Ἀκομινάτου (1928). Τὸ δῆθεν διπλωματικὸν ἀπόρρητον τοῦ Ἰωσήφ Βρευνίου (1929). Γεώργιος Καλύδας (1929). Ἡ περὶ μυστηρίων διδασκαλία Γ. Καλύδα (1929). Ἀνθίμου Ἀθηνῶν Λόγος ἀνέκδοτος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ (1930). Γ. Καλύδα ἢ σημασία τῆς α' καὶ β' εἰσόδου ἐν τῇ λειτουργίᾳ (1930). Ἀνθίμου Ἀθηνῶν λόγος ἀνέκδοτος περὶ τῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος προόδων (1930). Ὁ μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Νανζιανζηνός ὡς φοιτηταὶ τοῦ ἀρχαίου πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1931). Δύο διαθήκαι τῆς Ζαφείρας Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1931). Κυρίλλου Λαυριώτου ἀνέκδοτος ἐρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν (1931). Ὁ Ἀθηνῶν Ἀνθίμος καὶ πρόεδρος Κρήτης ὁ ἐμολογητῆς (1932). Περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν (1932). Ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας (Ἀλεξάνδρεια 1932). Τοῦ σοφιστάτου καὶ λογιστάτου Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους τρεῖς ἱεράρχας Βασίλειον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν θεολόγον καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον (1933). Ἀναστασίου Γορδίου Ἀπαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου ἐκκλησιῶν (1933). Ἀναστασίου Γορδίου Ἐπιγράμματα (1933). Λέοντος, Πρωτοκρητικῆς ὑπόμνησις πρὸς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν νέον (1934). Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης Σ. Α. Σιδερίδου, τῆς δωρηθείσης τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀθηνῶν (1934). Νικήτα Παφλαγῶνος ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον (1934). Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1346 χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν βιβλιοθήκης (1934). Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ εἰδήσεις τῶν βραχείων χρονικῶν τοῦ Σπ. Λάμπρου (1935). Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, Λύσεις θεολογικῶν ζητημάτων (1935). Ἐπιστημονικά

μνημόσυνα καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου. Ζήκος Ρώσης (1935). Ὀνοματομαντεία (1935). Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Κιμῶλου ἐγκύκλιαι καὶ ἐγγράφα (1935). Τὰ ὑπ' ἀριθ. 117 καὶ 356 χειρόγραφα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ παν. τάφου (1936). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε διάφορα ἄρθρα ἐν ἐκκλ. περιοδικοῖς καὶ μάλιστα ἐν Ἱερῷ συνέσμη, ἐν διηύθυνῃ (1905—1917) καὶ ἐξέδωκεν ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Σπ. Λάμπρου τοὺς τελευταίους 7 τόμους τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος (1921—1927).

27. Ὁ κ. Δ. Μπαλᾶνος: Εἶναι ἡ ὀρθόδοξος ἐλληνικὴ ἐκκλησία μόνον κοινωνία λατρείας; (1904). Ἡ περὶ δικαιοσύνης διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου ἐλληνικῆς ἐκκλησίας (1904). Ἡ περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἐπιστημονικὴ γνῶσις (1905). Εἶναι ἡ θεολογία ἐπιστήμη; (1906, μετεφράσθη σερβιστῇ). Ἡ ὁμολογία Κυρίλλου τοῦ Λουκάρειος (1906). Ἡ Λουκάρειος ὁμολογία (1907). Κρίσις τῆς δογματικῆς τοῦ κ. Ἀνδρούτσου (1907). Ἐκκλησία καὶ θέατρον (1909). Ἡ θέσις τῆς γυναίκος ἐν ταῖς θρησκείαις καὶ ἰδίως ἐν τῇ Χριστιανισμῷ (1910). Τὸ δόγμα τῆς ἐκκλησίας περὶ ἀγίας τριάδος (1911). Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ (Παράρτημα Ἀθηνῶν Μαΐου 1912 σελ. 3921—3934). Ἡ καθῆξις τῶν νεκρῶν (1912). Ἡ κρίσις τῶν κατηχήσεων (1915). Ἡ διδασκαλία τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐν τοῖς σχολείοις (1919). Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν δογμάτων (1919). Σύμβολα καὶ συμβολικὰ βιβλία (1919). Ἡ περίθαλψις τῶν ὀρφανῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ κράτει (1919). Ὁ Ἀπόστολος Μακράνης (1920). Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ (1920). Πολιτεία καὶ ἐκκλησία (1920). Ἰσιθωρος ὁ Πηλουσιώτης (1922). Ἡ πολυτέλεια κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας (1922). Ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Παν. Λεύκιμα 1922). Αἱ θεοφαί τοῦ κλήρου ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως (Ἡμερολόγιον Μ. Ἑλλάδος 1922 καὶ 1923). Ἐρνέστος Ρενάν (1923). Ἀλέξανδρος Λυκοβργος (1923). Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς πατρολογίας (1924). Χριστιανισμὸς καὶ σκηνή (1925). Εἶναι ἀναγκαῖα καὶ σκόπιμος ἡ σύγκλησις οἰκουμενικῆς συνόδου; (1925). Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν (1926). Ἀνακοινώσεις καὶ ὁμιλίαι ἐν τῇ συνεδρίῳ τῆς Λωζάνης τοῦ 1927 (1927, μετεφράσθη σουηδιστῇ καὶ ἀγγλιστῇ). Πῶς παρηγοροῦν τοὺς πενθοῦντας οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας (1928). Σπυρίδων Λάμπρος (Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, Ἰωάν- νινα 1929). Λόγος εἰς μνήμην τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων τροφίμων τοῦ πανεπιστημίου (1930). Οἱ Μπαλᾶνοι διδάσκαλοι τοῦ γένους (Ἡπειρ. Χρονικά, Ἰωάννινα 1930). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας (1930). Ἐναρκτήριος λόγος ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ (1931). Ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1931). Λουκιανὸς ὁ μάρτυς καὶ Λουκιανὸς ὁ ἀποσυναγωγὸς (ἀνακοινώσεις ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ, 1932). Ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας τῶν ἐκκλησιῶν (ἀνακοινώσεις ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ, 1932). Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων (1932). Θεόκλητος

Φαρμακίδης (1933). Περίκοπαι ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν Θ. Φαρμακίδου (ἀνακ. ἐν ἀκαδημίᾳ, 1933). Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς περὶ ἐκκλησίας καὶ κλήρου (1933). Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (ἀνακ. ἐν ἀκαδημίᾳ 1934· μεταφράσθη γερμανιστὶ ἐν Theol. Quartalschrift 1935). Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς καὶ τὰ μεγάλα ἰδανικά (1934). Τὸ σχέδιον τοῦ ἀστικοῦ κώδικος ὡς πρὸς τὰ ἐκ συγγενείας κωλύματα τοῦ γάμου (ἀνακ. ἐν ἀκαδημίᾳ, 1934). Τὸ πανεπιστημιακὸν ζήτημα ἐπὶ τῆς ὑπουργίας μου (1936). Ἀνεκδοτοὶ ἐπιστολαὶ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (ἀνακ. ἐν ἀκαδημίᾳ, 1936). Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ κοινωνία (Μυτιλήνη 1936). Ὁμαδικὴ ἢ οἰκογενειακὴ περίθαλψις τῶν ὄρφανῶν; (1936). Εἶναι κακὸδοξος ἡ περὶ χάριτος διδασκαλία τοῦ Ἰωάννου Κασσιανοῦ; (1936). Τοῦ αὐτοῦ, ἐκδόσεις συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων: Ἡ ἐκκλησία μας (α'. ἐκδ. 1900). Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας (α' ἐκδ. 1904). Αἱ θρησκείαι (1907). Ἐκ τῶν ποιητικῶν βιβλίων τῆς π. διαθήκης (1915). Ἡ μεγάλη ἑβδομάς καὶ τὸ πάσχα (1917). Χριστοῦγεννα, Α' Ἰανουαρίου, Θεοφάνια (1923).

28. Ὁ κ. Β. Στεφανίδης: Παπίας ὁ Ἱεραπόλεως (ἀνατύποις ἐκ τῆς Τεργεσταίας «Νέας Ἡμέρας», 1906). Ἡ ἀπολογία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ (ἀνατύποις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος, 1908). Οἱ κώδικες τῆς Ἀδριανουπόλεως (ἐν Byzantinische Zeitschrift, 1905 καὶ 1907). Στίχοι Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ μέγ. ρήτορος Μανουὴλ (αὐτόθι: 1907 καὶ 1908). Ἡ ἀνόρθωσις τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας (ἐν τῇ «Εὐαγγελισμῶ» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1913). Ἡ γνωσιολογία τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας (αὐτόθι). Ὁ συνοδικὸς τόμος τοῦ 1545 («Ἐκκλ. Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, 1914). Οἱ πρότοι μετὰ τὴν ἄλυσιν χρόνοι τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ ἡ γένεσις τοῦ Γερωντισμοῦ (αὐτόθι, 1915). Οἱ μικτοὶ γάμοι ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ (αὐτόθι 1919). Ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀνύψωσις ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις (ἐν «Νέῳ Ποιμένι» Κωνσταντινουπόλεως, 1919). Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀναμορφωτὴς (ἐν «Ἀναγεννήσει» Κωνσταντινουπόλεως, 1920). Ὁ Νεόφυτος Δούκας καὶ ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος (αὐτόθι). Τὸ προνομιακὸν ζήτημα ἐν τῇ οἰκουμ. πατριαρχείῳ (ἐν «Πανελληνίῳ λευκώματι», τόμος Γ', 1922). Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλ. ἱστορίαν καὶ τὸ ἐκκλ. δίκαιον (Κωνσταντινούπολις, 1921). Ἐρευναὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Βυζαντινῇ κράτει σχέσεων ἐκκλησίας καὶ πολιτείας (1923). Ὁ Ρώμης Ἰούλιος ὁ Α' ἐν τῇ ἐριδι τοῦ ἀρειανισμοῦ (1924). Οἱ πάπαι Φηλιξ ὁ Γ' καὶ Γελάσιος ὁ Α' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (1924). Οἱ πάπαι Κελεστίνος ὁ Α' καὶ Λέων ὁ Α' ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν συγκαλουμένας οἰκουμ. συνόδους (ἐν Ἐπιστηρίδι τῆς ἐταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν, 1924). Αἱ ἀρχαὶ τῆς κριτικῆς τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης (ἐν τῇ «Θεολογίᾳ», 1924). Αἱ πρόοδοι

τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ πρὸς αὐτάς σχέσις τῆς ἐκκλ. ἱστορίας (ἐν Ἐπετηρίδι θεολ. σχολῆς 1926). Ὁ Ρώμης Ἰννοκέντιος ὁ α' ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ παπικοῦ πρωτείου, (αὐτόθι). Λόγος πανηγυρικός ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τῆς α' οἴκουμ. συνόδου (αὐτόθι). Οἱ πάπαι καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι (ἐν τῇ Ἐπετηρίδι: ἔταιρ. βυζ. σπουδῶν, 1926). Αἱ ἱστορικαὶ προϋποθέσεις τῆς τῆς κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας (ἐν «Θεολογία», 1927). Ὁ μητροπολίτης Ἄπρος ἢ ὁ Μητροπολίτης Ἄπρος; (ἐν τῇ ἐπετηρίδι: ἔταιρ. βυζ. σπουδῶν, 1927). Ἡ ἐκ δευτέρου τῷ 327 συγκλήσις τῆς ἐν Νικαίᾳ α' οἴκουμ. συνόδου (αὐτόθι: 1929). Αἱ ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει σχέσεις ἐκκλησίας καὶ πολιτείας καὶ ἡ νεαρὰ τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα 1065 (ἐν Byz. Zeitschrift, 1930). Ἀδαμάντιος Κοραῆς (ἐν Πανελ. λευκόματι, τομ. ε' 1930). Οἱ ὄροι ἐπιστήμῃ καὶ ἐπιστημονάρχῃ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς (ἐν Ἐπετηρίδι: ἔταιρ. βυζ. σπουδῶν, 1930). Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος καὶ ἡ λατρεία τῶν αυτοκρατόρων (αὐτόθι: 1931). Ἡ γνησιότης τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου (ἐν τοῖς «Ἐναίσιμοις», 1931). Ein Überrest der alten Agapen in der griechischen Kirche (ἐν Zeitschrift für KG. 1933). Ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος ὁ Λέσβιος (1934). Die geschichtliche Entwicklung der Synoden des Patriarchats von Konstantinopel (ἐν Zeitschrift für KG. 1936).

29. Ὁ κ. Γ. Σωτηρίου: Α' Κύρια ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς καὶ ἐρεῖνας χριστιανικῶν μνημείων καὶ τὸν καταρτισμὸν χριστιανικοῦ καὶ βυζαντινοῦ μουσείου: Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (1920). Ὁ ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Ἐφέσῳ (1924). Εὐρετήριον τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος (τεῦχος α' 1927). Αἱ χριστιανικαὶ θῆβαι τῆς Θεσσαλίας καὶ αἱ παλαιοχριστιανικαὶ βασιλικαὶ τῆς Ἑλλάδος (1929). Ὁδηγὸς τοῦ βυζαντινοῦ μουσείου Ἀθηνῶν (1932 β' ἔκδοσις, ἐλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ). Τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου (1936).

Β' Μελέται αὐτοτελεῖς ἢ εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά. α) Γενικά: ὁ Χριστὸς ἐν τῇ τέχνῃ (1914). Τὸ ἅγιον ὄρος (1920). Ἡ ἁγία Σοφία Κωνσταντινουπόλεως (1920). Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Μ. Ἀσίας (1920). Αἱ βυζαντιναὶ σπουδαὶ (1920). Τὸ ὄραριον τοῦ διακόνου ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ (ἐν ἐπιστ. ἑπιστ. θεολ. σχολῆς Α' 1924 σελ. 445—490). Ἀρχαιολογία τῆς χριστιανικῆς τέχνης καὶ χριστιανικῆ ἐπιγραφικῆ (ἐναρτηρίου λόγος, ἐν ἐπιστ. ἑπιστ. θεολ. σχολῆς Α' 1925 σελ. 281—302). Εἰκονογραφικὸὶ κύκλοι (χριστ. ἡμερολόγιον, 1927, σελ. 159—170). Ἡ χριστιανικὴ κατακόμβη τῆς Μήλου (πρακτ. ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1928, σελ. 33—46). Ἡ τέχνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν—τέχνη καὶ θρησκεία (1929). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας («Ἐναίσιμα» 1931, σελ. 394—404). Τράπεζαι μαρτύρων (εἰς πρακτικὰ χρ. ἀρχ. ἐτ. 1932, 7—17).

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη («Ἑστία», 1934). Αἱ μοναὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν δράσις κατὰ τοὺς βυζ. χρόνους (1936). Ἐγχειρίδιον χριστ. ἀρχαιολογίας (εἰσαγωγή 1936).

β') Μονογραφίαι περὶ χριστ. μνημείων καὶ ἀνασκαφαί: Ἀνασκαφαί τοῦ βυζ. ναοῦ τοῦ ἁγ. Διονυσίου ἀρεοπαγίτου παρὰ τὸν ἄρειον πάγον (Ἀρχαιολ. δελτίον ὑπουργ. παιδείας, 1916, 119—143). Ἀνασκαφαί παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς παρὰ τὸν Ἰλισσὸν (Ἀρχ. Ἐφημερὶς 1919, 1—31). Le chateaufort de Chlumutai et son atelier monétaire de Clarencia (ἐν Journal intern. d'archéol. numismatique, Athènes-Paris, 1919, 273—280). Τὸ ἰουστινιάνειον τεῖχος τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν (ἐν ἑπετηρ. Ριζαρείου, 1920, 434—444). Ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλάδος, 1923, 271—288). Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Κυθέρων (Κυθηραϊκὴ ἐπιθεώρησις, 1923, 313—332). Ἀνασκαφαί τοῦ ἐν Θήβαις βυζαντινοῦ ναοῦ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου (Ἀρχ. Ἐφημ. 1924, σελ. 1—26). Ausgrabungen der antiken christl. Denkmäler in Griechenland (Bul. d'Academie Roumaine, Bucarest, 1924, 236—240). Τὸ σπήλαιον τῶν ἑπτὰ παιδῶν τῆς Ἐφέσου (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλάδος, 1924, 217—228). Ἡ μονὴ Φανερωμένης Σαλαμίνος (Ἐπετηρὶς ἐτ. βυζ. σπουδῶν 1924, 109—138). Ἡ ὁμορφὴ ἐκκλησιὰ Αἰγίνης (αὐτ. 1925, 222—276). Ἡ μονὴ Νταῦ Πεντέλης (Ἡμερολ. ὁδοιπ. συνδέσμου 1925, 175—191). Ἡ μονὴ τῆς ἁγίας Λαύρας (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλ. 1925, 183—198). Ἡ ἁγία Τριάς Κρανιδίου (Ἐπετ. ἐτ. βυζ. σπ. 1926, 192—205). Οἱ ναοὶ τοῦ Ἐλαιῶνος τῶν Ἀθηνῶν (Ἡμερολ. ὁδοιπ. συνδ. 1926, 168—180). Ἡ σπηλιὰ τῆς Πεντέλης (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλ. 1927, 45—59). Κάστρον τῶν Ρωγῶν (Ἡπειρωτ. Χρονικὰ 1927, 98—109). Ἡ μονὴ Ὀλυμπιωτίσσης Ἐλασσῶνος (Ἐπετ. ἐτ. βυζ. σπ. 1927, 312—331). Ἡ μονὴ ἁγίου Δημητρίου Τσαγέζι (αὐτ. 1928, 348—375). Ἡ βασιλικὴ τῆς Καλαμπάκας (αὐτ. 1929, 290—315). Βυζαντινὰ βασιλικὰ Μακεδονίας καὶ παλαιᾶς Ἑλλάδος (Byz. Ztschr. 1930, 568—577). Ἑλληνικὴ ἐκκλησιὰ ἁγίου Γεωργίου Βενετίας (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλ. 1930, 79—90). Αἱ μοναὶ τῶν Μετεώρων (Ἐπετ. ἐτ. βυζ. σπ. 1933, 382—415). Ἡ μονὴ τοῦ Ἀβγοῦ Ἀργολίδος (Ἡμερ. Μ. Ἑλλ. 1935, 457—464).

γ' Μαλέται ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ζωγραφικῆς: Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τῆς βασιλικῆς Νικοπόλεως (1915). Κειμήλια ἁγίου ἔρους (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλ. 1922, 144—157). Die byzantinische Malerei des XVI Jahrh. in Griechenland (1928, 97—117). Εἰκὼν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «ἡ γλυκότης τοῦ κόσμου» (Ἡμερολ. Μ. Ἑλλ. 1929, 111—117). Κειμήλια Ἰωαννίνων (Ἡπ. Χρ. 1931, 3—10). Peintures murales byzantines du XI s. dans la crypte de st. Luc en Phocide (Actes du III congrès intern. des études byz. d'Athènes, 1932, 389—400). Εἰκόνες μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν καρδαῖς καὶ ὄργάνοις» (Ν. Ἑστία, 1932). Ψηφιδωτὴ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου Κωνσταν-

τινυπόλεως (Πρακτ. ἀκαδ. Ἀθηνῶν 1933, 359—368). Ψηφιδωτὴ εἰκὼν Κωνσταντινυπόλεως (αὐτ. 1936, 70—81).

δ' Μελέται ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς γλυπτικῆς, μικροτεχνίας καὶ ἐπιγραφικῆς: Ἐπιγραφαὶ καὶ χαράγματα μονῆς δούου Λουκᾶ (Ἀρχ. θεολογ., 1920, 177—190). Ἀνάγλυφοι βυζαντινὰ εἰκόνες (Recueil Kontakov, Prague, 1926, 125—138). Ἀρτοφόριον Ἀδριανουπόλεως (Θρακικά, 1927, 7—10). Ἀνάγλυφος εἰκὼν ἁγίου Γεωργίου ἐξ Ἡρακλείας τῆς Προποντίδος (Θρακικά, 1928, 33—77). Ἀραβικὰ λείψανα ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους (Πρ. ἀκαδ. Ἀθηνῶν, 1929, 266—273). Sculptures sur bois byzantines (Mélanges Diehl II, Paris, 1930, 171—180). Ὁ ἄμβων τῆς Θεσσαλονίκης (Ἐπετ. ἐτ. βυζ. σπ. 1933, 418—424). Ἀραβικαὶ διακοσμήσεις εἰς τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος (Πρ. χρ. ἀρχ. ἐτ. 1933, 57—95). Παλαιοχριστιανικὰ καὶ βυζαντινὰ κιονόκρανα μετὰ φύλλων ἀμπέλου (Ἐπετ. ἐτ. βυζ. σπ. 1935, 449—457).

30. Ὁ κ. Ν. Λούβαρις: Ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας ἐν τῷ παρόντι (1917). Εἰσαγωγή εἰς τὰς περὶ Παῦλον σπουδὰς (Θεσσαλονίκη 1919). Ἡ εἰς πνεύματα πίστεως κατὰ τοὺς περὶ Χριστὸν χρόνους (1920). Παῦλος ἀπόστολος Ἰ. Χριστοῦ (1920). Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴν (Θεσσαλον. 1920). Ἐπιστολῶν Παύλου χαρακτῆρ (Θεσσαλον. 1921). Ἡ γλῶσσα τῆς Κ. Δ. (ἐν Γρηγ. Παλαμᾶς 1924). Ἐρμηνεῖα εἰς τὸ 1. Θεσσαλονικέων 2, 1—16 (Γρηγ. Παλαμᾶς 1924 καὶ 1925). Θρησκαιολογία καὶ Κ. Δ. (Λόγος ἐναρκτήριος 1926). Ἡ θρησκεία ἀπὸ ἀξιολογικῆς ἀπόψεως (1928). Ἡ θρησκεία τοῦ Βάγνερ (1928). Νίτσε ὁ προφήτης μιᾶς νέας θρησκείας (1928). Ὁ Γκαίτε ὡς θρησκ. προσωπικότης (1929). Ὁ Ἰησοῦς ἱστορία ἢ μῦθος; (Ἑλλην. Ἔτος 1929). Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας (1933). Ἐπίσης μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ διάφορα ἔργα καὶ δὴ τοῦ Ed. Spranger: Εἶδη ζωῆς (1917), Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας (1927), Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Γκαίτε (1936) τοῦ Radermacher: Γραμματικὴ τῆς Κ. Δ. (1922) καὶ τοῦ Kalweit: Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας (1936). Ἐξέδιδε καὶ περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοσμοθεωρία» (1931).

31. Ὁ κ. Η. Μπρατσιώτης: Ὁ παλαιστίνος ἰουδαϊσμός ἐπὶ Ἰ. Χριστοῦ (1918). Ἑβραίων παιδων ἀγωγή (1918). Ἡ λεγομένη θρησκαιολογικὴ σχολή (1920). Ὁ δεσμώτης βαπτιστής καὶ ὁ κύριος (1920). Ἰωάννης ὁ βαπτιστής ὡς προφήτης (1921). Ἡ γυνὴ ἐν τῇ Βίβλῳ (1923). Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου (1923). Ὁ ἰουδαϊκὸς ὄχλος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις (1923). Αἱ παραβολαὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ νεωτέρα κριτικὴ (1924). Ἦτο ὁ Χριστὸς σοσιαλιστής; (1925). Ὁ Ἀπ. Παῦλος καὶ ἡ μετάφρασις τῶν Ο' (1925). Οἱ Φιλιπταῖοι καὶ ὁ αἰγαιο-κρητικὸς πολιτισμὸς (1926). Ἐβδομηκοντολογικὰ μελετήματα (Α' καὶ Β' 1926—

28). Ὑπόμνημα εἰς τὰς ἡδὰς τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ φαλτηρίου (1928). Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (1929). Οἱ τρεῖς ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα (1930). Αὔθεντία καὶ ἐλευθερία ἐν τῇ ὀρθόδοξῳ ἐκκλησίᾳ (1931). Ὁ κοινωνικὸς χριστιανισμὸς καὶ ἡ παγκόσμιος χριστιανικὴ κοινωνικὴ κίνησις (1933). Ἀτομισμὸς καὶ κοινωνισμὸς παρὰ τῇ νεολαίᾳ (1934). Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Διαθήκην (1937).

32. Ὁ κ. Β. Βέλλας: Εἶναι ὁ 19ος φαλμὸς ἐνιαυτός; (1928). Ἡ Kapporeth καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Kirpurim (1930). Ἀνάλυσις τοῦ βιβλίου τοῦ Ναοῦ (1930). Mal'ak-Jahve (Ἀλεξάνδρεια 1931). Ὁ πολιτισμὸς τῶν Σουμαρίων (Ἱεροσόλυμα 1931). Τρεῖς χωρία τῆς Π. Δ. (1931). Αἱ σύγχρονοι κατευθύνσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς παλ. διαθήκης (1932). Ὑπόμνημα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ναοῦ (1932). Τὰ τέκνα παρ' Ἰσραὴλ (Ἀλεξάνδρεια 1932). Κριτικὰ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου (Ἱεροσόλυμα 1932). Θεὸς καὶ ἱστορία ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ θρησκείᾳ (1934). Θρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς Π. Δ. (τεύχη α' β' γ' 1934—35). Τὰ χωρία Δευτ. 32,43 καὶ Ζαχ. 14,17 (1935). Ὁ Ἰσραηλιτικὸς γάμος (1935). Ἡ σημασία τῶν διπλῶν μεταφράσεων ἐν τῇ καιμένῳ τῶν Ο' (1936).

33. Ὁ κ. Εὐ. Ἀππονιάδης: Aristipp und die Kyrenaiker (Goettingen 1916). Ὁ ἀγνωστὸς Θεὸς (1918). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις (1920). Ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ὁμιλία καὶ ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἐπιστήμη (1920). Ἑρμηνεῖα τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων (τεύχος α'. 1923). Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κ. Δ. (τεύχος α'. 1923). Ἑρμηνεῖα δυσκόλων τινῶν ὄρων καὶ φράσεων ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν φαλμῶν (ἐν ἐπετηρίδι Ριζαρείου 1928—9). Ἑρμηνεῖα ἐπιγραφῶν τινῶν τοῦ φαλτηρίου (ἐν Ἐνασιόμοις, Ἀθήναι 1931). Ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀπ. Παύλου (1932). Τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης τοῦ Ἰησοῦ (1933). Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμέρῳ ἀκολουθίαις προκειμένων καὶ ἀλληλουσιῶν (1933). Τὰ προβλήματα τῆς Κ. Δ. καὶ ἡ ἐν τῷ παρόντι θέσις αὐτῶν (1936).

Καὶ ἐκ τῶν διατελεσάντων **Ὑφηγητῶν** τῆς θεολογικῆς σχολῆς καὶ μὴ γενομένων καθηγητῶν αὐτῆς προήλθον ἱκανὰ ἀξιόλογα ἔργα. Οὕτω:

1. Ὁ Ἄν. Μουχάιτος ἔγραψεν: Ὁ Κουριαλιστὴς ἐν παλινοῦδι, ἦτοι ἀπάντησις εἰς . . . ματαιόλογον Ἴταλόν (1859). Περὶ τῶν ψευδοϊουδαίων διατάξεων (Εὐαγ. Κήρυξ 1861 σ. 297 κ. ε).

2. Ὁ Σπ. Σούγκρας: Βραχέα τινὰ περὶ πίστεως καὶ ἐπιστήμης (1885). Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀπολογητικῆς (1898).

3. Ὁ Γ. Λαμπάκης: Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς μονῆς Δαφνίου (1889). Ἔργα θρησκευτικὰ (1893). Χριστιανικὴ ἀγιογραφία τῶν 9 πρώτων αἰώνων (1896).

Ἡ μονὴ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευὰς (1899). Mémoire sur les antiquités chrétiennes de la Grèce (1902). Κατάλογος καὶ ἱστορία τοῦ μουσαίου τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης (1906). Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως, ἦτοι ἱστο-

ρία, ἐρείπια, μνημεία καὶ νῦν κατάστασις τῶν 7 ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας (1909). Διάφοροι μελέται καὶ ἀνακοινώσεις, δημοσιευθεῖσαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ 1892 ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένῳ Δελτίῳ τῆς χριστ. ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

4. Ὁ κ. Θ. Βορέας, νῦν καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, ἔγραψε τὰ ἐπόμενα θεολογικὰ ἔργα: Ὑπόμνημα εἰς τὸν κγ' ψαλμὸν (1899). Ὅλιγα τινὰ περὶ τῆς ἐβραϊκῆς ποιήσεως (1900). Ἐπίκρισις τῆς διατριβῆς Ν. Α. Παπαγιαννοπούλου περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ (1900). Ἐλεγχος Ν. Α. Παπαγιαννοπούλου.

5. Ὁ κ. Στ. Τσακμάκης: Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν ἐννοιῶν πνεύματος καὶ ζωῆς (1908). Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους (εἰσαγωγή καὶ ἔρμηνεία α' κεφαλαίου 1920). Εἰσαγωγή εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα (1923).

6. Ὁ Χρ. Μακρῆς: Ἡ διδασχὴ τῶν 12 ἀποστόλων καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησ. πολίτευμα (1910). Ἡ θέσις καὶ ἡ σημασία Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου διὰ τὴν ἱστοριογραφίαν τῆς ἐκκλησίας (1911).

7. Ὁ νῦν ὑφηγητὴς κ. Α. Φιλίππιδης: Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Τύρου κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (Ἀλεξάνδρεια 1923). Ἡ χριστιανικὴ ἡλικία τῶν Κυκλάδων νήσων (αὐτόθι, 1924). Ἡ ἐν Τύρῳ ὁρθόδοξος ἐκκλησία ἐπὶ ἐνετοκρατίας (αὐτόθι 1926). Ἐρμηνευτικοὶ σκόπελοι: Γενικώτατον διάγραμμα τῆς ὑφῆς τοῦ ζητήματος περὶ τῆς «ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου» ἀπογραφῆς, Λοσκ. 2, 1—2 (αὐτόθι 1925). Ἡ περὶ μεταγραφῶν θεωρία, συμβολὴ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς π. διαθήκης (Ἱεροσόλυμα 1927). Ἡ ἐξέλιξις καὶ σημερινὴ φάσις τοῦ ζητήματος τῆς προελεύσεως τοῦ σημιτικοῦ ἀλφαβήτου (Ἀλεξάνδρεια 1928). Συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἐβραϊκῆς βίβλου: Γραμματικὴ-λεξικογραφία-μετρικὴ, κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα (Ἱεροσόλυμα 1929), Die «goldene Regel» religionsgeschichtlich untersucht (Leipzig 1929). Συγκριτικὴ θρησκαιολογία καὶ χριστιανικὴ θεολογία (1930). Religionswissenschaftliche Forschungsberichte über die «goldene Regel» (Athen 1933). Ἡ περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως θεωρία τῆς Βεδάντα, τῆς δογματικῆς τοῦ Ἰνδικοῦ Βραχμανισμοῦ (1934). Ἡ ἱστορία τῶν θρησκαιμάτων ὡς ἐπιστήμη (ἐναρκτήριον μάθημα, 1934). Τὸ ὕψιστον ἠθικὸν ἰδεῶδες κατὰ Βούδδαν (1936).

8. Ὁ νῦν ὑφηγητὴς κ. Α. Μωραΐτης: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν νέων μας (1930). Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κυριόγματος καὶ οἱ προσδιορίζοντες αὐτὸ παράγοντες (1933). Θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀγωγή (1935). Τὸ πρόβλημα τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ σχολεῖα (1935). Ἐρευναι ἐπὶ τῆς θρησκευτικότητος τῶν μαθητῶν (1936).

Ἐνταῦθα δεῖον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐξεδόθη καὶ ὁ α' τόμος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος τῆς θεολογικῆς σχολῆς (εἰς 3 τεύχη, 1924—1926), περιέχων σπουδαίας μελέτας καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν τῆς. Δυστυχῶς λόγῳ οἰκονομικῶν διακόπῃ ἡ ἐκδοσις τῶν ἐπετηρίδων, ἀλλ' ἐπανήρχισεν αὐτὴ ἀπὸ τοῦ 1936, ὅτε ἐξεδόθη ὁ β' τόμος.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΤΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

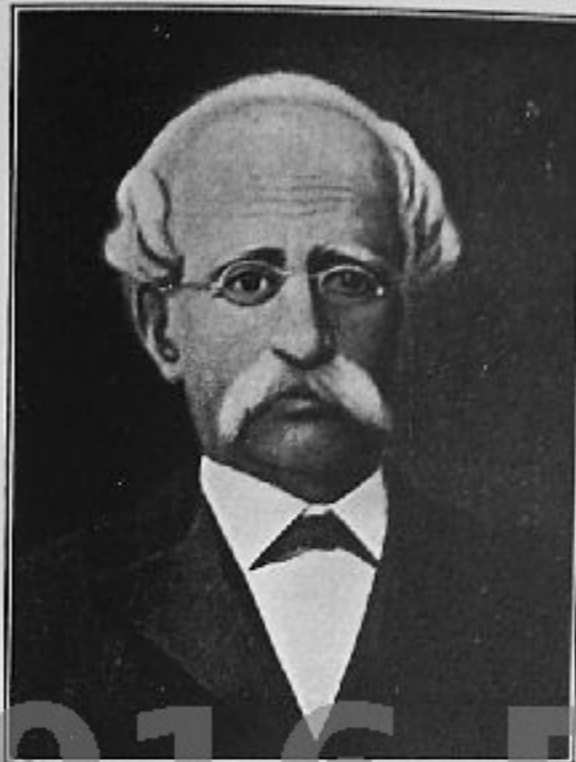
Ἡ κατάταξις τῶν προσωπογραφιῶν ἐγένετο κατὰ σειρὰν διορισμοῦ. Οἱ πίνακες Α'—Ε' περιλαμβάνουσι τοὺς θανόντας καθηγητάς, οἱ δὲ Σ'—Η' τοὺς ζῶντας. Οἱ διατελέσαντες καθηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς συμποσούνται εἰς τριάκοντα τρεῖς, ἀλλ' ἐνταῦθα παρατίθενται μόνον 30 εἰκόνες, διότι δὲν ἀνευρέθησαν τριαυτὰ: αἱ τῶν ἀειδύμων Δ. Λιβερπούλου († 1856) καὶ Δ. Κλεόπα († 1861), ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ κ. Κ. Ράλλη δημοσιεύεται εἰς τὸ τεύχος τῆς νομικῆς σχολῆς, ἧς διατελεῖ νῦν καθηγητής. ὑπὸ ἐκάστην προσωπογραφίαν παρατίθεται τὸ ἔτος τοῦ διορισμοῦ, καὶ ὑπὸ τῆς προσωπογραφίας τῶν τελευταίων καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου.

ΜΙΣΑΝΘ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
(1827 — 1862)

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ
(1837 — 1860)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ
(1837 — 1875)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΜΙΩΤΗΣ
(1858 — 1875)

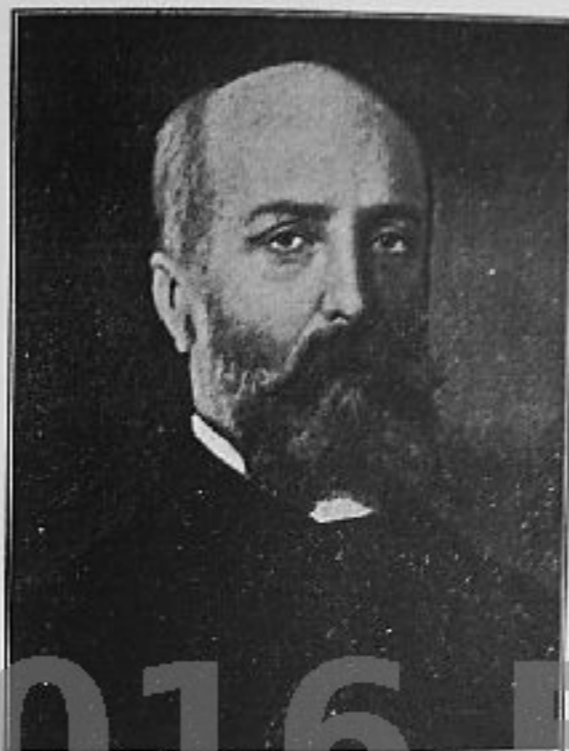
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ
(1860 — 1975)

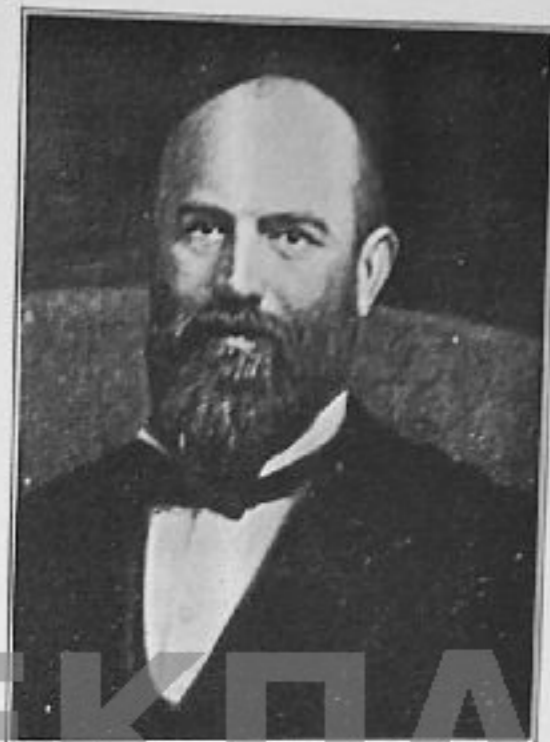
ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΒΙΜΠΑΣ
(1860 — 1903)

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
(1858 - 1923)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ
(1868 - 1892)

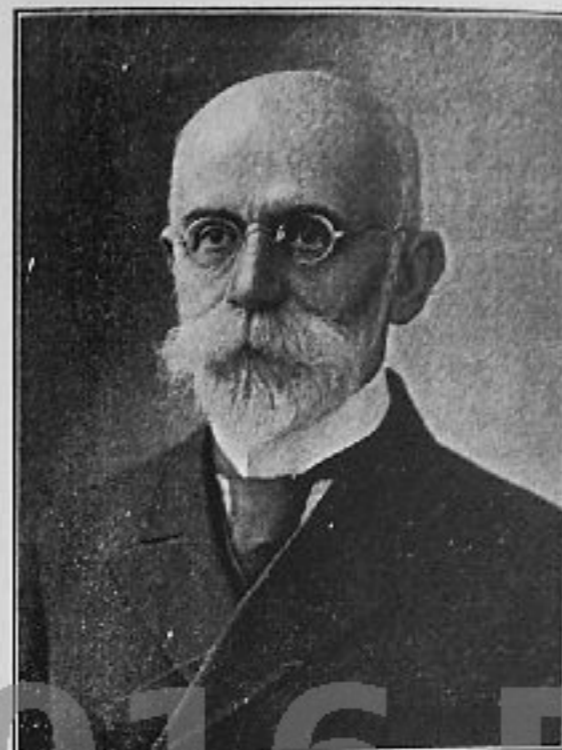

ΝΙΚΙΦΟΡΟΣ ΚΑΛΙΓΕΡΑΣ
(1860 - 1893)

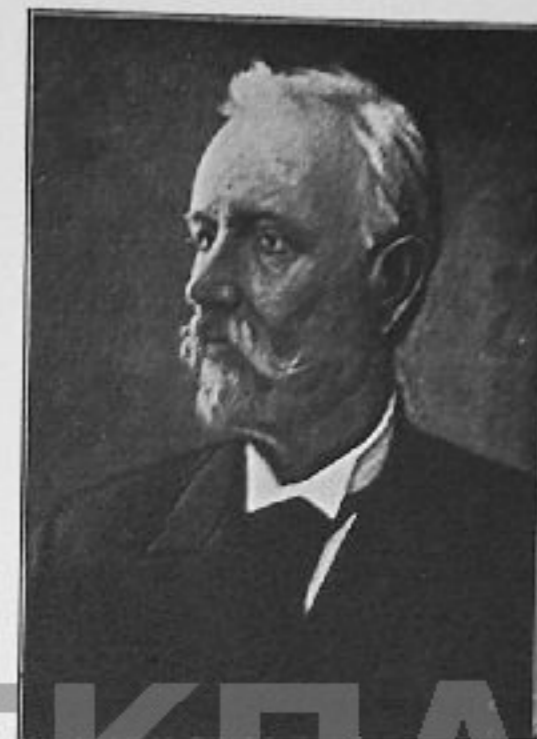

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΥΛΙΑΝΟΣ
(1869 - 1894)

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

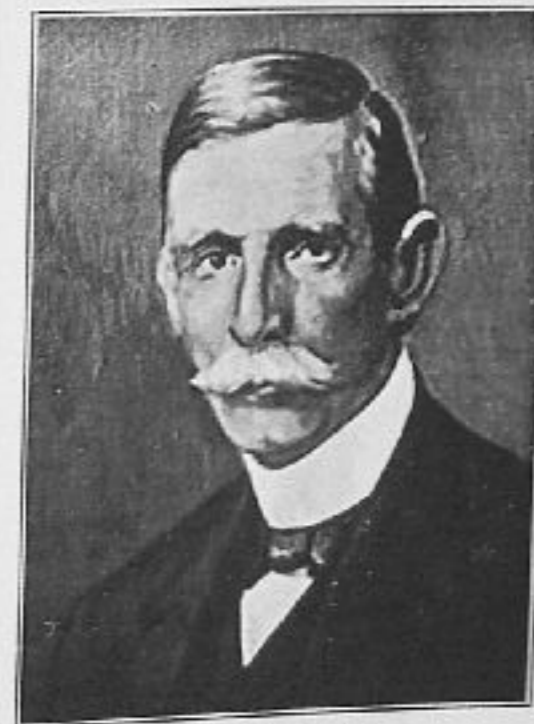
ΖΗΚΟΣ ΡΙΔΕΝΙΣ
(1875 — 1933)

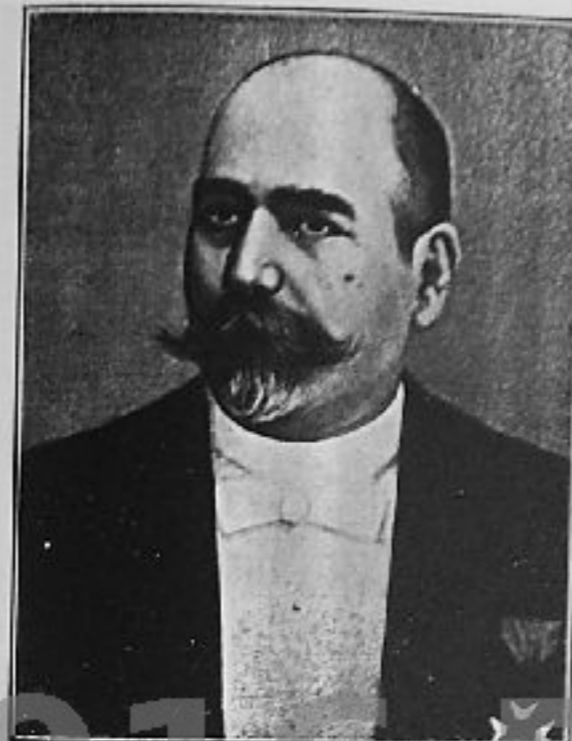
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΖΟΛΩΤΑΣ
(1893 — 1959)

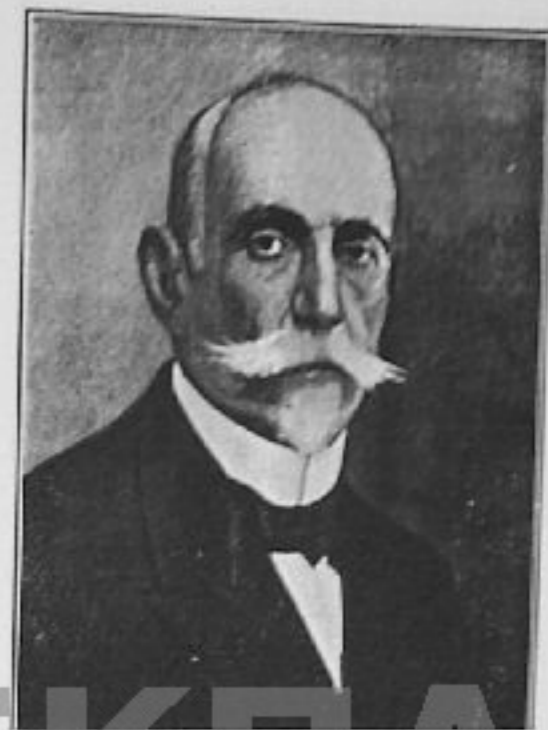
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝΗΣ
(1891 — 1902)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΦΒΟΙΣ
(1897 — 1925)

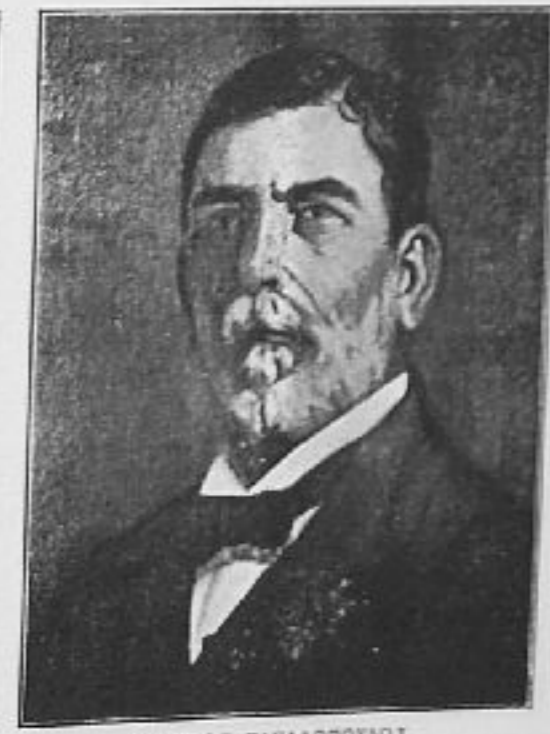
ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΟΣΧΑΚΗΣ
(1859 — 1903)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
(1901 — 1926)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΣ
(1912 — 1935)

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
(1918 — 1918)

© 2006-2010 ΕΚΠΑ

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΣΟΜΦΡΑΣ
1903

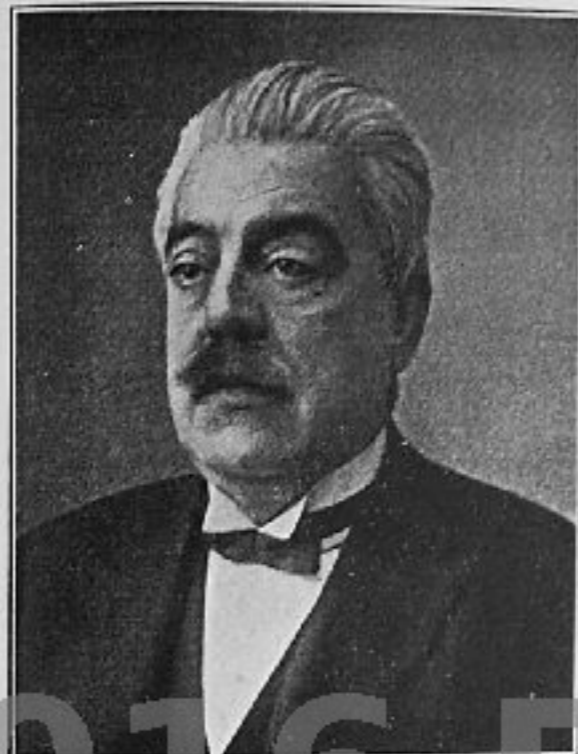
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
1914

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΪΛ
1918

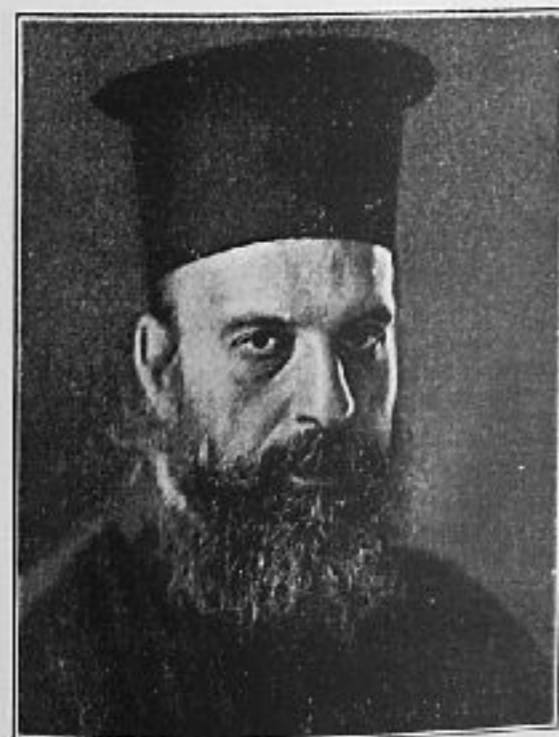
ΑΜΙΑΚΑΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
1918

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΡΟΣΟΥΝΙΩΤΗΣ
1920

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ
1924

ΒΑΣΙΛΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
1924

ΓΕΡΤΡΙΟΣ ΙΣΤΗΡΙΟΥ
1924

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΟΥΒΑΡΙΣ
1925

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ
1925

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΒΕΛΛΑΣ
1933

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
1934

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

A

Ἀκαδημαϊκοὶ καθηγηταί, σελίς 26
 Ἀλιεὺς Ἄμικας 15-16, 25, 47-48
 Ἀλλοδαποὶ φοιτηταί 28
 Ἀναβαπτισμὸς 33
 Ἀνάγλυφα 33
 Ἀναγνωστῆς Ἄν. 27
 Ἀνδρουτσὸς Χρῆστος 13-14, 31, 45
 Ἀντωνιάδης Εὐάγγελος 18, 55
 Ἀποστολῆς Μισαήλ 4, 21, 22, 27, 41

B

Βάπτισμα Λατίνων 33
 Βέλλας Βασίλειος 18, 55
 Βιβλιοθήκη σπουδαστηρίου 31
 Βίμπος Θεόκλητος 8, 42
 Βορέας Θεόφιλος 23, 56

Δ

Δαμαῦς Νικόλαος 9, 21, 24, 30, 42-43
 Δαρβενισμὸς 34
 Δέρβος Γεώργιος 11-12, 22, 44
 Διδάκτορες 29
 Διδάκτορες ἐπίτιμοι 29-30
 Διδακτορικὸν δῖπλωμα 28
 Διομήδης 13^α Κυριακὸς
 Διούνητον 33
 Δουβουναῖτης Κωνσταντ. 16, 22, 48-50
 Δωρηταί 31

E

Ἐβραϊ σκολῆς 20-21
 Ἐκδρομαί 28
 Ἐνωσις ἐκκλησιῶν 35

Ἐπετηρὶς ἐπιστημονικὴ 56
 Ἐπετηρὶς φοιτ. θεολ. συνδέσμου 28
 Ἐπίτιμοι διδάκτορες 29-30
 Ἐδεργέται 30-31

Z

Ζητήματα διάφορα 33 κ. ἑ.
 Ζολώτας Ἐρμανουήλ 10-11, 22, 44
 Ζωχοῦ παραδόσεις 34

H

Ἡμερολογιακὸν ζήτημα 35, 36

Θ

Θεολογικὴ σχολῆς σημασία 36 κ. ἑ.

I

Ἰδρυσις θεολογικῆς σχολῆς 3

K

Καλογεράς Νικηφόρος 9-10, 30, 43
 Καπνικαρέας ναὸς 32
 Κλεόπας Διονύσιος 7, 42
 Κληροδοτήματα 31
 Κοντογόνης Κωνσταντῖνος 4, 6, 21, 22, 30, 41
 Κοσμήτορες 22
 Κυριακὸς Δ. Ἀναστάσιος 8-9, 22, 24, 30, 42

Κωνσταντινίδης Πανάρετος 23

Λ

Λαμπάκης Γεώργιος 23, 55
 Λιβερόπουλος Δαμιανὸς 7, 42
 Λόγοι 25-26
 Λούθας Νικόλαος 17-18, 54
 Λυκούργος Ἀλέξανδρος 8, 24, 40, 42

Μ

Μακράκης Ἀπόστολος 33
 Μακρῆς Χρῆστος 23, 56
 Μασσωμισμὸς 35—36
 Μεσολωρᾶς Ἰωάννης 12, 22, 44
 Μεταφράσεις Ἀ. Γ. 34
 Μισθοδοσία κλήρου 35
 Μισθὸς καθηγητῶν 20
 Μοσχάκης Ἰγνάτιος 12-13, 44
 Μοσχάτος Ἀντώνιος 22, 55
 Μπαλάνος Δημήτριος 16-17, 50-51
 Μπρατσιώτης Παναγιώτης 18, 54-55
 Μωραΐτης Δημήτριος 23, 56

Ν

Ναὸς πανεπιστημιακὸς 32
 Νεόφυτος Ἀθηνῶν 38
 Νομοσχέδια 1. συνέδου 36

Ο

Οἰκονομίδης Προκόπιος 11, 30, 44
 Οἰκοτροφεῖον 32
 Οἰκουμηνικὴ σύνοδος 35

Π

Παλαιοκαθολικοὶ 35, 36
 Παλαιοημερολογητικὸν 35, 36
 Πανεγυριακοὶ λόγοι 25
 Παπαγιαννόπουλος Νικόλαος 13, 45
 Παπαδόπουλος Φίλιππος 14-15, 29, 46
 Παπαδόπουλος Χρυσόστομος 14, 30, 31, 32, 45-46
 Παπαμιχαὴλ Γρηγόριος 15, 22, 46-47
 Παυλίθης Παναγιώτης 10, 21, 43
 Πειθαρχικὰ μέτρα 28
 Πλαίσιας Διονύσιος 23
 Προκόπιος Οἰκονομίδης ἴδε Οἰκονομίδης Προκόπιος
 Προλῦται 29

Προσηλυτισμὸς 35
 Πρυτάνεις 21-22
 Πτυχίον ὡς προσβν 27, 36 κ. ἐ., 40
 Πτυχιόχοι 29

Ρ

Ράλλης Κωνσταντῖνος 13, 30, 45
 Ρομπότης Παναγιώτης 8-9, 21, 30, 42
 Ρώσης Ζήκος 10, 24, 30, 43

Σ

Σούγκρας Σπυρίδων 23, 55
 Στατιστικὴ καθηγητῶν 19
 » ὑφηγητῶν 23-24
 » φοιτητῶν 26
 Σπουδῶν σχολῆς πτυχίον 32
 Στεφανίδης Βασίλειος 17, 51-52
 Στρούμπος Δ. 26
 Συγγράμματα 41 κ. ἐ.
 Συνέδροι φοιτ. θεολ. 28
 Συνέδρια 24-25
 Συνεδρία σχολῆς 31 κ. ἐ.
 Σφραγίς 3
 Σωτηρίου Γεώργιος 17, 52-54

Τ

Τσακμάκης Στέφανος 23, 56

Υ

Ἰποτροφεῖα 31
 Ἰψηγηταὶ 22-24

Φ

Φαρμακίδης Θεόκλητος 4, 5, 6, 41
 Φιλιππίδης Λεωνίδας 23, 56
 Φοιτητῶν στατιστικὴ 26

Χ

Χάλκης σχολῆς πτυχίον 32
 Χρυσόστομος Ἀθηνῶν ἴδε Παπαδόπουλος Χρυσόστομος

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

Άλιβιζάτος Άμ	Πίναξ	Σ΄.	Μεσολωράς Ίω	Πίναξ	Σ΄.
Άνδρουτσος Χρ.	»	Ε΄.	Μουγάκης Ίγ.	»	Ε΄.
Άντωνιάδης Εδ.	»	Η΄.	Μπαλάνος Δ.	»	Ζ΄.
Άποστολίδης Μ.	»	Λ΄.	Μπριτσιώτης Π.	»	Η΄.
Βέλλας Β.	»	Η΄.	Οικονομίδης Πρ.	»	Δ΄.
Βίμπος Θ.	»	Β΄.	Παπαγιαννάπουλος Ν.	»	Ε΄.
Δαμαλάς Ν	»	Γ΄.	Παπαδόπουλος Φ.	»	Ε΄.
Δέρβος Γ.	»	Δ΄.	Παπαδόπουλος Χρ.	»	Σ΄.
Δυοβουνιώτης Κ.	»	Ζ΄.	Πατριμαχάη Γρ.	»	Σ΄.
Ζολότας Έμ.	»	Λ΄.	Παυλίδης Π.	»	Γ΄.
Καλογεράς Ν.	»	Γ΄.	Ράλλης Κ.	έν ιστορία νομικής σχολής	
Κλεόπος Δ.	δέν υπάρχει		Ρομπότης Π.	Πίναξ	Β΄.
Καντογάνης Κ.	Πίναξ	Β΄.	Ρώσης Ζ.	»	Δ΄.
Κυριακός Άν.	»	Γ΄.	Στεφανίδης Β.	»	Ζ΄.
Λιβερόπουλος Δ	δέν υπάρχει		Σωτηρίου Γ.	»	Ζ΄.
Λούβαρης Ν.	Πίναξ	Η΄.	Φαρμακίδης Θ	»	Α΄.
Λυκοῦργος Άλ.	»	Β΄.			

© 2006-2016 ΕΚΠΑ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ (1837-1937)

Α'. Ίδρυσις	Σελίς	3
Β'. Καθηγηταί	»	4
Γ'. Ἀριθμὸς καὶ ὀνομασία ἐξερῶν	»	20
Δ'. Πρυτάνεις	»	21
Ε'. Κοσμήτορες	»	22
Ϛ'. Ὑφηγηταί	»	22
Ζ'. Ἐπιστημονικὴ δράσις καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν	»	24
Η'. Φοιτηταί — φοιτήσις	»	26
Θ'. Πτωχοῦχοι	»	28
Ι'. Ἐπίτιμοι διδάκτορες	»	29
ΙΑ'. Εὐεργέται καὶ δωρηταί	»	30
ΙΒ'. Βιβλιοθήκη τοῦ θεολογικοῦ σπουδαστηρίου	»	31
ΙΓ'. Συνεδρία θεολογικῆς σχολῆς	»	31
ΙΔ'. Ἀποφάσεις καὶ ὑπομνήματα τῆς θεολογικῆς σχολῆς	»	33
ΙΕ'. Σημασία τῆς θεολογικῆς σχολῆς	»	36
Παράρτημα. Πίναξ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς, κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα (1837 — 1937).	»	41
Ἄλφαβητικὸς πίναξ	»	57
Πίναξ εἰκόνων	»	59